

การปาฐกถาพิเศษ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล

เฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ

วันจันทร์ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๔

ณ อาคาร Convention Center

โรตัสมา Rama Gardens (หลักสี่)

กรุงเทพมหานคร

ร
570.3
55ป
55 น.2

การปาฐกถาพิเศษ
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล
เฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔
เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ

วันจันทร์ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๔
ณ อาคาร Convention Center
โรงแรม Rama Gardens (หลักสี่)
กรุงเทพมหานคร

ศาสตราจารย์นายรัฐธรรมนูญ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

การปรากฏภาพพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ.-- กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๕.

๑๐๖ หน้า.

๑. ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา--พระราชกรณียกิจ.

I. ชื่อเรื่อง.

923.1593

ISBN 978-974-7725-79-7

ชื่อหนังสือ การปรากฏภาพพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ.

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๕

จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

เจ้าของ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
อาคารศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐
(อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์) เลขที่ ๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐
หมายเลขโทรศัพท์ : ๐๒ ๑๔๑ ๗๗๗๗

หมายเลขโทรสาร : ๐๒ ๑๔๓ ๙๕๒๒ สายด่วน ๑๒๐๑

พิมพ์ที่ บริษัท พี. เพรส จำกัด

โทร. ๐ ๒๗๔๒ ๔๗๕๔ - ๕

คำนำ

นับแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จ
เถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ ประชาชนชาวไทย
ได้ประจักษ์และสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวที่พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้วยพระวิริยะอุตสาหะ
ตรากตรำพระวรกาย เพื่อความเจริญวัฒนาของประเทศชาติและความ
ร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนอย่างทั่วถ้วนนับเนื่องตลอดมา สมดังพระปฐม
บรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุข
แห่งมหาชนชาวสยาม” และเนื่องในวโรกาสที่ปี ๒๕๕๔ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ
ศาลรัฐธรรมนูญได้มุ่งมั่นที่จะสนองพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชน โดยได้ยึด
หลักนิติธรรม คำจูนประชาธิปไตย ห่วงใยสิทธิเสรีภาพของประชาชน
เป็นแนวทาง ในการนี้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงจัดการปาฐกถาพิเศษเรื่อง
“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ” ขึ้นเพื่อเป็นการ
เทิดพระเกียรติ แสดงความจงรักภักดี สำนึกในพระมหากษัตริย์คุณและ
เผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจน
เผยแพร่ผลการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญที่มีความมุ่งหมาย เพื่อ
เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชน

การปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
พระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ วันจันทร์ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๔ ณ อาคาร

ศูนย์การประชุม โรงแรมรามาร์คเด้นส์ (หลักสี่) กรุงเทพมหานคร นี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้รับเกียรติจาก ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี ปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ” และการอภิปรายเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” โดย ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์, ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อูวรรณโณ, ศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ เป็นวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ และ ดร.เชาวนะ ไตรมาศ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย เป็นผลให้การปาฐกถาพิเศษ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ เรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ” ในครั้งนี้ได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป็นประโยชน์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ประเทศชาติและประชาชนเป็นอย่างดี

(นายเชาวนะ ไตรมาศ)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	iii
๑. คำกล่าวรายงานในพิธีเปิดการปาฐกถาพิเศษ โดย นายชัช ชลวร ประธานศาลรัฐธรรมนูญ	๑
๒. คำกล่าวเปิดการปาฐกถาพิเศษ โดย ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี	๔
๓. การปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับการทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ” โดย ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี	๗
๔. การอภิปรายในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข” โดย ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์ ศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ ดำเนินรายการโดย ดร.เชวณะ ไตรมาศ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	๒๗

สารบัญ

	หน้า
๕. ภาพการปาฐกถาพิเศษ	๙๐
๖. โครงการปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาส พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ และกำหนดการ	๙๕
๗. คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๘/๒๕๕๔ เรื่อง แต่งตั้งที่ปรึกษา และคณะกรรมการดำเนินโครงการและกิจกรรม เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔	๑๐๐

คำกล่าวรายงาน

นายชัช ชลวร

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ในพิธีเปิดโครงการปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล

เฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ

วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๔

ณ อาคาร Convention Center

โรงแรม Rama Gardens (หลักสี่) กรุงเทพมหานคร

กราบเรียน ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี

ในนามของศาลรัฐธรรมนูญ และประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
ดำเนินการโครงการและกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ ฯพณฯ นายอรรถนิติ
ดิษฐอำนาจ องคมนตรี ได้กรุณาให้เกียรติมาทำหน้าที่ประธานในพิธีเปิดการ
ปาฐกถาพิเศษ ในวันที่

ศาลรัฐธรรมนูญได้จัดให้มีโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗
รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ จำนวน ๕ โครงการ ด้วยกัน คือ โครงการบรรพชา
อุปสมบทและปฏิบัติธรรม ณ แดนพุทธภูมิและพุทธสังเวชนียสถาน โครงการ
ร่วมสร้างพระพุทธเมตตาประชาไทยไตรโลกนาถคัมภีร์ธาธุอนุสรณ์ วัดทิพย์
สุคนธาราม จังหวัดกาญจนบุรี โครงการปรับปรุงและสร้างห้องสมุดสำหรับ

การศึกษาของนักเรียนและชุมชนให้แก่โรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการ ตำรวจตระเวนชายแดน โครงการปลูกป่าชายเลนและอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล ณ ฐานทัพเรือสัตหีบ และโครงการปาฐกถาพิเศษ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ แม้จะมีความหลากหลายในเนื้อหาของ โครงการแต่มีวัตถุประสงค์ที่ตรงกัน คือ การแสดงออกซึ่งความจงรักภักดี และความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ พระองค์ทรงปกเกล้าปกกระหม่อมให้บรรดาพสกนิกรชาวไทยทั้งหลาย ได้อยู่ร่วมกันภายใต้ร่มพระบารมีด้วยความสงบสุขจวบจนถึงปัจจุบัน

การจัดโครงการปาฐกถาพิเศษของศาลรัฐธรรมนูญในครั้งนี้เป็น โครงการหนึ่งในโครงการของศาลรัฐธรรมนูญ อันสืบเนื่องจากพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมามีประชาชนชาวไทยได้ประจักษ์ และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ตรากตรำพระวรกาย สมดังพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” และเนื่องในวโรกาสที่ปี ๒๕๕๔ เป็นปีมหามงคลของปวงพสกนิกรชาวไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชจะทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มุ่งมั่นที่จะสนองพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อมหาชนอย่างยั่งยืน สถาพรสืบไป

ด้วยความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญ จึงเห็นควรจัดโครงการปาฐกถาพิเศษเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับรัฐธรรมนูญ” ขึ้น เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและเผยแพร่พระราช กรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนเผยแพร่ผลการดำเนิน

งานของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้มีส่วนร่วมในการสนองพระราชปณิธาน เพื่อให้
เกิดประโยชน์ต่อมหาชนอันจะเป็นการส่งเสริมภาคภูมิใจ มีความหวงแหน
ในผืนแผ่นดินไทย และเกิดความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติต่อไป

การปาฐกถาพิเศษในวันนี้ได้รับเกียรติจาก ฯพณฯ นายอรรถนิติ
ดิษฐอำนาจ อองคมนตรี กล่าวปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ” และได้รับเกียรติ
จาก ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์
อัศวโรจน์ และศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ อภิปรายเรื่อง
“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” โดยมีผู้เข้าร่วมฟังการปาฐกถาพิเศษ
มาจากองค์กรต่างๆ ทั้งในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ องค์กร
ตามรัฐธรรมนูญ นักวิชาการ ข้าราชการ สื่อมวลชน และผู้ที่สนใจรวมกัน
ประมาณ ๕๐๐ คน

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควร กระผมขอกราบเรียนเชิญ
ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ อองคมนตรี กรุณากล่าวเปิดโครงการ
ปาฐกถาพิเศษและปาฐกถาพิเศษตามลำดับต่อไปขอกราบเรียนเชิญ

คำกล่าวเปิดของ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี

ในพิธีเปิดปาฐกถาพิเศษ

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ
ณ โรงแรมรามาร์คเดนส์ (หลักสี่) กรุงเทพมหานคร

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้อภิปราย ผู้แทน
องค์กรภาครัฐ นักวิชาการ สื่อมวลชนและผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผมรู้สึกเป็นเกียรติและยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มาเป็นประธานในพิธี
เปิดปาฐกถาพิเศษของศาลรัฐธรรมนูญ ในหัวข้อเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ” ในวันที่

รัฐธรรมนูญ ตามความหมายในทางกฎหมาย หมายถึงกฎหมายที่
กำหนดระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดในรัฐและความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจเหล่านี้
ต่อกันและกัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ รวม
ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอดีตมีบทบัญญัติกำหนดว่า
ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง
เป็นประมุขและมีบทบัญญัติที่ว่าด้วยพระมหากษัตริย์ไว้ในหมวดพระมหา
กษัตริย์โดยเฉพาะ อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสถาบันพระมหา
กษัตริย์และแสดงความเกี่ยวพันกันระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับ
กฎหมายสูงสุดของประเทศซึ่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในหมวดต่างๆ
ที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ล้วนมีลักษณะสำคัญร่วมกันในการยกย่อง

พระเกียรติของพระมหากษัตริย์ให้ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้กำหนดธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญในการถวายพระราชอำนาจให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงใช้พระราชอำนาจ โดยมีผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเป็นผู้รับผิดชอบตลอดเวลาอันยาวนาน นับแต่เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ พระราชกรณียกิจนานาประการในด้านกฎหมายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่ประจักษ์แจ้งในพระปรีชาสามารถและพระเมตตากรุณาทั้งในส่วนของ การพิจารณาทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างกฎหมาย การพระราชทานอภัยโทษการพระราชทานพระมหากฎนาในเรื่องต่างๆ และการสร้างรากฐานของระบบกฎหมายไทย และกระบวนการยุติธรรมให้สมบูรณ์มั่นคงโดยได้ทรงมีการพระราชทานพระบรมราชโองการและพระราชดำรัส ในโอกาสต่างๆ นอกจากนี้ยังมีพระราชดำริในด้านกฎหมายหรือเกี่ยวเนื่องกับกฎหมายอีกมากมาย นอกจากการปาฐกถาพิเศษในวันนี้ ทางศาลรัฐธรรมนูญได้มีการจัดอภิปรายเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” โดย ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์, ศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ และดำเนินรายการโดย ดร.เชาวนະ ไตรมาศ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะทำให้ผู้มีเกียรติทุกท่านได้รับประโยชน์และตระหนักถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงขอขอบคุณคณะวิทยากรที่ให้เกียรติร่วมอภิปราย และสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ที่อนุเคราะห์การถ่ายทอดในครั้งนี้

ผมจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการปาฐกถาพิเศษและการอภิปรายในครั้งนี้ จะเป็นการเฉลิมพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระมหากฎนาธิคุณต่อปวงชนชาวไทยเป็นที่ประจักษ์

ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนจะเป็นการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจและความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ผมขอเปิดโครงการปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ และขอให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทุกประการ

ปาฐกถาพิเศษ

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

กับการทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ

๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

โดย ศาสตราจารย์พิเศษ อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี

วันจันทร์ ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๔

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้อภิปราย
ผู้แทนองค์กรภาครัฐ นักวิชาการ สื่อมวลชนและผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มาปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาส
พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔
ในหัวข้อเรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการทรงใช้พระราชอำนาจ
ตามรัฐธรรมนูญ ที่ศาลรัฐธรรมนูญได้จัดเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ
และแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมี
พระมหากรุณาธิคุณต่อปวงชนชาวไทย ตลอดจนเผยแพร่พระราชกรณียกิจ
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมทั้งเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ
และหวงแหนในผืนแผ่นดินไทยและให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ของ
คนในชาติ

ประเทศไทยมีการปกครองโดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
มายาวนาน ซึ่งในอดีตเป็นการปกครองแบบ “สมบูรณาญาสิทธิราชย์”
โดยพระมหากษัตริย์ทรงพระราชอำนาจสูงสุดแต่เพียงพระองค์เดียว แต่หลังจาก
วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นการ

ปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อาจเรียกได้ว่าเป็นการปกครองแบบ “พระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ” โดยพระมหากษัตริย์ทรงจำกัดพระราชอำนาจของพระองค์เองโดยการพระราชทานรัฐธรรมนูญ ในอดีตรัฐธรรมนูญทุกฉบับไม่ว่าจะเป็นฉบับถาวรหรือฉบับชั่วคราวพระมหากษัตริย์เป็นผู้พระราชทานให้ พระมหากษัตริย์จะทรงใช้พระราชอำนาจของพระองค์ภายใต้รัฐธรรมนูญ และพระราชทานพระราชอำนาจสูงสุดไปสู่ปวงชนชาวไทย ซึ่งรัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับบัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” แสดงให้เห็นว่าตามกฎหมายนั้น อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศชาติอยู่ที่พระมหากษัตริย์และประชาชน โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนั้นผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ซึ่งแต่ละฝ่ายเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการตามรัฐธรรมนูญ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอย่างเคร่งครัดเสมอ เคยมีพระราชดำรัสในโอกาสที่ประธานศาลฎีกา นำผู้พิพากษาประจำศาล สำนักงานศาลยุติธรรม เผ่า ๆ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล วันอังคารที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๙ ความตอนหนึ่งว่า

“...มาตรา ๗ มี ๒ บรรทัดว่า อะไรที่ไม่มีในรัฐธรรมนูญ ก็ให้ปฏิบัติตามประเพณีหรือตามที่เคยทำมา...แต่ว่า ในมาตรา ๗ นั้น ไม่ได้บอกว่าพระมหากษัตริย์สั่งได้ ไม่มีลงไปดู มาตรา ๗ เขาเขียนว่า ไม่มีบทบัญญัติแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่ได้บอกว่า มีพระมหากษัตริย์ที่จะมาสั่งการได้ แล้วก็ขอยืนยันว่าไม่เคย

สิ่งการอะไรที่ไม่มีกฎหมายของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย พระราชบัญญัติต่างๆ ทำถูกต้องตาม รัฐธรรมนูญทุกอย่าง...พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙...ไม่เคย ทำอะไรตามใจชอบ ตั้งแต่เป็นมา มีรัฐธรรมนูญหลายฉบับแล้ว ก็ทำตามหลายสิบปี ไม่เคยทำอะไรตามใจชอบ ถ้าทำไปตามใจชอบ ก็เข้าใจว่าบ้านเมืองล่มจมมานานแล้ว...”

การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ นั้นจะได้นำมาพิจารณาดังนี้

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ

มาตรา ๒ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๔ องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้

ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆ มิได้

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย เป็นพระประมุขเป็นที่เคารพสักการะยิ่งของประชาชนชาวไทย พระองค์ทรงใช้อำนาจ อธิปไตยอันเป็นของปวงชนชาวไทยผ่านองค์กรต่างๆ คือ ทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล จะเห็นได้ว่าความเชื่อมโยงเกี่ยวพันในระบอบ ประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขนั้น อำนาจทั้งหมด พระองค์พระราชทานให้เป็นของปวงชนชาวไทย คือให้ประชาชนเลือก

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนโดยผ่านทางรัฐสภา ซึ่งการเข้าดำรงตำแหน่งนั้นมีจำเป็นต้องมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง เพราะถือว่ามาจากการที่ประชาชนใช้อำนาจเลือกตั้งเข้ามา แต่สำหรับคณะรัฐมนตรีและศาลนั้น ไม่ได้มาจากการใช้อำนาจของประชาชนโดยตรงจึงจำเป็นต้องมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งในฐานะที่ทรงเป็นประมุขและเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย

ตามรัฐธรรมนูญพระองค์ทรงอยู่ในฐานะที่เคารพยิ่ง ผู้ใดจะทำละเมิดหรือฟ้องร้องมิได้ เพื่อให้พระราชฐานะนั้นได้รับการปกป้องเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ บรรดาพระราชหัตถเลขาและพระบรมราชโองการต่างๆ อันเกี่ยวกับราชการหรือการปกครองแผ่นดินจึงต้องมีผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เพราะพระมหากษัตริย์มิได้ทรงกระทำการใดโดยพระองค์เอง ล้วนมีองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบกระทำการนั้น แล้วทูลเกล้าฯ ถวายขอให้ทรงลงพระปรมาภิไธย

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

มาตรา ๙ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

ในรัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกแก่ทุกศาสนา ซึ่งประเทศไทยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญรับรองสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา โดยเปิดกว้างให้ประชาชนเลือกที่จะเคารพนับถือศาสนาใดก็ได้ตามแต่ศรัทธา ในขณะที่เดียวกันพระมหากษัตริย์ก็จะทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกให้แก่ทุกศาสนานั้น ดังพระราชดำรัสในโอกาสที่เอกอัครราชทูตแห่งวาติกัน เข้าเฝ้าฯ ถวายพระราชสาสน์ตราตั้ง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๒ ความตอนหนึ่งว่า

“...ประเทศไทยได้ถือเป็นนโยบายเสมอมาในการให้ประชาชนพลเมืองมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ชาวไทยทุกคนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการเลือกนับถือศาสนาใดๆ ตลอดทั้งการปฏิบัติบูชาตามความเชื่อถือของตน... ผู้ที่นับถือศาสนาต่างๆ กันในประเทศไทย จึงมีชีวิตร่วมกันด้วยความผาสุก...”

มีพระราชดำรัสถือองค์หนึ่งพระราชทานแก่ผู้แทนองค์การศาสนาและผู้แทนสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในการเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาผกาภิรมย์ วันพฤหัสบดีที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ความตอนหนึ่งว่า

“ในเมืองไทยนี้ใครจะถือปฏิบัติตามศาสนาใดก็ได้ทั้งนั้น เคยชี้แจงอยู่เสมอว่าเมืองไทยนี้ที่อยู่ได้ก็เพราะไม่มีการกีดกันว่าคนโน้นศาสนาโน้นคนนี้ศาสนานี้ แต่ว่าเป็นที่ทราบกันดีว่าทุกคนปฏิบัติศาสนากิจของตนๆ ด้วยความมุ่งดีหวังดีตั้งใจที่จะให้เกิดประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม”

พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

มาตรา ๑๐ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

พระราชฐานะนี้มีใช้เป็นเพียงตำแหน่งเกียรติยศหรือทำตามประเพณีเท่านั้น แต่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกองทัพไทย ทั้งกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานยศ พระราชทานพระบรมราโชวาทและคำแนะนำต่างๆ โดยใช้พระราชอำนาจงานายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ มีผลเท่ากับทรงสั่งการตามคำแนะนำและยินยอมของคณะรัฐมนตรี

พระมหากษัตริย์กับพระราชอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจนิติบัญญัติ

(มาตรา ๙๐ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา และเมื่อพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยหรือถือเสมือนว่าได้ทรงลงพระปรมาภิไธยตามรัฐธรรมนูญนี้แล้ว ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป

มาตรา ๑๕๐ ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในสี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภาเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

มาตรา ๑๕๑ ร่างพระราชบัญญัติใด พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภามีมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว)

พระราชอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจนิติบัญญัตินี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติไว้ในมาตรา ๙๐ มาตรา ๑๕๐ และมาตรา ๑๕๑ ให้อำนาจร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

ภายใน ๒๐ วันนับแต่ที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภา เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วจึงมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายได้ แต่หากพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติใด ก็ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะทรงยับยั้งได้ตามรัฐธรรมนูญคือ โดยพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้น ๙๐ วันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องนำร่างพระราชบัญญัตินั้นมาพิจารณาใหม่ การใช้พระราชอำนาจยับยั้งร่างกฎหมายนี้ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เคยอธิบายไว้ว่า ^๑

“ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น พระมหากษัตริย์อาจแจ้งให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทราบว่าจะไม่ทรงเห็นชอบด้วยนั้นเป็นเพราะเหตุใดก็ได้หรืออาจแจ้งให้ทราบเพียงว่าไม่ทรงเห็นด้วยโดยไม่ให้เหตุผลอะไรเลยก็ได้ ซึ่งทั้งนี้แล้วแต่พระราชอัธยาศัย และสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีหน้าที่จะต้องนำมาปรึกษากันใหม่ คำว่า “ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติ” หมายความว่าไม่ทรงเห็นชอบด้วยในรูปลักษณะที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติถวายนำเสนอและยินยอมให้ตราขึ้นเป็นกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นว่าไม่ทรงเห็นด้วยในหลักการแห่งพระราชบัญญัติทั้งหมด หรือทรงเห็นด้วยในหลักการนั้นเพียงบางส่วนหรือทรงเห็นด้วยในหลักการนั้นทั้งหมด แต่ไม่ทรงเห็นด้วยในวิธีดำเนินการที่จะให้เป็นไปตามหลักการนั้นๆ”

---

^๑ หยุด แสงอุทัย. คำอธิบายธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๕. หน้า ๒๙. นครหลวงการพิมพ์, ๒๕๑๖

มีข้อพิจารณาว่าพระราชอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินี้มีได้มีลักษณะเป็นการยับยั้งเด็ดขาด แต่เป็นการยับยั้งเพื่อให้รัฐสภาได้ใคร่ครวญอีกครั้ง เพราะในขั้นตอนสุดท้ายหากรัฐสภายังยืนยันมติตามที่รัฐธรรมนุญกำหนด ก็สามารถประกาศร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมอว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

อย่างไรก็ดีพระมหากษัตริย์จะไม่ทรงใช้พระราชอำนาจนี้ในการยับยั้งการตรากฎหมายถ้ากฎหมายนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขของประเทศชาติและประชาชน เท่าที่ผ่านมาทรงใช้พระราชอำนาจในการยับยั้งกฎหมายดังจะเห็นได้จากครั้งที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติผ่านร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ และนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยให้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญนั้น ในมาตรา ๑๐๗ วรรคสอง บัญญัติว่า ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเห็นด้วยแต่ก็ไม่ได้ทรงใช้พระราชอำนาจยับยั้งโดยตรง หากแต่ได้มีบันทึกพระราชกระแสท้ายร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่า

“ตามมาตรา ๑๐๗ วรรคสอง แห่งร่างรัฐธรรมนูญนี้ บัญญัติให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภานั้น ไม่ทรงเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เพราะประธานองคมนตรีเป็นผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและแต่งตั้งตามพระราชอัธยาศัย ตามความในมาตรา ๑๖ เป็นการขัดกับหลักที่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือทางการเมือง (ในระบอบประชาธิปไตย) ทั้งจะทำให้ประธานองคมนตรีอยู่ในสภาพเสมือนเป็นองค์กรการเมืองซึ่งขัดกับมาตรา ๑๗ ด้วย”

ในเวลาต่อมาสภาพนิติบัญญัติแห่งชาติ ก็ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ เป็นไปตามแนวพระราชกระแสที่พระราชทานลงมา คือรัฐธรรมนูญแห่งราช อาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๕๑๘ มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความ ในมาตรา ๑๐๗ แล้วให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๐๗ วรรคสอง ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนอง พระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา”

ในส่วนของการใช้พระราชอำนาจยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นมีกรณี เกิดขึ้นใน พ.ศ.๒๕๓๕ ในคราวนั้นสภาพนิติบัญญัติแห่งชาติได้ให้ความเห็น ชอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเกี่ยวข้องกับค่าเสียหายเพื่อละเมิดที่สื่อมวลชน ผู้กระทำละเมิดจะต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายในคดีหมิ่นประมาท โดยพิจารณา สามารถในวันเดียวกัน คือวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๓๕ ซึ่งบัญญัติให้ศาล กำหนดค่าเสียหายให้เท่ากับจำนวนเงิน ๒๐ เท่าของอัตราโทษปรับขั้นสูงที่ กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา คือเท่ากับเพิ่มจาก ๒๐๐,๐๐๐ บาท เป็น ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท เว้นแต่มีการพิสูจน์ความเสียหายได้มากกว่านั้น อันเป็นการกำหนดค่าเสียหายขั้นต่ำไว้ล่วงหน้าอย่างสูงมากในทุกกรณีโดย ไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจ แต่ระหว่างที่ร่างพระราชบัญญัตินี้อยู่ใน ขั้นตอนนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ก็ได้มีพระราช กฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๕ ออกมา และมีได้พระราชทาน ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้คืนมายังรัฐสภาแต่อย่างใด ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๔๔ บัญญัติให้บรรดาร่างพระราช บัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบ หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้ พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป และหลังจากนั้นก็มิได้มีการนำร่าง พระราชบัญญัติฉบับนี้เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาอีก

อีกกรณีที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๗ นายกรัฐมนตรีได้ทูลเกล้าฯ ถวาย

ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ... เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย พระองค์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยหากแต่พระราชทานกลับคืนมายังรัฐสภา โดยมีพระราชกระแสรับสั่งว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อบกพร่องในถ้อยคำและในการอ้างอิงบทกฎหมายหลายบท จากนั้นรัฐสภาก็ทำการตรวจสอบและแก้ไขแล้วนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงพิจารณาลงพระปรมาภิไธยอีกครั้ง

พระมหากษัตริย์กับพระราชอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจบริหาร

(มาตรา ๑๗๑ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกินสามสิบห้าคน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินตามหลักความรับผิดชอบร่วมกัน

นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับแต่งตั้งตามมาตรา ๑๗๒

ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินกว่าแปดปีมิได้

มาตรา ๑๗๕ ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

มาตรา ๑๘๓ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากความเป็นรัฐมนตรีตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ)

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๗๑ มาตรา ๑๗๕ และมาตรา ๑๘๓ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี โดยนายกรัฐมนตรีต้องแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเข้าสู่ตำแหน่งของนายกรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี และให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอบุคคลที่สมควรแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีร่วมคณะต่อพระมหากษัตริย์เพื่อทรงแต่งตั้ง ก่อนเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดั่งที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ นอกจากทรงแต่งตั้งรัฐมนตรีแล้ว พระมหากษัตริย์ยังทรงให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งได้ ตามคำกราบบังคมทูลพระกรุณาของนายกรัฐมนตรี ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่

พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่เกี่ยวกับอำนาจบริหารตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีให้มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินรวมทั้งพระราชอำนาจอื่นๆ เช่นพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย การตราพระราชกำหนด พระราชอำนาจในการประกาศสงคราม พระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ พระราชอำนาจในการแต่งตั้งข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนระดับสูง เป็นต้น การที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินดังกล่าว พระองค์มิได้ทรงก้าวล่วงมาใช้พระราชอำนาจในทางเนื้อหาแต่ประการใด เพราะพระมหากษัตริย์ทรงดำรงความเป็นกลางทางการเมือง ทรงอยู่เหนือความขัดแย้งทางการเมืองไม่เข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมือง ไม่ทรงมีพระราชดำริด้านการเมืองและไม่ต้องรับผิดชอบทางการเมือง ดังนั้นพระราช

อำนาจทางด้านการบริหารตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจึงเป็นเพียงรูปแบบ และในการใช้พระราชอำนาจบริหารดังกล่าว จะต้องเป็นผู้ถวายคำแนะนำ และรับสนองพระบรมราชโองการเสมอ ซึ่งผู้รับสนองพระบรมราชโองการ จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบทั้งทางกฎหมายและทางการเมือง

มีข้อสังเกตว่าพระราชอำนาจที่เกี่ยวกับอำนาจบริหารนั้นนอกจากพระราชอำนาจที่ระบุไว้โดยชัดแจ้งตามรัฐธรรมนูญแล้วพระมหากษัตริย์ยังทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามประเพณีการปกครองในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นประมุขของประเทศและในรัฐธรรมนูญก็บัญญัติรับรองพระราชอำนาจนี้ไว้อันได้แก่ พระราชอำนาจที่จะทรงรับคำปรึกษาหารือและพระราชทานคำแนะนำแก่รัฐบาล (The right to be consulted) พระราชอำนาจในการส่งเสริมนโยบายและกิจการของรัฐบาล (The right to encourage) และพระราชอำนาจในการตักเตือนรัฐบาล (The right to warn)

พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ

พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นพระราชอำนาจตามนิติราชประเพณีมาแต่ดั้งเดิมและเป็นพระราชอำนาจเฉพาะของพระมหากษัตริย์ที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ ซึ่งเป็นพระราชอำนาจอิสระและเด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความผูกพันและพระมหากรุณาของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อพลสกนิกรผู้ไม่ได้รับความเป็นธรรมและนับเป็นทางออกสุดท้ายที่เขาเหล่านั้น จะได้รับความยุติธรรมจากการลงโทษที่ไม่เป็นธรรม การพระราชทานอภัยโทษนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะโทษในคดีอาญาเท่านั้นแต่รวมตลอดถึงโทษทางวินัยและโทษทางปกครองด้วย เช่นกรณีที่มีพระมหากรุณาธิคุณลดหย่อนผ่อนโทษให้กับผู้ถวายฎีกาสำหรับโทษทางวินัยเมื่อครั้งเกิดวิกฤตการณ์ตุลาการช่วง พ.ศ.๒๕๓๔ - ๒๕๓๕ การพระราชทานอภัยโทษอาจเป็นการ

พระราชทานอภัยโทษเด็ดขาดไม่มีเงื่อนไขหรือการพระราชทานอภัยโทษเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาก็ได้ การพระราชทานอภัยโทษแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ การพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลที่ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ และการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปซึ่งมักจะกระทำในโอกาสสำคัญของบ้านเมืองโดยคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์

ในการใช้พระราชอำนาจดังกล่าวพระองค์ทรงใคร่ครวญอย่างรอบคอบทุกเรื่องเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ดังคำบรรยายพิเศษโดยนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๓๐ ความว่า

“...เรื่องทูลเกล้าฯ ถวายฎีกานั้น มีสำนวนประกอบด้วยคำพิพากษาศาลชั้นต้น คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาศาลฎีกา คำร้องของนักโทษ และคำรับรองความประพฤติ บางสำนวนก็ไม่ใหญ่ แต่บางกรณีต้องยืมสำนวน... ทำให้สำนวนใหญ่ขึ้นมีคำพยานมาก ระเบียบปฏิบัติทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเป็นพระราชกระแสว่าเมื่อทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาของนักโทษให้ผ่านความเห็นของคณะองคมนตรี...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดพระเนตรตรวจสำนวนเองแทบทุกเรื่อง เรารู้เพราะบางครั้งท่านย้อนสำนวนมาให้องคมนตรีพิจารณาอีกครั้งโดยตรงทรงถามมาว่าข้อนั้นๆ อยู่ตรงไหน...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงละเอียด ทรงใช้เวลาวินิจฉัยฎีกานักโทษด้วยพระองค์เอง บางเรื่องก็ง่าย เช่นยาเสพติดให้โทษแต่คดียากที่ทรงทักท้วงให้พิจารณาอีกครั้งบ่อยๆ คือคดีประหารชีวิต...”

พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษนี้ถือเป็นบทบาทสำคัญยิ่งของพระมหากษัตริย์ในการผดุงความยุติธรรมให้แก่พสกนิกรผู้ต้องคดีอาญา เพราะการบังคับใช้กฎหมายนั้นบางกรณีก็มีข้อบกพร่องมิได้สอดคล้องกับความยุติธรรมทางศีลธรรม หรือความรู้สึกนึกคิดของประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะกรณีที่กฎหมายลงโทษรุนแรงเกินสมควรและไม่เปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ แต่ด้วยพระมหากรุณา อาศัยพระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ ความไม่ยุติธรรมจึงได้รับการแก้ไขเยียวยาและคลี่คลายในที่สุด

พระมหากษัตริย์กับพระราชอำนาจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจตุลาการ

(มาตรา ๑๙๗ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้ เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

มาตรา ๒๐๐ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้พิพากษาและตุลาการ และทรงให้พ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่กรณีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย

มาตรา ๒๐๑ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาและตุลาการต้องถวาย สัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณ ว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และ จะปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยปราศจากอคติทั้งปวง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ ประชาชน และความสงบสุขแห่งราชอาณาจักร ทั้งจะ รักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทยและกฎหมายทุกประการ”)

พระราชอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจตุลาการนี้ รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทยบัญญัติ ไว้ในมาตรา ๑๙๗ มาตรา ๒๐๐ และมาตรา ๒๐๑
พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติเกี่ยวกับ
อำนาจตุลาการทางศาล โดยการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของ
ศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย
และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์
ทางด้านการใช้อำนาจตุลาการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเริ่ม
ตั้งแต่ทรงแต่งตั้งผู้พิพากษาและตุลาการ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของ
ผู้พิพากษาและตุลาการต้องกระทำในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์
โดยยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ผู้พิพากษาและตุลาการต้องถวาย
สัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความใกล้ชิดกับสถาบันตุลาการ
ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส และพระราชกระแส
แนะนำและเตือนใจแก่ผู้พิพากษาตุลาการตลอดมา ทรงเน้นย้ำให้ยึดถือ
ความเป็นธรรมเป็นที่ตั้ง สอดคล้องกับพระปฐมบรมราชโองการ ที่ได้พระราชทาน
ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” และทศพิธราชธรรมข้อ ๑๐ “อวิโรธนัง”
คือความเที่ยงธรรม ความหนักแน่น ถือความถูกต้องเที่ยงธรรมเป็นหลัก
ไม่เอินเอียงหวั่นไหวด้วยคำพูด อารมณ์ หรือลาภสักการะใดๆ โดยทรงตั้งมั่น
อยู่ในประเพณี ไม่ประพฤติผิดจรรยาวัตร ทั้งด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์
และทรงดำรงรักษาหลักนิติธรรมโดยเสมอมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดมั่นในพระปฐมบรมราชโองการ
และทศพิธราชธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับความเที่ยงธรรมอย่างเคร่งครัดในการ

ทรงงาน หลักดังกล่าวอยู่ในพระราชหฤทัยเสมอมา ไม่ว่าในพระราชจริยาวัตร หรือพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส และพระราชกระแสที่พระราชทานแก่นักกฎหมาย ไม่ว่าจะป็นทนายความ อัยการ ผู้พิพากษาตุลาการ อาจารย์สอนกฎหมาย หรือเป็นผู้ใช้กฎหมายในหน้าที่ต่างๆ ดังปรากฏในพระราชดำรัสในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำผู้พิพากษาประจำกระทรวงเผ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ ศาลาดุสิดาลัย วันเสาร์ที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๓๕ ความตอนหนึ่งว่า

“...สถาบันตุลาการนั้นก็ถือว่าเป็นสถาบันหนึ่งในสามสถาบันการปกครอง คือสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และยุติธรรม ท่านก็เป็นส่วนหนึ่งในสามสถาบัน ซึ่งเป็นรากฐานของการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย ถ้าท่านได้ทำด้วยดี ก็หมายความว่าประเทศชาติจะไปรอด เป็นที่น่าสังเกตว่าสถาบันบริหารนั้นต่อเนื่องมาจากสถาบันนิติบัญญัติ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ส่วนสถาบันตุลาการนั้นเป็นสถาบันเอกเทศ และเป็นสถาบันที่ควรจะรักษาความเป็นเอกเทศนั้น เพื่อที่จะให้ความยุติธรรมแก่ประชาชน ในการนี้ก็ต้องทำงานหลายด้าน ผู้พิพากษานั้นจะต้องเข้าไปตัดสินความต่างๆ ในศาลทุกศาล และให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย จึงเป็นสถาบันที่เป็นที่พึ่งของประชาชน สามารถที่จะคิดว่าประเทศเรามีชื่อเสียง ทำให้สบายใจว่า ถ้ามีเหตุการณ์ใดๆเกิดขึ้นจะมีผู้ที่จะช่วยให้ได้รับความยุติธรรม ฉะนั้น หน้าที่ของผู้พิพากษาทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง และจะไม่มีใครบังคับให้ทำอะไรได้ เพราะว่าแต่ละคนมีความรู้และมีความสุจริต ดังที่ได้กล่าวคำสัตย์...”

ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้พิพากษาศาลการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำรัสในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำผู้พิพากษาประจำศาลเฝ้าฯ เพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ ท้องพระโรงศาลาเจริญ วังไกลกังวล วันพุธที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๔๖ มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“...ท่านได้เปล่งคำปฏิญาณด้วยความเข้มแข็ง ก็เข้าใจว่าท่านตั้งใจที่จะทำตามคำพูดที่เปล่งออกมา นี้ที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับข้าพเจ้าคือ ท่านได้บอกว่าจะปฏิบัติในพระปรมาภิไธย หมายความว่า ข้าพเจ้าถ้าได้เห็นท่านทั้งหลายปฏิบัติดีชอบจริงๆ ก็สบายใจ แต่ถ้าสงสัยว่าท่านจะทำอะไรที่ไม่ถูกต้อง ข้าพเจ้าเดือดร้อน ที่เดือดร้อนเพราะว่าเมื่อปฏิบัติอะไรในพระปรมาภิไธย พุดง่ายๆ ในนามของพระเจ้าอยู่หัว ถ้าทำอะไรที่มีดีมีชอบ พระเจ้าอยู่หัวก็เป็นคนที่ทำมีดีมีชอบ ฉะนั้น จะต้องขอกำชับอย่างหนักแน่นว่า ให้ทำตามคำปฏิญาณ เพราะว่าจะทำให้ข้าพเจ้าเองในส่วนตัวและในหน้าที่ เดือดร้อน แล้วก็ถ้าข้าพเจ้าเดือดร้อน ก็คงทำให้คนเดือดร้อนมากเหมือนกัน ก็ทำให้ประชาชนไม่ได้รับความยุติธรรม...”

ความยุติธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญนี้ ปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสหลายองค์ ในที่นี้ขอนำพระราชดำรัสที่พระราชทานในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำผู้พิพากษาประจำศาลสำนักงานศาลยุติธรรม เฝ้าฯ เพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑ ความตอนหนึ่งว่า

“...บ้านเมืองต้องมีผู้พิพากษา บ้านเมืองต้องมีผู้ที่รักษาความยุติธรรม ต้องมีศาลเพื่อที่จะรักษาความยุติธรรมนี้

ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เพราะว่าในบ้านเมืองถ้าไม่มีความยุติธรรม
บ้านเมืองก็จะล่มจม...”

ในคราวที่เกิดวิกฤตการณ์ในบ้านเมืองเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙ เนื่องจากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตกเตือนให้ฝ่ายตุลาการซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยอีกส่วนหนึ่งที่เหลืออยู่ได้ใช้กฎหมายในอำนาจหน้าที่ของตนประคับประคองบ้านเมืองไว้ เพื่อให้บ้านเมืองสามารถปกครองในระบบประชาธิปไตยต่อไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตกเตือนผู้ใช้กฎหมายอยู่เสมอว่า ต้องใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและได้พระราชทานพระราชดำรัสชี้กหลายองค์แก่นักกฎหมายให้ตระหนักถึงความยุติธรรม อันเป็นอุดมคติสูงสุดของกระบวนการยุติธรรม ส่วนกฎหมายเป็นเพียงวิถีทางหรือเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความยุติธรรมเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องรักษาความยุติธรรมเป็นสำคัญ มิใช่รักษาตัวเครื่องมือ ความยุติธรรมจึงต้องมาก่อนและอยู่เหนือกฎหมาย การรักษาความยุติธรรมก็ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมายหากต้องขยายไปถึงศีลธรรมจรยาตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย

พระบารมีปกเกล้าฯ ทวยราษฎร์

ตามโบราณราชประเพณีการปกครองอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขสวัสดิ์ของอาณาประชาราษฎร์ พสกนิกรที่ประสบความทุกข์ยากด้านต่างๆ อาจขอพึ่งพระบารมี ซึ่งพระองค์ทรงแผ่พระมหากรุณาธิคุณไปสู่อุทโยธา ทวยราษฎร์ ไม่ว่าจะมีความทุกข์ยากจากความแห้งแล้ง อุทกภัย วาตภัย พิบัติภัย พื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ สุขภาพพลานามัย รวมไปถึงความยากลำบากในการทำมาหากิน พระองค์ก็ทรงพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ให้แก่ประชาชน

ทรงใช้พระวิริยะอุตสาหะและพระปรีชาญาณค้นหาหนทางแก้ไขให้เสมอ โดยพระราชทานแนวพระราชดำริอันก่อให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมาย ตลอดจนการพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ประชาชนเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต อาทิเช่น ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข พระราชกรณียกิจเหล่านี้ล้วนเป็นภารกิจของรัฐในการทำประโยชน์สาธารณะซึ่งพระองค์ทรงชี้แนะและแสดงตัวอย่างให้ผู้มีหน้าที่รับไปปฏิบัติต่อไป

ตลอดเวลาที่ผ่านมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอย่างแท้จริง พระองค์ทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัด ทรงตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรมซึ่งเป็นคุณธรรมของพระราชาในการปกครองแผ่นดิน ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้วยพระสุเมธภูมิภิภาพ ด้วยทรงห่วงใยต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชน แสดงให้เห็นถึงพระราชหฤทัยที่ทรงเชื่อมั่นและทรงจรรโลงระบอบประชาธิปไตย ให้มีความมั่นคงถาวร ด้วยพระปรีชาสามารถและพระบารมีของพระองค์ อันเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวไทยทั้งปวง โดยทรงยึดหลักความเป็นธรรม ความสามัคคี ความไม่มีอคติ และทางสายกลาง ในการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ผ่านมา โดยมีพระบรมราชวินิจฉัยชี้แจงตามกรอบแห่งเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประเทศไทยผ่านพ้นช่วงเวลาดังกล่าวมาด้วยความสงบสุขเรียบร้อย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองแผ่นดินมายาวนาน ๖๕ ปี และจะทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์ยาวนานที่สุดเท่าที่เคยปรากฏมาในประวัติศาสตร์ชาติไทย มีพระปรีชาสามารถและพระ

ประสบการณ์สูงกว่าบุคคลใดๆ ในแผ่นดิน พระวิสัยทัศน์ปกแผ่ไปในทุกห้วงมัญญาและพสกนิกรทุกคน ทรงเห็นปัญหาทั้งในรายละเอียดและองค์รวม จึงทรงพรำเตือนทุกคน ทั้งรัฐบาล ข้าราชการ ศาล และประชาชน ให้เห็นปัญหาต่างๆ ทรงชี้ปัญหาและทรงแนะนำทั้งแนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วย ซึ่งเมื่อนำมาปรับใช้ตามพระราชดำริก็เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นประโยชน์แก่ปวงชนชาวไทยโดยส่วนรวม สมดังพระราชปณิธานของพระองค์ ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวไทย ในยามที่เกิดเภทภัยก็ทรงแก้ไขด้วยพระปรีชาและพระบารมี ยามที่บ้านเมืองเป็นปรกติสุขก็ทรงพระวิริยอุตสาหะห่มเทพระวรกายแก้ไขปัญหาเพื่อประโยชน์สุขแก่พสกนิกรและประเทศชาติเป็นสำคัญ ทั้งนี้ปวงชนชาวไทยต่างประจักษ์ในพระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาอันเปี่ยมล้นที่ได้ทรงพระราชทานแก่พสกนิกร นับตั้งแต่เถลิงถวัลย์ราชสมบัติจนถึงปัจจุบัน

-ขอให้พระองค์ทรงพระเจริญและมีพระชนมพรรษาที่ยืนนาน

การอภิปราย

ในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

โดย ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อวรรณโณ ,

ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อิศวโรจน์

และศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ

นายเชวณะ ไตรมาศ เลขธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

กราบเรียนท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ลำดับต่อไปนี้เป็นกรอภิปราย
โดยคณะวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
กับการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”
ซึ่งต่อเนื่องจากปาฐกถาพิเศษต่อจาก ฯพณฯ อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ
องคมนตรี ในหัวข้อเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการทรงใช้
พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ” โดยทั้งสองเรื่องสองกิจกรรมอยู่ภายใต้
โครงการปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
พระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ โครงการนี้ใช้ชื่อโครงการว่า
“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ” มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ
เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แสดงความจงรักภักดี
ในพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมทั้งการเผยแพร่
พระราชกรณียกิจที่พระองค์ทรงมีต่อ พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า จากนั้น
ยังมีความคาดหวังว่าโครงการนี้แสดงถึงการมีความภาคภูมิใจในความเป็น
ชาติความรักความหวงแหนในความเป็นชาติของชาติไทยรวมถึงการสร้าง
ความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นศูนย์รวม
จิตใจของปวงชนชาวไทยในทุกหมู่เหล่า

ก่อนที่จะเริ่มการอภิปราย ผมขออนุญาตแนะนำประวัติของท่าน
วิทยากรโดยย่อซึ่งเอกสารที่ได้รับมาเป็นเอกสารประวัติย่อ ซึ่งผมจะขอย่อ
อีกชั้นหนึ่ง

ท่านแรก ท่านสำเร็จการศึกษานิติศาสตร์เกียรตินิยมอันดับ ๑
จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนติบัณฑิตไทย ปริญญาเอกทางกฎหมาย
มหาชนเกียรตินิยมดี จากมหาวิทยาลัย ปารีส ๑๐ ปริญญาบัตรจากวิทยาลัย
ป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๔๑ ประสบการณ์และตำแหน่งงานที่สำคัญ
ของท่าน ท่านเป็นอาจารย์ประจำ เป็นคนบตีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย เป็นรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ฝ่ายการเมือง เลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้
ยังเป็นกรรมการในสถาบันองค์กรต่าง ๆ ทั้ง คณะกรรมการกฤษฎีกา
คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย กรรมการและกรรมการนโยบายสถาบันการเงินแห่ง
ประเทศไทย ที่ปรึกษา อสมท. กรรมการและเลขาธิการสำนักงาน
สภาพัฒนาการเมือง ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งเลขาธิการสถาบัน
พระปกเกล้า ขอแนะนำ ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ

ลำดับถัดไป ท่านสำเร็จการศึกษานิติศาสตร์บัณฑิตเกียรตินิยมดี
จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนติบัณฑิตไทย ปริญญาโททางกฎหมาย
จากสหรัฐอเมริกา นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประสบการณ์และการดำรงตำแหน่งในหน้าที่การงานของท่าน ท่านเป็น
กรรมการในอนุกรรมการวินิจฉัยหนี้และจัดสรรหนี้ กรรมการปรับปรุง
กฎหมายหุ้นส่วนบริษัทปรับปรุงกฎหมาย อนุญาโตตุลาการ กรรมการประจำ
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รองคณะบดีฝ่ายวิชาการ
ศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เคยดำรง
ตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นสุภาพสตรีคนแรก ในปัจจุบันท่าน

ดำรงตำแหน่งกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ขอแนะนำท่าน ศาสตราจารย์
ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์ ครับ

ลำดับถัดไป ท่านสำเร็จนิติศาสตร์บัณฑิตเกียรตินิยม จาก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาโททางกฎหมาย จากสหรัฐอเมริกา
เนติบัณฑิตไทย นิติศาสตรมหาบัณฑิต นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ปริญญา
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร วปรอ. รุ่นที่ ๑๓ เคยมีประสบการณ์ดำรง
ตำแหน่งที่สำคัญ เคยเป็นคณะบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญ กรรมการธิการร่างรัฐธรรมนูญ รองปลัด
กระทรวงยุติธรรม โฆษกกระทรวงยุติธรรม รองประธานกรรมการบริษัท
อสมท. เป็นกรรมการกฤษฎีกา ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภา
การศึกษา ขอแนะนำท่านศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ

การอภิปรายในเวทีนี้เป็นการอภิปรายโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ
ซึ่งใช้หัวข้อเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ซึ่งวิทยากรท่านแรก
ที่ผมได้ขอให้ท่านได้กรุณาอภิปรายขอเริ่มที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์
อุวรรณโณ กราบเรียนเชิญครับ

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ

ท่านประธานศาลรัฐธรรมนูญ ท่านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทั้งที่อยู่ในห้องนี้และที่อยู่
ทางบ้านครับ ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างสูงที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้โอกาส
ผมมานำเสนอข้อคิดความเห็นเรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
ซึ่งว่ากันอันที่จริงแล้วก็เป็นเรื่องที่สำคัญและทันสมัยอยู่ในเวลานี้ โดยเหตุว่า
เริ่มมีผู้สนใจให้การวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องนี้ค่อนข้างมากอยู่ ทั้งในเวปไซด์

ต่างๆ และในการสัมมนาอภิปราย การจัดหัวข้อนี้ขึ้นมาจึงถือว่าเป็นการจัด
ในกาละอันถูกต้อง

ท่านที่เคารพครับ หัวข้อนี้ความจริงแล้วพูดกันได้เป็นหลายวัน
ถ้าทำเป็นงานวิจัยก็ทำเป็นงานวิจัยกันได้หลายเล่มสมุดไทยเลยทีเดียว
แต่เนื่องจากมีเวลาจำกัด และผมคิดว่ามีผู้ทรงคุณวุฒิอีก ๒ ท่านที่จะต้องมา
ร่วมกันอภิปรายในวันนี้คือท่านศาสตราจารย์เสาวนีย์ฯ และศาสตราจารย์
ธงทองฯ สำหรับผมเองนั้นจะขออนุญาตนำเสนอเรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นประมุขนั้นเป็น ๒ ส่วนหลักๆ

ส่วนที่ ๑ ก็คงจะต้องพูดถึงเรื่องการปกครองอันมีพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นประมุขกับระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
โดยทั่วไปในโลกนี้เสียก่อน เพื่อที่จะให้ได้ว่าเขาทำกันอย่างไรในต่างประเทศ

ส่วนที่ ๒ จะมาพูดถึงเรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ กับการ
ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของ
ไทย ซึ่งว่ากันอันที่จริงแล้วก็เริ่มปี ๒๔๗๕ นี้เอง

ถ้าท่านที่เคารพคะคุณะครับว่า ๘๐ ปี ตั้งแต่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕
มาจนถึงวันนี้ วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๔ ประชาธิปไตยไทย ๘๐ ปีนั้น
อันที่จริงแล้วอยู่ในรัชกาลนี้เสีย ๖๕ ปีเศษ เป็นรัชกาลที่ยืนยาวที่สุดที่
จะก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบ
ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันพระมหากษัตริย์
องค์อื่นๆ ต่อแต่นี้ไป จะต้องยึดเป็นบรรทัดฐานในการทรงบริหารราชการ
แผ่นดินต่อไป

เพื่อไม่ให้เสียเวลาผมขออนุญาตเริ่ม ส่วนที่ ๑ เรื่องการปกครอง
อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขกับระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของในโลกก่อน

ท่านผู้เกียรติที่เคารพครับวันนี้เรามีรัฐที่เป็นสมาชิกสหประชาชาติ อยู่ ๑๙๒ รัฐเอกราช ใน ๑๙๒ รัฐนั้น มี ๔๔ รัฐที่มีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุขหรือพระราชินีนาถ ใน ๔๔ รัฐนั้น ๑๖ รัฐอยู่ในเครือจักรภพอังกฤษ รวมอังกฤษเองด้วยที่เรียกว่าสหราชอาณาจักร ก็มีสมเด็จพระราชินีนาถ เอลิซาเบธ ที่ ๒ (Elizabeth II) เป็นประมุขอยู่ เพราะฉะนั้นอันที่จริงแล้ว ก็จะมีประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่วันนี้จริงๆ ที่ไม่นับประเทศ ในเครือจักรภพก็เหลืออีก ๒๘ ประเทศ ไม่มากเลยเมื่อเทียบกับจำนวนของ สมาชิกสหประชาชาติ ๑๙๒ รัฐนั้น และ ๒๘ ประเทศที่เหลือนี้ ท่านผู้มีเกียรติ ครับ ก็มีจำนวนไม่มากอีกนั่นแหละที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์มาเป็น เวลาพันปี เป็นสัญลักษณ์แห่งอารยธรรม เป็นสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรม เป็นสัญลักษณ์แห่งความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนเอกราชของ ชาตินั้นๆ หลายประเทศเป็นประเทศที่อยู่ดีๆ ก็มามีพระมหากษัตริย์ขึ้นใหม่ ในยุคหลังสงครามโลกด้วยซ้ำไป เช่น สวาซิแลนด์ (King of Swaziland) นี้ก็จะเป็นที่สถาปนากันขึ้นมา ประเทศที่จะมีพระมหากษัตริย์นับมาเป็น พันปีอย่างอังกฤษ ญี่ปุ่น ไทยนั้นมีไม่มากนักครับ

ในบรรดา ๒๘ ประเทศ ที่มีการปกครองหลากหลาย บางประเทศ ก็เรียกพระมหากษัตริย์ของตัวเองว่าพระเจ้าจักรพรรดิอย่างในญี่ปุ่น ในญี่ปุ่นนั้น เรียกพระมหากษัตริย์ว่าสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิ แล้วก็ในภาษากฎหมาย เรียกสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิว่า เทนโนะ (Tennō) ซึ่งแปลว่า “สวรรค์ยา ธิปัตย์” (Heavenly sovereign) บางประเทศเรียกกษัตริย์ของตัวเองว่า แกรนด์ (Grand Duke) เช่น แกรนด์ดยุก (Grand Duke) ของลักเซมเบิร์ก หรือโมนาโก ถ้าเป็นสมเด็จพระราชินีนาถก็เรียกว่าแกรนด์ดัชเชส (Grand Duchess) บางประเทศก็เรียกพระมหากษัตริย์ของตัวเองว่า Prince หรือ Princess อย่างประเทศที่เรียกว่า Andorra ซึ่งเป็นประเทศที่เล็กๆ อยู่ในเทือกเขาไพเรเนซ (The Pyrenees) ระหว่างสเปนกับฝรั่งเศสนั้นมี

พระมหากษัตริย์ ๒ พระองค์ เรียกว่า Prince องค์แรกคือ Bishop of Seu d'Urgell และ องค์ที่สองคือประธานาธิบดีของฝรั่งเศสนั้นแหละ เป็น Co-Princes ของอันดอร์ร่า

ไม่ว่าจะเรียกพระมหากษัตริย์ว่าอะไรก็ตามแต่ใน ๒๘ ประเทศนี้ รวมทั้งอังกฤษ เราแยกการปกครองได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ในวันนี้

กลุ่มที่ ๑ เราเรียกว่า**ระบอบราชาธิปไตย** ที่ภาษาอังกฤษเขาใช้คำว่า **Absolute monarchy** วันนี้นับในโลกมีอยู่ ๖ รัฐ ที่ยังใช้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือราชาธิปไตยคือบรูไน โอมาน กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย สวาซิแลนด์ และวาติกัน ท่านจะเห็นได้ว่าวาติกันเป็นรัฐราชาธิปไตย และแปลด้วยว่าระบอบกษัตริย์นั้นอาจจะมีการสืบราชสันตติวงศ์กันหรืออาจจะมีการเลือกตั้งกันก็ได้ อย่างในวาติกันคณะพระคาร์ดินัล (Cardinal) ทั้งหลายมาประชุมกันเลือกสมเด็จพระสันตะปาปา หรือแม้กระทั่งในมาเลเซีย พระมหากษัตริย์มาเลเซียที่เรียกว่า Yang di-Pertuan Agong ก็เป็นการเลือกกันระหว่างสุลต่านผู้ครองรัฐต่างๆ เพราะฉะนั้นการสืบราชสมบัติจึงไม่ใช่ลักษณะของการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแต่เพียงอย่างเดียว เอาว่าเป็นระบอบราชาธิปไตยที่เรียกว่า Absolute monarchy ที่เมืองไทยเคยเป็นก่อนหน้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น วันนี้นี้ยังมีประเทศทั่วโลกที่ใช้ระบอบนี้อยู่อีก ๖ รัฐ ถ้าเป็นเมืองฝรั่งก็คือวาติกัน ถ้าไม่ใช่ฝรั่งส่วนใหญ่เป็นประเทศมุสลิม เช่น ซาอุดีอาระเบีย อย่างนี้เป็นต้น ในระบอบนี้ไม่ต้องพูดเลยครีษ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจเด็ดขาดสูงสุดล้วนพัน ทั้งทางกฎหมายทางรัฐธรรมนูญ แต่ในระบอบเหล่านี้ กษัตริย์ของแต่ละประเทศก็ต้องมีหลักธรรมะในการกำกับการใช้พระราชอำนาจอยู่เหมือนกัน ของเราเองนั้นก่อน ๒๔๗๕ ก็มีหลักทศพิธราชธรรมที่ได้มาจากมหาหิงสาขาคด หลักจักรวรรดิวัตรธรรมที่ได้มาจากจกักวัดตีสูตร หลักราชสังคหัตถุธรรม เหล่านี้เป็นต้น

กลุ่มที่ ๒ ก็คือกลุ่มที่มีประเทศอันที่เรียกว่ามีระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือ Constitutional Monarchy ก็มีอีก ๒๒ ประเทศ มีอังกฤษเป็นต้นแบบ แล้วก็ท่านจะเห็นได้ว่าประเทศเหล่านี้กลุ่มที่ ๒ ส่วนใหญ่เริ่มต้นด้วยการเป็นราชาธิปไตยทั้งสิ้นอย่างในอังกฤษแต่เดิมโบราณมาเป็นราชาธิปไตยแล้วก็เปลี่ยนมาเป็นประชาธิปไตยที่ละเล็กทีละน้อยโดยไม่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ใครศึกษาประวัติศาสตร์การปกครองอังกฤษจะพบว่าปีที่พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษไม่สามารถที่จะทรงใช้พระราชอำนาจอะไรได้แล้วนอกจากโดยคำแนะนำของรัฐสภานั้นคือปี ๑๖๘๘ ที่เกิดการต่อสู้กันระหว่างพระมหากษัตริย์อังกฤษฝ่ายหนึ่งกับขุนนางในสภาขุนนางและสามัญชนในสภาสามัญของอังกฤษอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วก็มาเป็นระบอบประชาธิปไตยจริงๆ อย่างที่เราเห็นวันนี้ของอังกฤษนั้นเริ่มในปี ๑๘๓๒ เมื่อมีการปฏิรูประบบการเลือกตั้ง แล้วว่ากันอันที่จริงนักรัฐธรรมนูญอังกฤษนั้นเขาถือว่าระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่อังกฤษนั้นเริ่มขึ้นหลังจาก ค.ศ. ๑๘๖๗ เมื่อมีการขยายสิทธิเลือกตั้งไปยังประชาชนทั่วประเทศแล้วก็ เป็นระบบสิทธิเลือกตั้งที่ค่อนข้างจะทั่วไป

ประเทศมีระบอบการปกครองอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่เป็นประชาธิปไตยนี้ ภาษาฝรั่งเศสเขาเรียกว่า Constitutional monarchy เราแปลเป็นภาษาไทยว่า ระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่คำในภาษาฝรั่งเศสที่ใช้ คำว่า Constitutional monarchy นั้น แปลว่าพระเจ้าแผ่นดินต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ จะทรงใช้พระราชอำนาจสมบูรณ์ตามสิทธิราชย์ไม่ได้อีกต่อไป เพราะฉะนั้นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น โดยทฤษฎีก็คือว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศไม่ได้อยู่ที่พระราชอำนาจอีกต่อไป แต่ว่ามาอยู่ที่ประชาชน แล้วซึ่งแต่ละประเทศก็จะมีลักษณะของตัวเองต่างกันไป อย่างในอังกฤษวันนี้ก็คือว่าสมเด็จ

พระราชินีนาถกับประชาชนชาวอังกฤษมีอำนาจร่วมกันเหมือนกับในเมืองไทยในวันนี้อย่างที่ท่านองคมนตรีหรือรณินดี ท่านพูดเมื่อเช้านี้ว่า อำนาจอธิปไตยในการปกครองประเทศไทยอยู่ที่พระมหากษัตริย์และประชาชนชาวไทย

ระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ก็ยังไม่เหมือนกันอีกในแต่ละประเทศ ถ้าท่านผู้มีเกียรติศึกษาระบบการปกครองนี้ ของ ๒๒ ประเทศ ก็จะจำแนกประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในระบอบประชาธิปไตยนี้ได้เป็น ๓ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ ก็คือ ประเทศอังกฤษและประเทศประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่มีธรรมเนียมโบราณนานมาแต่เก่าก่อน เช่น ญี่ปุ่น กลุ่มนี้แหละเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญโดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ซึ่งผ่านร้อนผ่านหนาวมามากผ่านทั้งวิกฤติผ่านทั้งความสำเร็จความล้มเหลวมามาก จึงเป็นบรรทัดฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผมอ่านบทความของนักวิชาการไทยบางคนก็มีความแปลกใจเหมือนกันว่า ท่านก็พยายามจะพูดว่าสิ่งที่เราพูดกันเรื่องพระราชอำนาจที่จะทรงได้รับการปรึกษาหรือให้คำแนะนำแก่รัฐบาล พระราชอำนาจที่จะทรงสนับสนุนและให้กำลังใจแก่รัฐบาล หรือพระราชอำนาจที่จะทรงตั้งเตือนที่เรียกว่า *The right to be consulted, The right to encourage* และ *The right to warn* ซึ่งเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษที่เป็นต้นแบบของอีกหลายประเทศนั้น ดูเหมือนจะไม่ค่อยมีความสำคัญเท่าใดนัก ซึ่งความจริงไม่ใช่ซะครับ ผมคิดว่าพระราชอำนาจ ๓ อันนี้ เป็นพระราชอำนาจหลักซึ่ง วันหนึ่งหนังสือล่าสุดที่พูดถึงเรื่องธรรมเนียมการปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญในอังกฤษเมื่อปี ๑๙๙๙ นี้เอง ยังอ้างคำของราชเลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธ คือท่านเซอร์วิลเลียม เฮซันโทม เป็นหนังสือซึ่งมีไปถึงสื่อมวลชนทั้งหลาย

ตอบโต้กรณีที่มีข้อกล่าวหาว่าสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธ ที่ ๒ ไม่ทรงพอพระทัยในนโยบายบางประการของ มีสซิสแตตเซอร์ (Mrs.Thatcher) ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในเวลานั้น ท่านราชเลขาธิการท่านนี้ท่านพูดชัดเจนว่า พระมหากษัตริย์อังกฤษทรงมีพระราชอำนาจตามธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญอังกฤษในอันที่จะพระราชทานคำปรึกษา ใช้คำว่า The Sovereign has the right and duty to consult encourage คือ พระราชทานกำลังใจและ Warn her government คือตักเตือนรัฐบาลของพระองค์เพราะฉะนั้นเราจะไม่รู้การปกครองของประเทศอังกฤษไม่ได้ เพราะเขาเป็นต้นแบบของการปกครองระบอบนี้ อีกสักครู่หนึ่งผมก็จะกราบเรียนท่านที่เคารพว่าในระบอบของอังกฤษนั้น ซึ่งโดยปกติสมเด็จพระราชินีนาถจะไม่ค่อยมีพระราชดำริทางการเมืองแล้ว เพราะว่าทรงทำตามคำแนะนำและยินยอมของรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีแล้ว แต่กระนั้น สมเด็จพระราชินีนาถก็ยังทรงมีพระราชอำนาจบางประการนอกเหนือจากคำแนะนำของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีได้

เพราะฉะนั้นประเทศนี้คือประเทศกลุ่มที่ ๑ มีอังกฤษเป็นต้นแบบแล้วก็มีประเทศอื่นๆ สถาบันพระมหากษัตริย์จะมีความคงอยู่ยาวนานในประวัติศาสตร์ยาวนานเป็นพันปี มีนิตราชประเพณี มีธรรมเนียมปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการปกครองอยู่มาก เป็นสถาบันที่ลึกกลับศักดิ์สิทธิ์ ไม่ค่อยปรากฏพระองค์ในที่สาธารณะเหมือนกับพระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่นจะเสด็จออกมหาสมาคมให้คนญี่ปุ่นได้ชมกันสักทีหนึ่งปีหนึ่งหนสองหนในเหตุการณ์สำคัญของประเทศ

กลุ่มที่ ๒ คือกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ซึ่งมีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเหมือนกันแต่พระมหากษัตริย์ทรงวางพระองค์แบบสมัยใหม่ ทรงปฏิบัติพระองค์เหมือนคนทั่วไป ถ้าท่านไปเนเธอร์แลนด์ท่านอย่าแปลกใจว่าถ้าท่านเข้าไปที่ร้านสะดวกซื้อแล้วพบ

สมเด็จพระราชินีนาถเบียทริซทรงจรรย์ยานไปซื้อของที่ร้านสะดวกซื้อ แล้วก็อย่าแปลกใจว่าสมเด็จพระราชาธิบดีสวีเดนเสด็จไปเสวยพระกระยาหารในภัตตาคารเดียวกับท่าน กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียเหล่านี้จะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์ทรงวางพระองค์แบบสมัยใหม่เหมือนกับคนทั่วไป ไม่ค่อยแตกต่างเท่าไร

และกลุ่มที่ ๓ คือ ประเทศไทยซึ่งอยู่ระหว่าง ๒ กลุ่มข้างต้น ท่านจะเห็นได้ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยนั้นสืบสายมาจากอารยธรรมไทยเป็นพันปีจากสุโขทัยเรื่อยลงมาถึงอยุธยาจนถึงปัจจุบัน เรียกได้ว่าเป็นสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ผ่านคดีต่างๆมามากมาย คดีฟ้องปกครองลูกในสมัยสุโขทัยมาเป็น คดีธรรมราชาในยุคต่อมาเป็นคดีเทวราชาในยุคอยุธยาเรื่อยลงมาถึงกระทั่งทุกวันนี้เป็นพันปี

แต่ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตยก็ไม่มีลักษณะเหมือนกับ อังกฤษ หรือญี่ปุ่น ไม่เหมือนกับสแกนดิเนเวียที่ผมบอกว่ายู่ตรงกึ่งกลางนั้น ท่านที่เคารพก็จะสังเกตได้ว่าสัญลักษณ์แห่งอารยธรรมวัฒนธรรม และเอกราชที่เราภูมิใจด้วยความภูมิใจผ่านสถาบันพระมหากษัตริย์เรานั้นเราจะเห็นได้หลายอย่างที่เดียว พระบรมมหาราชวังอันงดงาม พระที่นั่งพุทไธศวรรย์จนสิงหาสน์ พระราชพิธีต่างๆ แม้กระทั่งพระราชพิธีพระศพของสมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนในวันนี้ จนกระทั่งเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ซึ่งเสด็จขึ้นประทับเหนือบุษบกในเรือพระที่นั่งนั้น ถ้ามองอย่างนี้ท่านเห็นได้เลยว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย เป็นสถาบันซึ่งสืบทอด อารยธรรมวัฒนธรรม เอกราชและความภูมิใจของคนทั้งชาติ มีแต่คนแห่มาดูสิ่งเหล่านี้ในประเทศไทย เราคนไทยก็ได้แต่ดูด้วยความภูมิใจ เหมือนกับที่คนอังกฤษเห็นสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ เสด็จไปเปิดประชุมรัฐสภาทรงพระราชขัตติยภูษาภรณ์เต็มยศ ทรงสวมพระมหาพิชัยมงกุฎของอังกฤษ พระหัตถ์ซ้ายถือลูกโลก พระหัตถ์ขวาถือพระคทา ประทับอยู่บนพระที่นั่งหนังแกะใน

ที่ประชุมของสภาขุนนางแล้วทรงอ่านพระบรมราชโองการจากราชบัลลังก์ (Speech from the throne) ซึ่งเป็นนโยบายจากรัฐบาล ถ้ามองว่าภาพอย่างนี้จะเห็นได้ในการปกครองระบอบอื่นหรือไม่ คำตอบคือไม่มี แต่ว่าไม่ใช่เท่านั้นนะครับระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของไทยนอกจากมิติทางอารยธรรม ทางวัฒนธรรม ความภูมิใจอย่างที่ว่านั้นแล้วก็ยังมีมิติที่ไม่เหมือนกับประเทศอื่นอีก ก็คือว่าพระเจ้าแผ่นดินประเทศไหนไปประทับอยู่บนพื้นดินทรงถือแผนที่แล้วมีชาวบ้านนั่งอยู่ข้างพระองค์ท่านบนพื้นดินเดียวกันและทรงรับสั่งกับชาวบ้านด้วยภาษาสามัญและชาวบ้านก็ทูลท่านด้วยภาษาสามัญเพื่อที่จะแก้ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำ เรื่องการเกษตร เรื่องอะไรทั้งหลายซึ่งเป็นปัญหาของราษฎร ก็เป็นอันว่าพระมหากษัตริย์ไทยโดยเฉพาะพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลนี้ ท่านก็ไม่เหมือนกับควีนเอลิซาเบธ ท่านก็ไม่เหมือนกับพระเจ้าจักรพรรดิของญี่ปุ่นซึ่งไม่เคยไปประทับอยู่บนพื้นดินกับราษฎร ความใกล้ชิดของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันกับราษฎรของพระองค์ท่านนั้น เราจะเห็นได้ทุกวี่ทุกวันก่อนทรงพระประชวรวันนี้ทรงพระประชวรทรงประทับอยู่ในโรงพยาบาลไม่ทรงมีโอกาที่จะทำเช่นนั้นได้ แต่ตลอด ๖๐ ปีในรัชกาลตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๘๙ และเมื่อเสด็จกลับมายังเมืองไทยเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๓ ตั้งแต่เปล่งพระปฐมบรมราชโองการองค์แรกในวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๓ มาจนถึงเมื่อครบ ๖๐ ปีแห่งการครองราชย์เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๙ นั้น เราจะเห็นภาพซาชินมากที่ทรงลุยน้ำ ข้ามลำธาร ขับรถข้ามลำธารด้วยพระองค์เอง ประทับนั่งอยู่บนพื้นดินกับราษฎรสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถตามเสด็จ ประทับอยู่จนตึกตื่นคำคืนแล้วเสด็จกลับอย่างนี้เป็นต้น

ก็เป็นอันว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยไม่เหมือนกับชาติไหนๆ อยู่ตรงกลาง ระหว่างกลุ่มที่ ๑ กับกลุ่มที่ ๒ คือเป็นสถาบันที่แสดงอารยธรรม วัฒนธรรมอันสูงส่ง แสดงความเป็นเอกราชอันนำภาคภูมิใจเหมือนสถาบัน

พระมหากษัตริย์ในกลุ่มที่ ๑ และแสดงความใกล้ชิดราชากรของพระองค์ ซึ่งใกล้เคียงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในกลุ่มที่ ๒

ที่นี้พอแยกเป็น ๓ กลุ่มแล้ว ผมจะขออนุญาตพูดของอังกฤษก่อน ที่เรียกว่าอังกฤษเป็นต้นแบบของประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเป็นอย่างไรและทำไมถึงยึดของอังกฤษเป็นหลัก และอังกฤษมีลักษณะอย่างไร

ขอกราบเรียนอย่างนี้ว่า ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญอังกฤษ สถาบันทุกสถาบันในอังกฤษเกิดจากพระราชอำนาจทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นรัฐสภา ศาล หรือคณะรัฐมนตรี จริงๆ คณะรัฐมนตรีอังกฤษในทางกฎหมายถือว่าเป็นกรรมการชุดหนึ่งของคณะองคมนตรีเท่านั้นแหละ แต่ว่าในอังกฤษนั้น การปกครองนั้นใช้ธรรมเนียมประเพณีการปกครองมากกว่ากฎหมาย ในระบอบอังกฤษซึ่งเป็นต้นแบบประชาธิปไตยอังกฤษที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เริ่มจริงๆ คือหลัง ค.ศ. ๑๘๓๒ แล้วว่ากันในอันที่จริงก็คือ ๑๘๖๗ เมื่ออังกฤษก้าวเข้าสู่ประชาธิปไตยยุคใหม่ มีการปรับระบบเลือกตั้ง ขยายสิทธิเลือกตั้งไป คำว่า Constitutional Monarchy ก็เกิดขึ้นหลัง ๑๘๖๗ นั้นแหละ มีหลักที่ถือกันเป็นหลักทั่วไปจนกระทั่งมีอิทธิพลถึงเมืองไทยด้วย ก็คือหลักที่ว่า เมื่อพระมหากษัตริย์อังกฤษทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญจารีตประเพณีก็จะไม่ทรงมีพระราชดำริทางการเมือง แต่จะทรงทำตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี ซึ่งได้รับความไว้วางใจจากสภาที่ได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชนโดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่าการลงนามสนองพระบรมราชโองการอย่างที่ท่านองคมนตรี อรรถนิติ พุฒิไปแล้วเมื่อเข้านี้ ว่าเมื่อนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเป็นคนทูลเกล้าถวายคำแนะนำก็ต้องรับผิดชอบทั้งทางกฎหมายและการเมืองแทนองค์พระมหากษัตริย์ แทนองค์พระราชินีนาถ จึงมีหลักว่าพระมหากษัตริย์หรือพระราชินีนาถอังกฤษไม่ทรงกระทำผิดหรือ The King can do no wrong ทำไม่ No wrong ก็เพราะว่าถ้ามี wrong

เกิดขึ้นหรือความผิดเกิดขึ้นคนที่ต้องรับผิดชอบก็คือนายกรัฐมนตรีคน
ทุกเกล้าฯ ถวายคำแนะนำนั้นแหละ จะปิดไปให้พระมหากษัตริย์หรือ
พระราชินีนาถไม่ได้ เพราะฉะนั้นในอังกฤษนี่ถือเคร่งครัดมากนะครับ
พระมหากษัตริย์อังกฤษจะมีพระราชอำนาจที่ไม่ต้องทำตามคำแนะนำของ
นายกรัฐมนตรีอยู่น้อยมาก เดี่ยวผมจะพูดถึงตรงนั้น แม้กระทั่งพระราชดำรัส
ของพระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีนาถอังกฤษต่อสาธารณชนยังต้อง
ให้นายกรัฐมนตรีเห็นชอบก่อนจะมีพระราชดำรัส ในหนังสือเล่มนี้ที่ผมอ้างอิง
ถึงเมื่อสักครู่นี้พูดไว้ชัดเลยว่า มีพระราชดำรัสเพียงสององค์เท่านั้นที่สมเด็จพระ
ราชินีนาถมีพระราชอัธยาศัยอย่างไรจะรับสั่งอย่างไรก็ได้ องค์แรกก็
คือ Christmas Broadcast หรือพระราชดำรัสในวันคริสต์มาสต่อประชาชน
ชาวคอมมอนเวลส์ (commonwealth) หรือเครือจักรภพอังกฤษ แต่ถ้าเป็น
พระราชดำรัสคริสต์มาสต่อคนอังกฤษไม่ได้รับยกเว้นนะครับ ราชอาณาจักร
ต้องส่งพระราชดำรัสของพระราชินีนาถไปให้นายกรัฐมนตรีเห็นชอบก่อน
ยกเว้นเฉพาะพระราชดำรัสในวันคริสต์มาสต่อประชาชนชาวจักรภพอังกฤษ
ที่ไม่ใช่คนอังกฤษ กับอันที่สองคือ สิ่งที่อังกฤษเรียกว่า Commonwealth
day message คือพระราชินีนาถจะรับสั่งอะไรกับชาว Commonwealth
ก็ได้ มีสองอันนี้เท่านั้นที่จะเห็นได้ว่าพระราชินีนาถมีพระราชอัธยาศัยจะ
รับสั่งอย่างไรก็ได้ และถามว่าธรรมเนียมนี้ทำหรือไม่ในประเทศไทย คำตอบ
ว่าไม่เคยมีการทำในประเทศไทย เพราะพระราชดำรัสทุกองค์ในพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นั้น ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเรื่อย
มาจนถึงรัชกาลปัจจุบันรัฐบาลไม่เคยตรวจ รัฐบาลไม่เคยไปถวายคำแนะนำ
เป็นพระราชดำรัสที่ออกมาจากพระองค์ท่านเองทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจะเอา
ประชาธิปไตยไทยไปเทียบกับประชาธิปไตยอังกฤษร้อยเปอร์เซ็นต์นั้นคงทำ
ไม่ได้ดอก เพราะแต่ละประเทศมีขนบประเพณีไม่เหมือนกัน

ในอังกฤษ กลไกที่จะทำให้สถาบันที่สืบราชสมบัติอยู่ในระบอบ

ประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้งโดยประชาชนและประชาชนเป็นใหญ่ทางการเมืองได้นั้น ก็คือพระมหากษัตริย์ต้องไม่มีพระราชดำริทางการเมืองแล้วก็ตาม คำแนะนำของรัฐบาลคือนายกรัฐมนตรีซึ่งรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งมา แต่ว่ากระนั้นก็ตามอำนาจที่รัฐบาลอังกฤษใช้ทั้งหมดวันนี้เป็นพระราชอำนาจของกษัตริย์อังกฤษทั้งสิ้นที่เรียกว่า The Royal Prerogative ไม่ว่าจะเป็นพระราชอำนาจในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต พระราชอำนาจในการประกาศสงคราม พระราชอำนาจในการแต่งตั้งข้าราชการ พระราชอำนาจในการเรียกประชุมสภา พระราชอำนาจในการยุบสภา แต่ว่าทรงใช้ตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี ก็มีข้อสังเกตอย่างนี้ครับ ๒ ประการที่ผมอยากกราบเรียนตรงนี้ก็คือว่า อังกฤษคงจารีตประเพณีเดิมเป็นพันๆ ปี เอาไว้มีการเปลี่ยนแปลงบ้าง เราจะเห็นได้ว่าลักษณะของกษัตริย์อังกฤษหรือ พระราชินีนาถอังกฤษไม่เหมือนกับกษัตริย์ที่อื่นหรอก ยกตัวอย่างเช่น การที่สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบททรงเป็นประมุขของศาสนจักรที่เรียกว่า Church of England ถ้ามองว่าพระเจ้าแผ่นดินประเทศอื่นเป็นประมุขศาสนจักรหรือไม่ คำตอบคือไม่ แต่อังกฤษเป็นอย่างนี้ก็เพราะว่าพระเจ้าเฮนรี่ ที่ ๘ (Henry VIII) ออกกฎหมายมาประกาศตัวแยกออกจาก Pope ที่วาติกัน แล้วก็สถาปนาพระองค์ท่านเองเป็นประมุขของ Church of England วันนี้พระราชินีนาถยังเป็นผู้แต่งตั้งอาร์ชบิชอป ออฟ แคนเทอเบอร์รี่ The Archbishop of Canterbury แล้วก็ไม่ขึ้นกับวาติกัน

ตัวอย่างอีกอันหนึ่งซึ่งเราจะเห็นได้ว่าอังกฤษคงเอาไว้ เพราะปฏิบัติกันมาหลายร้อยปี ท่านจะเห็นได้ว่าการแถลงนโยบายของประเทศไทยวันนี้เราให้นายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ขึ้นไปยืนอ่านเอกสารซึ่งมีความยาวประมาณ ๖๐ หน้า นำสงสารท่านนายกฯ เหลือเกิน อ่านอยู่ ๓ ชั่วโมง ท่านทราบไหมครับว่าในอังกฤษคนที่แถลงนโยบายของรัฐบาลอังกฤษไม่ใช่นายกรัฐมนตรี

คนที่แถลงคือสมเด็จพระราชินีนาถ ทรงแถลงในวันเปิดสมัยประชุมสภา
ทรงพระราชขัตติยภูษามงคลเต็มยศ มีเสื้อคลุมฉลองพระองค์ที่ยาวประเกท
๕ เมตร ที่คนต้องถือตามเสด็จพระราชดำเนินเข้ามาในที่ประชุมของสภา
ขุนนางหรือ House of Lords ประทับบนพระที่นั่งที่เรียกว่าพระที่นั่งหนึ่ง
แคะ บนพระราชบัลลังก์ซึ่งเป็นไม้ในสภาขุนนางนั้น แล้วขุนนางก็เสวีก
นั่งอยู่เต็ม นายกรัฐมนตรีและประธานสภาผู้แทนราษฎรเข้าสภาขุนนาง
ไม่ได้เพราะว่าเป็นธรรมเนียมมาแต่โบราณพันปีแล้วว่า สมาชิกที่จะเข้าสภา
ขุนนางได้ต้องเป็นขุนนาง เพราะฉะนั้นนายกรัฐมนตรีอังกฤษและประธาน
สภาผู้แทนราษฎรก็ต้องยืนอยู่นอกห้องเกาะราวประตู แล้วสมเด็จพระ
ราชินีนาถก็จะทรงรับพระราชดำรัสที่นายกรัฐมนตรีร่างถวายนั้นมาทรง
อ่านในสภาขุนนางโดยประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานสภาสამัญ
และนายกรัฐมนตรีเกาะราวบันไดฟังอยู่ข้างหลัง ว่ารัฐบาลของข้าพเจ้า
จะออกกฎหมายนี้ในสมัยประชุมนี้เพื่อให้นโยบายของรัฐบาลของข้าพเจ้า
My government เกิดความสำเร็จขึ้นได้ นี้เรียกว่า สปีชพรอมเดอะโธรน
(Speech from the throne) หรือพระราชดำรัสจากราชบัลลังก์ แล้วถาม
ว่าเมืองไทยเคยทำแบบนี้ไหม พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เสด็จมาทรงเป็น
พระมหากษัตริย์เป็นมิ่งขวัญของเราตั้งแต่วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓
ทรงแถลงนโยบายแบบนี้ในสภาแล้ว มายกเลิกเอาตอน พ.ศ. ๒๕๐๐
เพราะฉะนั้นถ้าท่านไปค้นพระราชดำรัสในพิธีเปิดสมัยประชุมสภาของ
ประเทศไทยก่อนปี ๒๕๐๐ จะพบว่านโยบายของรัฐบาลไทยนั้น พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงแถลงทำนองเดียวกับพระราชินีนาถอังกฤษ
ทรงแถลงในที่ประชุมของสภาขุนนาง

อีกตัวอย่างหนึ่งผมเอามาเล่าให้ฟังเพื่อจะให้เห็นว่าแต่ละประเทศ
เขาก็มีลักษณะเด่นของเขาในภาษาอังกฤษวิธีให้ความเห็นชอบในร่าง
กฎหมายเรียกว่า Royal Assent ต่างจากวิธีที่ใช้ในประเทศไทย ของเมื่อ

ไทยเราเวลารัฐสภาออกกฎหมายแล้ว รัฐบาลคือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีต้องนำให้นายกรัฐมนตรี ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแล้ว ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายขึ้นไป ก็จะทรงลงพระปรมาภิไธยอยู่ในบรรทัดแรกของกฎหมายเลย พอชื่อพระราชบัญญัติก็จะมีพระปรมาภิไธย แต่ของอังกฤษไม่ได้ทำแบบนั้น ของอังกฤษตั้งแต่โบราณคือพระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จไปประทับในสภาขุนนาง แล้วราชเลขาธิการก็จะอ่านชื่อกฎหมาย เสร็จแล้ว เลขาธิการของสภาขุนนางก็จะบอกว่า **“พระราชินีนาถขอขอบใจบรรดาราชฎรทั้งหลายและก็ขอรับข้อเสนอนั้น”** นี่คือการที่ทรงให้ความเห็นชอบในร่างกฎหมายก่อนปี ๑๙๖๐ คือพระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปในสภาขุนนางแล้ว ก็ให้ Royal assent หรือพระบรมราชานุมัติโดยไม่ได้ทรงลงพระปรมาภิไธย แต่ว่าพระมหากษัตริย์หรือพระราชินีนาถพระองค์สุดท้ายที่ทำแบบนี้คือ สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย หลังจากนั้นก็มีทรงแต่งตั้งให้ขุนนาง ๓ ถึง ๕ คน เป็นคนไปกระทำการดังกล่าวแทนพระองค์ท่าน จนกระทั่งมาในปี ๑๙๖๗ ถึงจะมีการออกพระราชบัญญัติที่เรียกว่า Royal Assent Act คือการพระราชทานความเห็นชอบในร่างกฎหมายว่าต่อไปนี้การพระราชทานความเห็นชอบนั้นจะเป็นพระบรมราชโองการเป็นลายลักษณ์อักษร แจกมาที่สภาทั้งสองแล้วประธานสภาทั้งสองก็จะอ่าน เพราะฉะนั้นในการทรงยับยั้งพระราชบัญญัติเรานี้กว่าไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยความจริงไม่ใช่ธรรมเนียมอังกฤษโบราณคือเลขาธิการของสภาที่เรียกว่า Clerk of parliament จะอ่านชื่อร่างพระราชบัญญัติในสภาขุนนางแล้วก็จะพูดว่า **“สมเด็จพระราชินีนาถจะทรงพิจารณาในภายหลัง”** เป็นภาษาฝรั่งเศสว่า **“La Reine s’avisera”** แปลว่าทรงยับยั้งร่างพระราชบัญญัติแล้ว ทรงกระทำสิ่งนี้ในอังกฤษครั้งล่าสุดในปี ๑๗๐๗ ธรรมเนียมอย่างนั้นมันไม่เหมือนกับในบ้านเรา แล้วผมก็เชื่อว่ามันไม่เหมือนกับในทุกประเทศอีกเหมือนกัน

ท่านที่เคารพครับ พระราชอำนาจที่วันนี้ถูกกำหนดโดยธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญที่เรียกว่า Convention of the constitution ของอังกฤษ แต่แม้กระนั้นก็ตามนักกฎหมายรัฐธรรมนูญอังกฤษก็ถือว่าพระราชินีนาถจะต้องทำตามคำแนะนำของรัฐบาลก็จริง แต่ว่าก็มีพระราชอำนาจบางประการเหมือนกันที่พระราชินีนาถจะทรงมีโดยไม่ต้องทำตามคำแนะนำของรัฐบาล ยกตัวอย่างเช่น พระราชอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรี วันนี้พระราชินีนาถอังกฤษแทบจะไม่ต้องทรงใช้พระราชอำนาจนั้นแล้วเพราะเหตุว่าพรรคอนุรักษนิยมและพรรคแรงงานมีกฎเกณฑ์ว่าด้วยการเลือกตั้งหัวหน้าพรรคของตัวเองเป็นระเบียบของพรรคแล้วเพราะฉะนั้นก็จบ แต่นักกฎหมายรัฐธรรมนูญอังกฤษก็บอกว่า พระราชินีนาถก็ยังมีพระราชอำนาจอยู่เหมือนกันที่จะตั้งนายกรัฐมนตรีเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะวิกฤติบางอย่างเช่นยุบสภาแล้วนายกรัฐมนตรีลาออกไม่มีนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ช่วงนั้นจะบอกว่ามีหัวหน้าพรรคคนใดคนหนึ่งเป็นเสียงข้างมากในสภาก็ไม่ใช่แล้ว เพราะยุบสภาไปแล้วสภาไม่มี นายกรัฐมนตรีก็ลาออกอีกคือไม่ยอมรับราชการ ตรงนี้แหละเป็นช่องว่างที่ นักกฎหมายรัฐธรรมนูญอังกฤษบอกว่าพระราชินีนาถก็เลือกนายกรัฐมนตรีที่เหมาะสมมารับราชการได้ หรือว่าพระราชอำนาจไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างกฎหมาย อันนี้ปกติแล้วผมกราบเรียนนะครับว่า พระราชินีนาถอังกฤษหรือพระมหากษัตริย์อังกฤษทรงยับยั้งร่างกฎหมายฉบับล่าสุดคือกฎหมายที่ควีนส์แอนด์ (Queen Anne) ยับยั้งเมื่อปี ค.ศ.๑๗๐๗ ว่าด้วยการให้มิกองกำลังติดอาวุธของ Scotland แล้วหลังจากนั้นไม่ทรงเคยยับยั้งเลยก็เกิดธรรมเนียมปฏิบัติขึ้นมา คิงส์หรือควีนส์จะไม่ทรงยับยั้งร่างกฎหมายของสภาแต่ว่ามันมีกรณีหนึ่งซึ่งผมถืออยู่ในมือเป็นกรณีที่เกิดขึ้นเมื่อ ๑๙๙๙ นี้เอง มันมีการพยายามที่จะออกกฎหมายฉบับหนึ่งวันนั้น คือมีการเสนอกฎหมายโอนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไปยังรัฐสภา เป็นพระราช

อำนาจว่าด้วยการอนุญาตให้ทหารของสหราชอาณาจักรโจมตีอิรัก นี่เสนอเป็นร่างพระราชบัญญัติแล้ว แต่ในธรรมเนียมการปกครองอังกฤษนั้น ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติซึ่งจะเป็นการจำกัดพระราชอำนาจตัดทอนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์หรือพระราชวงศ์ มีความจำเป็นเหลือเกินที่รัฐสภาจะต้องขอความเห็นจากพระองค์ท่านก่อน แล้วการขอความเห็นจากพระองค์ท่านนั้นก็ต้องทำเป็นคำกราบบังคมทูลเชิญเสด็จไปที่สภา ในครั้งนั้นในปี ๑๙๙๙ ก็คือเมื่อสิบปีนี่เอง สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธ ที่ ๒ ได้รับคำแนะนำจากรัฐบาลว่า ขอให้ทรงปฏิเสธการที่จะเสด็จไปทรงให้ความเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นเหตุให้วันนั้นสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้ ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ตกไปเพราะฉะนั้นพระราชอำนาจในการยับยั้งกฎหมายของกษัตริย์อังกฤษก็ยังมีนะครับ มีแต่ว่าต้องทรงทำตามคำแนะนำของรัฐบาล อันนี้ก็เป็นอย่างให้เห็นพระราชอำนาจตามธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญความจริงมีอีกเยอะซึ่งอาจมีลักษณะพิเศษไม่เหมือนธรรมเนียมของประเทศอื่นแต่ไม่มีเวลาแล้ว ผมขออนุญาตกราบเรียนว่า

ด้วยเหตุดังนี้แหละจึงมีธรรมเนียมว่า ในอังกฤษนั้นนายกรัฐมนตรีอังกฤษจะเข้าเฝ้าควีนส์ทุกสัปดาห์ อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งชั่วโมงหนึ่งชั่วโมง เพื่อจะกราบบังคมทูลข้อราชการ แล้วจะรับพระราชดำริแนะนำปรึกษาหรือคำเตือนหรือการทรงสนับสนุนนโยบายรัฐบาล แล้วเป็นธรรมเนียมของอังกฤษด้วยว่าในการเข้าเฝ้านั้นจะไม่มีคนอื่นอยู่เลย เฝ้าสองต่อสอง และจะไม่มีการบันทึกการประชุมใดๆ ทั้งสิ้นระหว่างพระมหากษัตริย์กับนายกรัฐมนตรี เคยมีอยู่ครั้งหนึ่งอย่างที่ผมได้เรียนท่านแล้ว ชาวเล็กรอดออกมาว่า Mrs.Thatcher นายกรัฐมนตรีไปเฝ้าควีนส์แล้วควีนส์ไม่ทรงพอพระทัยในนโยบายหลายนโยบายของรัฐบาล ออกมาลงหนังสือพิมพ์ ปรากฏว่าในปี ๑๙๘๖ Sunday Time เอามาลง ราชเลขาธิการคือ เซอร์วิลเลียม

เซชันใหม่ ต้องทำหนังสือชี้แจง แล้วผลสุดท้ายคนที่ต้องออกจากตำแหน่งก็คือมิสเตอร์ ไมเคิล เชียร์ ซึ่งเป็นราชเลขาธิการด้านสื่อมวลชน เพราะถือว่าต้องรับผิดชอบในการที่มีข่าวออกไปอย่างนี้นี่ก็เป็นธรรมเนียมของอังกฤษที่เล่ามาให้ฟังนั้นก็เพื่อที่จะบอกว่าเขาก็มีลักษณะพิเศษของเขา

ถ้าเรามาดูของไทยเราแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ กับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศไทย ความจริงเริ่มมาตั้งแต่ ๒๔๗๕ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จนกระทั่งถึงวันนี้ ๘๐ ปี แต่ชื่อใหม่ครบว่าพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ คือพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นั้น ทรงใช้พระราชอำนาจอยู่เพียง ๒ ปี ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ มาจนกระทั่งถึงเดือนมีนาคม ๒๔๗๗ แล้วก็ทรงสละราชสมบัติโดยทรงรู้ว่าถ้าทรงอยู่ต่อก็จะขัดแย้งกับคณะราษฎร เพราะฉะนั้นถ้าสละราชสมบัติเสีย เจ้านายพระองค์ที่จะขึ้นมาเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ต่อไปก็คือพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลและรัฐบาลก็จะสามารถแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินได้ ก็จะทำให้ไม่มีความขัดแย้งกัน เพราะฉะนั้นท่านก็สละราชสมบัติ เพราะฉะนั้นตั้งแต่ ๒๔๗๗ ถึง ๒๔๘๙ เราก็มีสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๒ แต่เนื่องจากยังทรงพระเยาว์และประทับอยู่ต่างประเทศ เฉพาะฉะนั้นก็มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แล้วเมื่อยังไม่ได้บรมราชาภิเษก เราก็ขนานพระนามภาไรยว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ไม่ได้ ธรรมเนียมไทยนั้นคือถ้ายังไม่บรมราชาภิเษกก็เรียกสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่มีคำว่าพระบาท พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเพิ่งมาทรงสถาปนาขึ้น ทรงเห็นว่าพระบรมเชษฐาธิราช สมควรที่จะได้รับการยกย่อง ก็ทรงยกขึ้นเป็นพระบาทสมเด็จพระอัฐมรามาธิบดินทร์ในรัชกาลปัจจุบันนี้ เพราะฉะนั้นพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันครองราชย์มาตั้งแต่ ๒๔๘๙ มาจนถึงวันนี้ ๒๕๕๔ ๖๕ ปีเศษ ทรงอยู่ในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยที่

ยาวนานที่สุดทรงตั้งบรรทัดฐานอะไรมากมาย แล้วพระราชอำนาจที่ทรงใช้นั้นทรงใช้ตามสองอย่างครับ คือ ๑. ตามรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรฉบับนี้ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ๒. ทรงใช้พระราชอำนาจตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยที่พูดเอาไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗ คือไม่มีสิ่งที่เขียนเอาไว้หรือกแต่ทรงใช้พระราชอำนาจนั้นได้ เช่น พระราชอำนาจในการพิจารณาทรงพิจารณาฎีการ้องทุกข์ของราษฎร และพระราชอำนาจอื่นอีกมากมาย แต่จริงๆ แล้วถ้าเราพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วนี้ เราจะพบว่าสถาบันของพระมหากษัตริย์ไทยกับระบอบประชาธิปไตยนั้นไม่เหมือนกับของฝรั่งเศสแน่นอนอย่างน้อย ๓ ประการ

๑. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ไม่ว่าจะ เป็นรัฐธรรมนูญที่มาจาก การปฏิบัติหรือรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยฉบับล่าสุดคือปี ๒๕๕๐ จะเห็นได้เลยว่า เป็นรัฐธรรมนูญที่ผ่านประชามติโดยประชาชน และทรงลงพระปรมาภิไธย ถ้าจะให้เห็นชัดกว่านั้นอีกย้อนหลังไปดูเมื่อ ๒๔๗๕ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตราขึ้นโดยไม่มีผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ท่านไปดูเถอะ แล้วคนที่พูดเรื่องนี้ไว้ชัดเจนที่สุดคือศาสตราจารย์ดร. อดุลย์ วิเชียรเจริญ พูดไว้ชัดมาก ท่านบอกว่าพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวที่เป็นพระบรมราชโองการเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น ทรงตราเป็นพระราชบัญญัติและทรงพระบรมนามาภิไธยด้วยพระองค์เองมิใช่มีหัวหน้าหรือกรรมการราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ข้อนี้มีความสำคัญในแง่นิติศาสตร์เมื่อคำนึงว่า ๑. บรรดาพระราชบัญญัติต่างๆ ที่ได้ตราขึ้นก่อนหน้านั้นล้วนแต่เป็นพระบรมราชโองการที่ประกาศใช้บังคับโดยพระมหากษัตริย์ไม่ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยและไม่มีผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เพราะการตรากฎหมายเป็นพระราชอำนาจ

ของพระมหากษัตริย์ ๒. การที่พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว มีได้มีคณะราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการนั้น เป็นนิติการที่บ่งชี้ว่า ในขณะนั้นพระมหากษัตริย์ทรงเป็น องค์อธิปัตย์ และทรงใช้พระราชอำนาจของพระองค์มาจำกัดพระองค์ให้อยู่ใต้รัฐธรรมนูญที่ทรงตราขึ้นด้วยพระราชอำนาจอธิปัตย์นั้นโดยทรงตราเป็นรัฐธรรมนูญ และการที่ทรงลงพระปรมาภิไธย ก็ย่อมชี้ความสำคัญของกฎหมายนี้ว่าต่างจากพระราชบัญญัติอื่น พระบรมราชโองการตรารัฐธรรมนูญนั้น คณะราษฎรมิได้เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ เพราะยังทรงเป็นองค์อธิปัตย์ของแผ่นดินอยู่ รัฐธรรมนูญจึงออกมาโดยพระราชอำนาจของพระองค์เอง และอาจารย์อดุลย์ วิเชียรเจริญก็สรุปว่าในแง่นิติศาสตร์ จึงกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นการโอนอำนาจรัฐอธิปัตย์ รัฐอธิปไตย จากพระมหากษัตริย์ให้แก่ราษฎรโดยผลแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยพระราชอำนาจของพระองค์เอง คณะราษฎรไม่ได้ใช้อำนาจรัฐประหารตรารัฐธรรมนูญออกใช้เอง ชิดเส้นใต้ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยพระราชอำนาจของพระองค์เอง คณะราษฎรมิได้ใช้อำนาจรัฐประหารรัฐธรรมนูญออกใช้เอง ด้วยเหตุนี้แหละรัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับหลังการยึดอำนาจทุกครั้ง ถ้าคณะรัฐประหารเป็นรัฐอธิปัตย์ออกอะไรได้ทั้งหมดจริงแล้วไซร้ก็ต้องออกรัฐธรรมนูญได้ด้วย แต่ไม่เคยเป็นเช่นนั้น มีการนำรัฐธรรมนูญชั่วคราวหรือรัฐธรรมนูญถาวรขึ้นทูลเกล้าถวายทุกครั้งให้ทรงลงพระปรมาภิไธย เรื่องนี้ผมเขียนไว้ชัดในหนังสือกฎหมายมหาชนเล่ม ๒ ท่านผู้ใดสนใจก็ไปตามอ่านในหนังสือเล่มนั้นก็แล้วกัน แม้กระทั่งเมื่อปี ๒๕๔๐ มีการทำรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เขียนกันใกรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ๒๕๓๙ ว่า ถ้าหากว่า สภาร่างรัฐธรรมนูญทำเสร็จแล้วส่งไปให้รัฐสภา รัฐสภาไม่เห็นชอบก็ให้ส่งไปขอประชามติ

ถ้าประชามติเห็นชอบก็ให้นำขึ้นทูลเกล้าแล้วรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ๒๕๓๙ นั้น เขียนไว้ชัดเจนว่า ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงลงพระปรมาภิไธย ก็ให้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นตกไป ก็แปลว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานรัฐธรรมนูญนั้น เป็นพระราชอำนาจดั้งเดิมตั้งแต่ ๒๔๗๕ มาจนถึงวันนี้ พระราชอำนาจก็ยังยั้งร่างรัฐธรรมนูญในปี ๒๕๓๙ ซึ่งมาเป็นรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ นั้น ภาษาวิชาการเรียกว่า Absolute Veto คือแม้ผ่านประชามติแล้ว ประชาชนลงประชามติเห็นชอบแล้ว พระมหากษัตริย์ไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยก็ไม่เป็นรัฐธรรมนูญแม้แต่ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ๒๕๔๑ ตั้งแต่ร่างชุดแรกเพื่อให้ทำรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๒ ก็บัญญัติไว้ชัดเจนว่า แม้รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วแต่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงลงพระปรมาภิไธย ร่างรัฐธรรมนูญนั้นก็ต้องตกไปโดยสภาไม่มีอำนาจยั้ง

๒. รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ นี้ชัดเจนว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ทรงตราขึ้นภายหลังจากประชามติ นี้เองจึงเป็นที่มาของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ ที่บอกว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นอำนาจอันทรงใช้อำนาจทางคณะรัฐมนตรี ทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ แปลว่าในประเทศไทยนั้นอำนาจอธิปไตยเป็นของพระมหากษัตริย์และประชาชนร่วมกัน ดีความเป็นอื่นไม่ได้อันที่สอง มาตรา ๓ ที่ว่านี่คือทรงเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยร่วมกับปวงชนชาวไทย อันนี้ผมไม่มีเวลาจะพูดแล้วในเวลานี้ ก็ขออนุญาตถ้ามีรอบสองก็จะไปขยายต่อ

๓. เมื่อทรงใช้พระราชอำนาจในฐานะทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ ก็มีธรรมเนียมปฏิบัติพิเศษที่ไม่เหมือนประเทศใด เช่น พระราชอำนาจในภาวะวิกฤติซึ่งทรงใช้เมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หรือเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ซึ่งไม่มีเวลาพูดในรายละเอียด เพราะฉะนั้นลักษณะพิเศษ ๓ อันนี้ซึ่งเราจะไม่ได้พบในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ของประเทศอื่นนั้นมีความสำคัญ คือ ๑. ทรงเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญ ๒. ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยร่วมกับปวงชนชาวไทย หรือทรงใช้แทนปวงชนชาวไทยตามมาตรา ๓ แห่งรัฐธรรมนูญ และ ๓. ทางปฏิบัติแห่งการใช้พระราชอำนาจนั้นซึ่งมีลักษณะพิเศษไม่เหมือนของอังกฤษของญี่ปุ่นหรือประเทศใดๆ ทั้งหมดนี้ก็ขออนุญาตจบลงเบื้องต้นแต่เพียงเท่านี้ ขอบพระคุณครับ

ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์

กราบสวัสดิ์ท่านประธานศาลรัฐธรรมนูญ ท่านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านผู้มีเกียรติทั้งที่อยู่ในห้องประชุมนี้และที่อยู่ทางบ้าน ดิฉันรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญให้มามีส่วนร่วมในการอภิปรายในวันนี้

อย่างที่ท่านทั้งหลายได้กล่าวมาแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประชาชนชาวไทยมาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มต้นที่พระองค์ท่านทรงครองราชย์มาจนถึงปัจจุบัน ทรงประกอบพระกรณียกิจได้สมดังพระปณิธานของพระองค์ท่านตามพระปฐมบรมราชโองการในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ที่มีความว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระองค์ท่านทรงปฏิบัติพระราชภารกิจต่าง ๆ ตามหลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการดังที่หลาย ๆ ท่านได้กล่าวมาแล้ว และในการทรงงานพระองค์ท่านมีหลักต่าง ๆ มากมาย เช่น ต้องทำงานอย่างจริงจัง ทำสิ่งใดต้องมีรากฐาน มีความพร้อม ต้องอดทนมุ่งมั่น อ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่าย ประหยัด ซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญู รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความตั้งใจจริง มีความเพียร คำนึงถึงประโยชน์

ส่วนรวม เข้าใจความต้องการของประชาชน พึ่งตนเอง ส่งเสริมคนดีคนเก่ง และการเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

นอกจากนั้น พระองค์ท่านทรงสนับสนุนหลักเศรษฐกิจพอเพียง และภูมิสังคม คือ การจะพัฒนาต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพต่าง ๆ ของแต่ละท้องถิ่น เพราะว่าแต่ละสถานที่อาจไม่เหมือนกัน ต้องรู้จักสามัคคี เข้าใจถึงการพัฒนา ต้องทำงานอย่างมีความสุข

ในส่วนของที่เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย นั้นก็เช่นเดียวกับนานาประเทศ คือ การปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ แต่แตกต่างกับหลาย ๆ ประเทศ คือ ประเทศไทยมีระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยเริ่มต้นในปี พ.ศ.๒๔๗๕ ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นต้นมา และดังที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อูธรรมโณ ได้กล่าวมาแล้วว่า ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ของประเทศไทยนั้นมีบางส่วนที่เหมือนกับประเทศอังกฤษ แต่ก็มีบางส่วนที่แตกต่างกัน และดูเหมือนว่าในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยนั้น พระมหากษัตริย์ของประเทศไทยทรงมีพระราชอำนาจมากกว่าในประเทศอังกฤษ และในการมีรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทยก็เกิดจากการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญให้ประชาชนโดยยอมจำกัดอำนาจของพระองค์ท่านด้วยพระองค์เอง และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันก็ได้ทรงยึดมั่นในระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตลอดมา ซึ่งมีตัวอย่างจาก พระบรมราชาบาท พระราชดำรัส และพระราชกระแสที่ได้พระราชทานในพระราชวโรกาสต่าง ๆ ดังจะกล่าวต่อไป

ทรงยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย

พระองค์ท่านทรงยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยและทรงปฏิบัติ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญครั้งที่ท่านอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ ได้กล่าวไป แล้ว เช่น ในเรื่องที่มีผู้กล่าวว่าพระองค์ท่านน่าจะใช้มาตรา ๗ ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย คือ นิติราชประเพณีในบางเรื่อง เช่น การพระราชทาน นายกรัฐมนตรี ซึ่งพระองค์ท่านทรงปฏิเสธว่าพระองค์ไม่มีพระราชอำนาจดังที่ ท่านอรรถนิติฯ ได้กล่าวถึงในคราวที่พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ ท่านชาญชัย ลิขิตจิตถะ ท่านประธานศาลฎีกา ในขณะนั้น ได้นำผู้พิพากษา ประจำศาล สำนักงานศาลยุติธรรม ฝ่าทูลละอองธุลีพระบาทเข้าเฝ้าเพื่อ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ ในวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๙ และในวันเดียวกันนั้น ท่านศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ จุฬารัตน ท่านประธานศาลปกครองสูงสุด ในขณะนั้น ได้นำตุลาการศาลปกครองสูงสุด ฝ่าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยพระองค์ท่านได้ทรงแนะนำการแก้ไขปัญหาวิกฤตแห่งชาติและทรงกล่าว ว่าไม่สามารถใช้มาตรา ๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้เช่น เดียวกัน เพราะไม่เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

“ขอยืนยันว่า มาตรา ๗ ไม่ได้หมายถึงมอบอำนาจให้ พระมหากษัตริย์มีอำนาจที่จะทำอะไรตามชอบใจ ไม่ใช่ มาตรา ๗ พูดถึงการปกครองแบบมีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุขไม่ได้บอกවාให้พระมหากษัตริย์ตัดสินใจทำได้ ทุกอย่าง ถ้าทำเขาก็จะต้องว่าพระมหากษัตริย์ทำเกินหน้าที่ ซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยขอ ไม่เคยทำเกินหน้าที่ ถ้าทำเกินหน้าที่ก็ ไม่ใช่ประชาธิปไตย”

สำหรับที่มาของของคำว่าระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้นมีอยู่ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๒ มาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งอยู่ใน มาตรา ๒ ที่ระบุว่าประเทศไทยมีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และในมาตรา ๓ ก็มีลักษณะทำนองเดียวกัน คือ ระบุว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นผ่านทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญนี้ตั้งที่ท่านอรรถนิติ ฯ และท่านศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ ฯ กล่าวมาแล้วว่าในรัฐธรรมนูญมีการบัญญัติการใช้พระราชอำนาจในหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งตามราชันตีประเพณี เช่น ใน มาตรา ๗

ทรงเห็นความสำคัญของรัฐธรรมนูญ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันทรงเห็นความสำคัญของรัฐธรรมนูญว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและทรงให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญมาก ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทในเรื่องการร่างรัฐธรรมนูญ ที่พระราชทานแก่ ท่านอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญและสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ณ ศาลาศิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ในวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๐ ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

“การที่ท่านได้อาสาและเป็นผู้ที่เป็นกลาง หมายถึงไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองใด ๆ ก็เชื่อว่าท่านจะมีความสามารถที่จะร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญได้เป็นอย่างดี การร่างรัฐธรรมนูญนี้เป็นงานที่ไม่ใช่ง่าย แต่ไม่ใช่ยาก สำคัญอยู่ที่ว่าแต่ละท่านจะต้องได้ศึกษาว่า ในโลกนี้มีรัฐธรรมนูญหลากหลาย

หลาย ซึ่งบางฉบับก็สั้น บางฉบับก็ยาว เป็นเหมือนหนังสือ
ปีกใหญ่ ก็ปัญหาอยู่ที่ว่าท่านจะตัดสินใจว่าจะร่างรัฐธรรมนูญ
ยาวหรือสั้น แต่เข้าใจว่า ถ้ามีข้อความมากเกินไป จะลำบาก
ในการที่จะร่างรัฐธรรมนูญที่เหมาะสม เพราะว่าเหมือนว่า
ตายตัว

ความจริงรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่เป็นแม่บท หรือ
เป็นกฎหมายที่วางระเบียบกว้าง ๆ สำหรับที่จะปกครอง
ประเทศ นอกจากนั้นก็ควรจะมีการร่างกฎหมายที่เราเรียก
กันว่า กฎหมายลูก ง่ายกว่าที่จะเอากฎหมาย ทั้งแม่และลูก
อยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน เพราะว่าการแก้ไขจะลำบาก
ส่วนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ก็ไม่ควรจะลำบากเกินไป เพราะ
ว่าโลกก็เจริญวิวัฒนาการไปเรื่อย จะต้องให้รัฐธรรมนูญนี้
สามารถใช้ได้ในทุกโอกาส ฉะนั้น ข้อสำคัญอย่างหนึ่งของ
รัฐธรรมนูญก็คือ จะต้องคล่องตัว

นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญก็คือ จะต้องให้สามารถที่จะร่าง
กฎหมายที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญนี้โดยง่าย และไม่มี
ปัญหาถ้ากรม ฉะนั้น การสร้าง การร่างรัฐธรรมนูญนี้จึงต้อง
มีความสำคัญ คือ ให้แจ่มแจ้ง การร่างรัฐธรรมนูญนี้มีความ
ลำบากอยู่อย่างหนึ่ง คือ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าน่าจะเป็นอย่าง
เดียว คือ ต้องสรรหาคำที่เหมาะสมที่ไม่กำกวมและลงใน
กฎหมายที่ไม่เอนเอียง”

จากพระราชดำรัสนี้จะเห็นพระอัจฉริยภาพของพระองค์ท่านได้จาก
การที่ทรงให้คำแนะนำว่าควรจะร่างรัฐธรรมนูญอย่างไรให้เหมาะสม

ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายอื่น ๆ พระองค์ท่านทรงมีพระอัจฉริยภาพ
เป็นอย่างยิ่งเช่นกัน และทรงมีพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท และ

พระราชกระแสดลจดจนพระจริยาวัตรที่สอดคล้องกับหลักการในกฎหมายต่าง ๆ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่างในพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส และพระราชกระแสดังนี้

การใช้กฎหมายต้องทำเพื่อรักษาความเป็นธรรม

การใช้กฎหมายย่อมเป็นปัญหา มีความไม่เป็นธรรม หากกฎหมายไม่ทันสมัย ซึ่งควรมีการแก้ไข ปรับปรุง เพราะกฎหมายมีไว้สำหรับการรักษาความยุติธรรม ดังตัวอย่างในพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสถาน ศาลาศิวลาลัย ในวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๑๔ เนื้อความตอนหนึ่งว่า

“กฎหมายบ้านเมืองนั้นโดยหลักการมีไว้สำหรับรักษาความยุติธรรม และความสงบเรียบร้อยในแผ่นดิน ด้วยการจัดสรร อำนาจสิทธิเสรีภาพแก่บุคคลโดยถ้วนหน้าและเสมอหน้า แต่ความจริงที่เป็นอยู่ปรากฏว่าในบางเรื่องบางกรณีการใช้กฎหมายมักไม่ได้ผลสมบูรณ์ ตรงตามหลักการอันเป็นเจตนารมณ์ที่แท้ นัก อาจนำไปสู่ความยุ่งยาก และความร้าวฉาน ซึ่งเป็นความเสียหาย และอันตรายผู้มีหน้าที่ด้านกฎหมายจะต้องคิดอ่าน กระทำการให้กฎหมายได้เป็นปัจจัยผดุงความเที่ยงธรรม และสงบสุขอย่างแท้จริง

“กฎหมายเป็นแต่เครื่องมือในการรักษาความยุติธรรม ดังกล่าวจึงไม่ควรจะถือว่ามีสำคัญยิ่งไปกว่าความยุติธรรม หากควรจะต้องถือว่าความยุติธรรมมาก่อนกฎหมาย และอยู่เหนือกฎหมาย การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีใด ๆ โดยคำนึงถึงแต่ความถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ดูจะไม่

เป็นการเพียงพอ จำต้องคำนึงถึงความยุติธรรมซึ่งเป็นจุด
ประสงค์ด้วยเสมอ การใช้กฎหมายจึงจะมีความหมายและผล
ที่ควรจะได้”

ในบางพระบรมราโชวาททรงกล่าวถึงการสร้างนักกฎหมายที่ดี เช่น
พระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ผู้เข้ารับพระราชทานประกาศนียบัตร
ของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ในวันที่ ๖ พฤศจิกายน
๒๕๑๘ ซึ่งมีใจความว่า

“เมื่อกฎหมายของเราดีอยู่แล้ว จุดใหญ่ที่สำคัญที่สุดใน
การธำรงรักษาความยุติธรรมในบ้านเมือง จึงได้แก่การสร้าง
นักกฎหมายที่ดี ที่จะสามารถวิเคราะห์ และใช้กฎหมายได้
ตรงตามวัตถุประสงค์ ข้าพเจ้าจึงปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ทุก
คนสร้างตนให้เป็นนักกฎหมายที่ดีแท้ โดยฝึกตนให้มีความ
กล้าในอาชีพของนักกฎหมาย คือกล้าที่จะปฏิบัติการไปตาม
ความถูกต้องเที่ยงตรง ทั้งตามกฎหมายและศีลธรรม
ไม่ปล่อยให้ภาคคีคือความเอนเอียงไปด้วยความหวาดกลัว
ในอิทธิพลต่าง ๆ เข้าครอบงำ สำหรับเป็นกำลังส่งให้ทำงาน
ได้ด้วยความองอาจมั่นใจและมุ่งมั่นอีกประการหนึ่งต้องฝึก
ให้มีความเคารพเชื่อมั่นในสัจธรรมคือความถูกต้องตามคลอง
ธรรม และความเป็นจริงอย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม
ไม่เห็นสิ่งอันอื่นใดยิ่งไปกว่าความจริง สำหรับป้องกันมิให้
ความอยุติธรรมและทุจริตเกิดขึ้น นอกจากนั้นต้องฝึกให้
มีความสุขถึงถ้วนในกระบวนการทำงานทุกชั้นทุกตอนสำหรับ
ประดับประดาป้องกันมิให้การงานบกพร่องผิดพลาด
แม้ในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งนี้เพื่อทุกคนจักได้เป็นนักกฎหมาย
ที่แท้จริง”

นักกฎหมายต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต

พระบรมราชโองการในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๒๐ มีใจความว่า

“กฎหมายทั้งปวงจะดำรงความยุติธรรมและถูกต้องเที่ยงตรง หรือจะดำรงความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมอยู่ได้หรือไม่เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับการใช้ คือถ้าใช้ให้ถูกวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น ๆ จริงแล้ว ก็จะทำให้ความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพอันสมบูรณ์ไว้ได้ แต่ถ้าหากนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ โดยการพลิกแพลงบิดพลิ้วให้ผันผวนไปด้วยความหลงผิด ด้วยอคติ หรือด้วยเจตนาอันไม่สุจริตต่าง ๆ กฎหมายก็เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพลงทันที และกลับกลายเป็นพิษเป็นภัยแก่ประชาชนอย่างใหญ่หลวง ผู้ที่ต้องการจะใช้กฎหมายสร้างสรรค์ความผาสุกสงบและความเป็นปึกแผ่นก้าวหน้าของประชาชนและบ้านเมืองจึงจำเป็นต้องระวังที่จะต้องรักษาวัตถุประสงค์อันแท้จริงของกฎหมายแต่ละฉบับไว้ให้แน่นแนบเสมอไป อย่างไม่มีข้อแม้ประการใด ๆ พร้อมทั้งต้องรักษาอุดมคติ จรรยา ความสุจริต และมโนธรรมของนักกฎหมายไว้โดยรอบคอบ เคร่งครัดเสมอ ด้วยรักษาชีวิตของตนเอง กฎหมายไทยจึงจะทรงคุณค่าอันสมบูรณ์ บริบูรณ์ ”

นักกฎหมายต้องมีความยุติธรรม

ดังที่ทราบกันแล้วว่า ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น พระมหากษัตริย์ทรงมีฐานะเป็นผู้ตรา

กฎหมาย เพราะบรรดากฎหมายไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติซึ่งออกโดยรัฐสภา หรือพระราชกำหนด และพระราชกฤษฎีกาซึ่งออกโดยคณะรัฐมนตรีนั้น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ลงพระปรมาภิไธย แต่พระองค์ท่านมิได้เพียงทรงลงพระปรมาภิไธยแต่ทรงตระหนักถึงหลักกฎหมายและความเป็นธรรมในเรื่องการตรากฎหมายและการใช้บังคับกฎหมายที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสต่อนักกฎหมายไทย หรือคณะบุคคลต่าง ๆ ในหลายวโรกาส ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวพระราชดำริที่ทรงต้องการให้นักกฎหมายไทยไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา อัยการ หรือแม้กระทั่งตำรวจต้องให้ความสำคัญกับการใช้กฎหมาย “เพื่อความยุติธรรม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความเป็นธรรมกับประชาชนในเรื่องกฎหมายอย่างเสมอภาคซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าภายใต้สังคมที่ปกครองด้วยกฎหมาย หรือ “นิติรัฐ” ดังจะขออัญเชิญพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบางส่วน ซึ่งเคยพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องกฎหมาย ดังนี้

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำผู้พิพากษาประจำกระทรวง ฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ ศาลาศุติดาลัยสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ฯ ในวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๔๑ ดังนี้

“คำว่ายุติธรรม นี้ก็เคยกล่าวว่าเป็นสิ่งที่มากกว่ากฎหมายด้วยซ้ำ เพราะกฎหมายนั้นเป็นการวางกฎระเบียบที่จะให้ปฏิบัติโดยดีโดยชอบ แต่คำว่ายุติธรรมนี้สูงกว่านั้น เพราะแม้จะไม่บัญญัติในข้อบังคับใด ๆ ก็ต้องมีความหมายว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เรียกว่าดีก็ต้องกระทำ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เรียกว่าชั่วจะต้องงดเว้น ฉะนั้นที่ท่านได้กล่าวคำปฏิญาณและจะปฏิบัติดีชอบนั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเพื่อนร่วมชาติ”

พระบรมราชโองการในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบไล่ได้
วิชาความรู้เนติบัณฑิต สมัยที่ ๓๓ ปีการศึกษา ๒๕๓๓ ณ อาคารใหม่
สวนอัมพร ในวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๒๔ ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า

“มีคำพูดถึงนักกฎหมาย อยู่ตอนหนึ่งว่า คนที่ทำงาน
กับกฎหมายมาก ๆ มักจะติดอยู่กับตัวบทกฎหมาย คำพูด
อย่างนี้ดูจะไม่ใช่ว่าผิด หากเป็นคำติติง นักกฎหมายบางคน
ที่ถือแต่ตัวกฎหมายเป็นหลักการในการดำรงรักษาความ
ยุติธรรมซึ่งดูจะเป็นการคับแคบเกินไป และอาจทำให้รักษา
ความยุติธรรมได้ไม่เต็มที่ ผู้ที่ทำหน้าที่พิทักษ์ความยุติธรรม
หรือความเป็นธรรมจึงควรระมัดระวังให้มาก คือควรจะได้
ทำความเข้าใจให้แน่ชัดว่ากฎหมายนั้น ไม่ใช่ตัวความยุติธรรม
เป็นแต่เพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งในการใช้รักษาและอำนวย
ความยุติธรรมเท่านั้น

การที่กฎหมายต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรม
ไม่ใช่เพื่อรักษาตัวบทกฎหมายเอง และการรักษาความ
ยุติธรรมอันดี ก็มีได้มีวงแคบอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย
หากต้องขยายให้ออกไปถึงศีลธรรม จรรยา ตลอดจนเจตนาและ
ผลตามความเป็นจริงด้วย

ท่านทั้งหลายขอสร้างความคิด จิตใจไว้ให้ถูกต้องเป็น
อิสระ และเพียรพยายามให้เป็นคนกล้า หมายถึง กล้าที่จะ
ทำความเข้าใจถูกต้อง เป็นธรรม ไม่ยอมทำตามตัวให้ติดอยู่กับความคิด
และแบบพิธีอันคับแคบ เพื่อช่วยกันต่อสู้ป้องกันมิให้ความ
สุจริต ยุติธรรม ต้องถูกข่มเหง ให้เศร้าหมอง และจำกัดสิ่งที่
เรียกว่า ช่องโหว่ในกฎหมายให้ลดน้อยลงไป การใช้กฎหมาย
ของเราจึงจะบรรลุจุดหมายอันสูงส่ง ที่มุ่งประสงค์ได้ ณ ที่นี้”

พระบรมราชาวาทอีกองค์หนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งกล่าวถึงว่าในกรณี
ที่ความยุติธรรมกับกฎหมายขัดแย้งกันนั้นจะถือสิ่งใดเป็นสำคัญ ในพิธี
พระราชทานประกาศนียบัตรแก่นักศึกษาของสำนักศึกษาอบรมกฎหมาย
แห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ เนติบัณฑิตยสภา ในวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๑๕
มีความว่า

“...กฎหมายทั้งปวงนั้น เราบัญญัติขึ้นเพื่อใช้เป็นปัจจัย
สำหรับรักษาความยุติธรรม กล่าวโดยสรุปคือให้เป็น
แบบแผนแห่งความประพฤติปฏิบัติของมหาชนสถานหนึ่ง
กับใช้เป็นแม่บทในการพิจารณาตัดสินความประพฤตินั้น ๆ
ให้เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรงอีกสถานหนึ่ง...โดยที่กฎหมาย
เป็นแต่เครื่องมือในการรักษาความยุติธรรมดังกล่าว
จึงไม่ควรจะถือว่ามีความสำคัญยิ่งไปกว่าความยุติธรรม
หากควรจะต้องถือว่าความยุติธรรมมาก่อนกฎหมาย
และอยู่เหนือกฎหมายการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีใด ๆ
โดยคำนึงถึงแต่ความถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น คุณจะ
เป็นการเพียงพอ จำต้องคำนึงถึงความยุติธรรมซึ่งเป็น
จุดประสงค์ด้วยเสมอ การใช้กฎหมายจึงจะมีความหมาย
และได้ผลที่ควรจะได้.....”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานใน
พระบรมราชวโรกาสให้คณะผู้พิพากษาเข้าเฝ้า ฯ ถวายสัตย์ ปฏิญาณก่อน
เข้ารับตำแหน่งหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต
พระราชทานในวันที่ ๑๗ ธ.ค. ๒๕๕๐ ดังนี้

“บ้านเมืองจะต้องมีความยุติธรรม หมายความว่า
คนจะปฏิบัติตัวตามใจชอบไม่ได้ ต้องทำตามกฎเกณฑ์ ถือว่า
ของกฎหมายก็ได้ หรือต้องเป็นไปตามความดี กฎเกณฑ์

ของความดี เพราะความดีนั้นก็คือ ทำอะไรที่ตรงไปตรงมา ที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคนต่อประชาชน โดยเฉพาะทุกคน ที่มีสิทธิที่จะมีชีวิตที่ต้องมีกฎเกณฑ์ต้องมีชื่อมีแป หากไม่มีชื่อมีแปแล้ว ประเทศชาติจะล่มจม หรือที่สำคัญที่ต้องมี ผู้พิพากษาที่มีความเข้มแข็ง ความเข้มแข็งของผู้พิพากษา ไม่ใช่่ง่าย เพราะว่า มีคนที่ไม่ค่อยดี หมายความว่า ไม่ค่อย สุจริต ก็หาทางที่จะหลบเลี่ยงกฎหมาย หลบเลี่ยงกฎเกณฑ์ หลบเลี่ยงความดี เพื่อความดีของตัวเอง ฉะนั้น ท่านก็ต้องรักษา ความเข้มแข็งของคำปฏิญาณนี้ ซึ่งถ้าพูด ง่ายง่ายก็ไม่ยาก เพราะว่าความดีนั้น เป็นสิ่งง่าย แต่ว่าทำไมมันยาก เพราะ มันมีอคติ อคติ หมายความว่า คนเรา อยากจะทำอะไรเพื่อ ประโยชน์ส่วนตัวมาก แต่ท่านได้ปฏิญาณว่า ท่านจะไม่หลง ในอคติ ซึ่งเป็นของดีมาก ถ้าไม่หลงในอคติ ก็ทำไม่ยาก ฉะนั้นถ้าท่านรักษาสิ่งที่ท่านได้เปล่งวาจา นี้ ก็จะทำให้ได้ง่าย เพราะว่า ถ้าเราไม่หลงในอคติ ก็ไม่ยากที่จะทำดี ถ้าทำดีแล้ว ทุกคนก็ได้รับประโยชน์ในการรักษาความดี บางอย่างอาจจะ ไม่ใช่่ง่าย เพราะว่า มีคนที่ไม่ใช่หลงในอคติ มีคนที่ยากจะไป ในทางที่ไม่ถูก อยากจะไปในทางที่เป็นอคติ เขาพยายามที่จะ หลอกลวงตลอดเวลา ท่านต้องเข้มแข็ง ความเข้มแข็งของ ผู้พิพากษาจะต้องรักษาไว้ตลอดชีวิต ทั้งในเวลาปฏิบัติงาน หน้าที่ หมายความว่า ขึ้นบัลลังก์ หรือทำหน้าที่ในการ พิพากษา ทั้งเวลาธรรมดาปกติ อย่างท่านไปที่ไหน ท่านก็จะทั้งความเป็นผู้พิพากษา ละทั้งความเป็นคนที่มี ความ ดี ความตรงไป ตรงมา ละทั้งไม่ได้ อย่างเช่นการไปอยู่ใน ชนบท ท่านไปเห็นความไม่ดี ท่านต้องต่อสู้เพื่อให้ความ

ไม่ดีขึ้น หายไป หหมดไป จะต้องให้ความดีอยู่ จงรักษา
ความดีไว้”

การใช้กฎหมายต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์เป็นสำคัญ

ในพระบรมราโชวาทบางองค์ พระองค์ท่านได้ทรงกล่าวว่าจะไม่ควรตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษรมากเกินไป แต่ควรคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายยิ่งกว่า ต้องดูว่ากฎหมายนั้นมีความยุติธรรมโดยสมบูรณ์หรือไม่ จึงจะผลัดความยุติธรรมในสังคมได้ เช่น ตัวอย่าง ดังนี้

ในพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ในวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๑๖ ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

“กฎหมายทั้งหมดซึ่งใช้บังคับแก่ประชาชนนั้น แม้จะมีบทบัญญัติอันเที่ยงธรรมและครอบคลุมไปถึงประชาชนทั่วประเทศอยู่ในตัว โดยหลักการแล้วก็ตาม แต่คดีความที่เกิดขึ้นนั้นก็ยิ่งผิดแผกแปลกกันไปได้มาก ตามเหตุแวดล้อมสภาพการณ์ และพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมของแต่ละท้องถิ่น การใช้กฎหมายบังคับคดีต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้วิจารณญาณอันถูกต้องของนักกฎหมายควบคู่ไปด้วยทุกกรณี จึงจะสามารถรักษาความยุติธรรมได้ มิให้สิ้นกลิ่นและขาดตกบกพร่องได้ นักกฎหมายทุกคนจะต้องตั้งใจใช้กฎหมายเพื่อผลดีความเป็นธรรม ความผาสุกสงบ และความมั่นคงของมหาชนและประเทศชาติ ทั้งต้องเพ่งถึงการใช้วิจารณญาณอันถูกต้องอันให้มากที่สุด ควบคู่กับการใช้กฎหมายเสมอตลอดไป มิฉะนั้นอาจไม่บรรลุผลตามที่ทุกคนมุ่งหวัง”

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ผู้สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของ

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๒๑ มีความดังนี้

“...การที่อยู่กับกฎหมาย และใช้กฎหมายมากขึ้นอาจทำให้ติดในตัวบทกฎหมายมากเกินไป และทำให้เห็นว่าลำพังตัวบทกฎหมายจะให้ความยุติธรรมโดยสมบูรณ์ ความจริงกฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับกำหนดความถูกต้องเพื่ออาศัยเป็นหลักวินิจฉัยในการอำนวยความสะดวกมาใช้ปัจจัยสิ่งเดียวในการให้ความยุติธรรมไม่ ดังนั้นจะอาศัยตัวบทกฎหมายกับคำให้การในศาลเท่านั้นไม่ได้ ทั้งนี้เพราะตัวบทของกฎหมาย รวมทั้งข้อเท็จจริงที่นำมากล่าวแก่ศาล เป็นสิ่งที่อาจนำมาพลิกแพลงให้ผิดเพี้ยนไปได้ต่าง ๆ ด้วยความหลง ด้วยอคติ หรือด้วยเจตนาอันไม่สุจริต ทำให้ความเที่ยงธรรมต้องถูกกลืนรอนทำลายไป การอำนวยความสะดวกจึงต้องอาศัยตัวผู้ใช้กฎหมายเป็นปัจจัยสำคัญด้วยเท่า ๆ กันกับตัวบทกฎหมาย...”

นอกจากนั้นบางครั้งกฎหมายเกิดขึ้นจากการนำหลักกฎหมายต่างประเทศมาเป็นแบบอย่างในการร่างและใช้บังคับ โดยไม่ดูสภาพการณ์หรือไม่ดูความเหมาะสมยอมทำให้เกิดปัญหาเพราะไม่เหมาะสมกับสภาพของประเทศไทยและมีความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นได้ การใช้กฎหมายจึงต้องพยายามใช้ให้สอดคล้องกับสังคมไทย ซึ่งมีตัวอย่าง ดังนี้

พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน นิติศาสตร์รำลึกครั้งที่ ๒ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๓ ดังนี้

“ผู้ที่มีอาชีพทางกฎหมายนั้นเป็นหลักของบ้านเมือง ทำให้บ้านเมืองได้มีการปกครองที่เรียบร้อยและทำให้การ

ปกครองของบ้านเมืองเป็นไปตามหลักของยุติธรรม...
งานของกฎหมายในประเทศไทยมีปัญหาอยู่มาก
เพราะว่าหลักวิชานิติศาสตร์ของเราเป็นหลักวิชาที่ได้
ศึกษามาจากต่างประเทศเป็นส่วนมาก การนำมาปฏิบัติ
ภายในประเทศของเราจะพิจารณาให้เห็นความเป็นอยู่
ของบ้านเมืองประกอบด้วย”

พระบรมราชาโชวาทพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน วันรพี
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๑๖ มีเนื้อความ
บางตอน ดังนี้

“อันกฎหมายนี่ก็เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับบ้านเมือง
เพราะว่าเป็นหลักของการอยู่ร่วมกันในชาติบ้านเมือง
เพื่อให้การอยู่เป็นระเบียบเรียบร้อย และให้ทุกคนที่อยู่ในชาติ
สามารถที่จะมีชีวิตรุ่งเรืองโดยไม่เบียดเบียนกัน กฎหมายมี
ไว้สำหรับให้มีความสุขในบ้านเมือง มิใช่กฎหมายมีไว้
สำหรับบังคับประชาชน ถ้ามุ่งหมายที่จะบังคับประชาชนก็
กลายเป็นเผด็จการ กลายเป็นสิ่งที่บุคคลหมุ่น้อยจะต้อง
บังคับบุคคลหมุ่นอก ในทางตรงข้าม กฎหมายมีไว้สำหรับให้
บุคคลส่วนมากมีเสรี และอยู่ได้ด้วยความสะดวก บางที่เรา
ตั้งกฎหมายขึ้นมาได้ด้วยวิชาการ ซึ่งได้มาจากต่างประเทศ
แต่วิชาการนั้นอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์หรือท้องที่
ของเรา ถ้านักกฎหมายศึกษาในทางกฎหมายโดยแท้ ไม่ได้
สนใจในปัญหาที่แท้จริง มัวแต่มาดูทางทฤษฎีของกฎหมาย
ก็จะไม่เกิดประโยชน์ได้ แต่ถ้านักกฎหมายหรือที่สนใจ
กฎหมายได้ไปดูข้อเท็จจริงต่าง ๆ กฎหมายจะช่วยให้
บ้านเมืองมีความเรียบร้อย”

ทรงตระหนักถึงความทุกข์ยากของประชาชนในด้านกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเนื่องจากกฎหมายและการใช้บังคับกฎหมายที่เกิดความไม่เป็นธรรมต่อประชาชน เนื่องจากพระองค์ท่านทรงเข้าถึงสภาพปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทยเป็นอย่างดีว่าบางครั้งกฎหมายเป็นอุปสรรคและก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน และบางครั้งปัญหาต่าง ๆ อาจเกิดขึ้นจากช่องว่างในกฎหมายและเรื่องหนึ่งที่ทรงกล่าวถึง คือ ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับที่ดินทำกินของประชาชนว่าการบัญญัติกฎหมายและการใช้กฎหมายควรคำนึงถึงความเป็นธรรมด้วย เช่น ตัวอย่างดังนี้

พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงานวันนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๑๒ ที่ได้ทรงกล่าวถึงความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนที่อยู่กันเป็นกลุ่มและช่องโหว่ของกฎหมาย เนื่องจากการมีกฎหมายที่ไม่คำนึงถึงความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ประชาชนอยู่ในป่าโดยไม่เคยทำลายป่า ก็ถือว่าผิดกฎหมายเพราะอยู่ในเขตป่าสงวน ซึ่งมีความบางตอน ดังนี้

“ป่าสงวนนั้นเราขีดเส้นบนแผนที่ เจ้าหน้าที่จะไปถึงได้หรือไม่ได้ก็ช่าง และส่วนมากก็ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้ไป ดังนั้นราษฎรจะทราบได้อย่างไรที่เขามาอาศัยอยู่เป็นป่าสงวน และเมื่อเราถือว่าเขาเป็นชาวบ้านก็ไปกดหัวเขาว่าเขาต้องทราบกฎหมาย แต่กฎหมายอย่างนี้เป็นแต่เพียงขีดเส้นทับเขาไม่ใช่กฎหมายแท้ ที่เป็นกฎหมายก็เพราะพระราชบัญญัติป่าสงวนเป็นกฎหมาย”

ในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าพระอัจฉริยภาพขององค์ท่าน เนื่องจากทรงมีสายพระเนตรยาวไกลที่ทรงเห็นว่าสิทธิของประชาชนในเรื่องที่ดินทำกินและ

สิทธิของชุมชนเป็นเรื่องสำคัญแม้ประชาชนจะอยู่ในป่าสงวนก็ควรมีสิทธิอยู่อาศัยได้ เพราะประชาชนจะได้ช่วยกันรักษาป่า นอกจากนั้นบางครั้งเจ้าหน้าที่อาจประกาศอุทยานแห่งชาติทับที่ดินของชาวบ้านหรือกำหนดเขตที่ดินของชาวบ้านให้เป็นป่าสงวนทั้งที่ที่ดินนั้นเป็นของชาวบ้านโดยชาวบ้านหรือประชาชนไม่มีทางต่อสู้กับทางราชการ และหากรวมกันเป็นชุมชนประชาชนย่อมมีสิทธิชุมชน ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งมีขึ้นหลังจากพระราชดำรัสเกือบสี่สิบปี โดยในมาตรา ๖๖ และ มาตรา ๖๗ ได้บัญญัติถึงสิทธิชุมชน และได้มีแนวความคิดเรื่องป่าชุมชนแต่ก็ยังไม่มีความหมายป่าชุมชนทั้งที่เป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นสำหรับประเทศไทยที่ประชาชนซึ่งอยู่ในป่าจะได้มีที่ทำกินและก็จะช่วยรักษาป่าไว้ให้เป็นประโยชน์กับประเทศชาติโดยส่วนรวมด้วย

สำหรับตัวอย่างอื่น ๆ ที่ทรงให้ความสำคัญกับความทุกข์ยากของประชาชนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากรัฐในเรื่องที่ดินนั้นมีตัวอย่างต่าง ๆ ดังนี้

พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน นิติศาสตร์รำลึก ครั้งที่ ๒ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๓ มีเนื้อความบางส่วนว่า

“ในเมืองไทยนี้ ถ้าสังเกตดูวิธีการปกครอง ข้าราชการเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไปถึงจังหวัด ถึงอำเภอ ถึงตำบลต่าง ๆ จริงแต่ที่ว่าบางทีบางหมู่บ้านที่อยู่ในที่ลึกในป่าในภูเขาเจ้าหน้าที่ปกครองไม่ได้ไปถึงชาวบ้านพวกนั้นเขาก็อยู่ของเขาโดยดี มีกฎเกณฑ์ของเขาเองแต่ทำไมใช้กฎหมายบ้านเมืองอย่างที่เราเรียกว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่ในการปกครองของส่วนกลาง ถ้ามีการผิดหรือมีการทำอะไรผิดหลักของกฎหมายเขาก็ไม่ทราบ ในที่เช่นนั้นหลักใหญ่ของกฎหมายที่ว่าประชาชนทุก ๆ คน จะต้องทราบถึงกฎหมายนั้น จะมาใช้

การไม่ได้ เพราะว่าประชาชนในที่บางส่วนนั้นไม่ทราบถึงกฎหมาย ด้วยเหตุที่เจ้าหน้าที่หรือฝ่ายปกครองไม่ได้มีโอกาสไปชี้แจง และประชาชนเหล่านั้นก็ไม่มีโอกาสที่จะทราบว่าเราวางหลักเกณฑ์ไว้อย่างไร อันนี้ก็เป็นปัญหาใหญ่ที่จะให้ปกครองหรือความเรียบร้อยเกิดขึ้นได้ ก็ต้องนำความรู้ไปถึงประชาชน และเมื่อประชาชนยังไม่มีความรู้จะไปบอกว่าเขาไม่รู้ไม่ได้ ความจริงประชาชนที่อยู่ในป่าหรืออยู่ในที่ที่การปกครองไม่ได้เข้าไปถึง เขาก็มีกฎหมายของเขา เขาอยู่อย่างมีความสุขของเขามาเป็นเวลาหลายสิบหลายร้อยปี ทุกคนที่มีหน้าที่และมีการงานเกี่ยวข้องกับทางกฎหมายก็น่าจะนึกถึงข้อนี้เหมือนกัน เพื่อที่จะได้ช่วยกันคิดว่าควรทำอย่างไรที่จะเปลี่ยนแปลงกฎหมายบางอย่างเพื่อที่จะให้การปกครองโดยกฎหมายสำเร็จจากจุดประสงค์

ที่พูดเรื่องนี้ก็เพราะนึกถึงปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินว่ากฎหมายใดจะทำให้ผู้ใดจะมีกรรมสิทธิ์แล้วก็ไม่เบียดเบียนกัน และกฎหมายจะเข้าไปตัดสินอย่างไรว่าใครมีสิทธิ์ ก็ตามหลักนั้นว่าผู้ที่มีใบสำคัญจึงจะเป็นเจ้าของที่ดินได้แต่ตามความจริงเดี๋ยวนี้คนที่ทำงานในที่ดินเป็นเวลาเป็นสิบ ๆ ปีได้ทำให้ดินนั้นเป็นประโยชน์ขึ้นมาโดยไม่ได้เบียดเบียนคนอื่นเป็นคนที่ไม่มียสิทธิ์ถ้าไม่มีใบอะไรอย่างหนึ่งที่แสดงกรรมสิทธิ์ ส่วนผู้ที่ไปทำอำเภอแล้วไปขอใบสำคัญในเรื่องที่ดินแล้วนายอำเภอบอกว่าที่ดินว่างเปล่า จงได้ เป็นผู้ได้กรรมสิทธิ์หรือถ้ายังจงไม่ได้เพราะว่าเป็นป่าสงวนเมื่อป่าสงวนยกเลิกไปผู้นั้นก็มีสิทธิ์ก่อนไม่ได้นึกถึงคนที่อยู่ข้างในเพราะไม่เคยเห็นอย่างนี้ใครจะเป็นผู้คุ้มครองประชาชนที่ทำงานที่เชื่อได้ว่าเป็นคนที่มีความสุจริตที่ไปบุกเบิกที่โดยที่ไม่ทราบว่าเป็น

ป่าสงวน หรือไปบุกเบิกก่อนที่ป่านั้นถูกสงวนไว้ตามกฎหมาย จึงเป็นปัญหาสำคัญว่า ความยุติธรรมนั่นเองจะเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดความอยุติธรรมขึ้นมาได้ ทำให้เกิดความเข้าใจผิด และเกิดตีรันฟันแทงกัน ลงท้ายก็ต้องขึ้นโรงศาล ต้องลงโทษกันโดยมิเป็นธรรม แต่พวกที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายก็บอกว่า “ต้องทำตามตัวบทกฎหมาย ตามตัวหนังสือ” บางคนก็ปฏิบัติการในด้านกฎหมายก็คงได้เห็นเหมือนกันว่ามีคดีบางคดีที่เราารู้ได้ว่าตามความเป็นธรรมเขาควรจะชนะความ แต่ความยุติธรรมตามตัวหนังสือ เขาต้องแพ้”

ในกระแสพระบรมราชาบาท พระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน วันรพี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๑๖ ได้ทรงกล่าวถึงปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนเช่นกันว่า การที่มีกฎหมายที่ไม่ดีหรือมีช่องโหว่ต้องมีการปรับปรุง ดังนี้

“กฎหมายมีไว้สำหรับให้มีความสงบสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่ากฎหมายมีไว้สำหรับบังคับประชาชน...บางทีเราตั้งกฎหมายขึ้นมาได้ด้วยวิชาการซึ่งได้มาจากต่างประเทศ เพราะว่าวิชากฎหมายนี่ก็เป็นวิชาที่กว้างขวาง จึงต้องมีหลักอะไรอย่างหนึ่ง แต่วิชานั้นอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์หรือท้องที่ของเราอย่างที่เคยยกตัวอย่างมาเกี่ยวข้องกับที่ดิน เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินของประชาชนที่อยู่ห่างไกล ซึ่งเราเอากฎหมายไปบังคับประชาชนเหล่านั้นไม่ได้ เพราะว่าเป็นความผิดของเราเอง เพราะการปกครองไม่ถึงประชาชนที่อยู่ห่างไกล จึงไม่สามารถที่จะทราบถึงกฎหมาย ความบกพร่องก็อยู่ทางฝ่ายที่บังคับกฎหมาย มากกว่าฝ่ายที่จะถูกบังคับ ข้อนี้ควรจะถือเป็นหลักเหมือนกัน

ฉะนั้นต้องหาวิธีที่จะปฏิบัติตามกฎหมายให้ถูกต้องตามหลักธรรมชาติ มีข้อกฎหมายเฉพาะอย่างหนึ่งที่เคยประสบอันนี้ก็เป็นกรณีเฉพาะ แต่ก็ขอมาเล่าให้ฟัง และถือว่าเป็นข้ออย่างหนึ่งที่เป็นปัญหาอย่างยิ่ง ก็เกี่ยวข้องกับที่ดินอีกและเกี่ยวข้องกับผู้ที่อยู่ห่างไกล เช่น ในป่าสงวนซึ่งทางราชการได้ขีดเส้นไว้ว่าเป็นป่าสงวนหรือป่าจำแนก แต่ว่าเราขีดเส้นไว้ประชาชนก็มีอยู่ในนั้นแล้ว เราจะเอากฎหมายป่าสงวนไปบังคับคนที่อยู่ในป่าที่ยังไม่ได้สงวน แล้วเพิ่งไปสงวนทีหลัง โดยการขีดเส้นบนเศษกระดาษก็ดูชอบกลอยู่ แต่มีปัญหาเกิดขึ้น ที่เมื่อขีดเส้นแล้ว ประชาชนที่อยู่ในนั้นก็กลายเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไป”...ถ้าสามารถจัดปัญหานี้ โดยเอาที่ดินที่จำแนกมาจัดสรรอย่างยุติธรรม อย่างที่มีการตั้งนิคม หรือจะเรียกว่าหมู่บ้านหรือกลุ่มหรือสหกรณ์ก็ตาม ก็จะทำให้คนที่มีชีวิตที่แร้นแค้นสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ แต่ต้องอาศัยกฎหมาย อาศัยระเบียบที่เหมาะสม และอาจต้องปรับปรุงกฎหมายและระเบียบการให้ดี”

พระราชดำรัสในโอกาสที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฝ้าทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๓๒ มีความบางตอน ดังนี้

“จะพูดที่ไหนก็ตามจะพยายามยกในข้อนี้ขึ้นมาเป็นหัวข้อสำคัญ เพราะว่ากฎหมายบางที่มีขึ้นแล้วก็ยิ่งนึกถึงจุดประสงค์ของกฎหมายคือความผาสุก เคยพูดถึงว่าเช่นกฎหมายที่จะไม่ให้คนเข้าไปในป่าสงวน เพื่อต้องรักษาป่าหรืออุทยานก็ต้องรักษาความเป็นที่ธรรมชาติเราเข้าไปในป่า

แล้วก็หยิบก้อนหินมาก่อนเดี๋ยวก็ถูกจับได้ตามกฎหมาย ต้องคุ้มครองทั้งต้นไม้ทั้งสัตว์ป่าที่มีอยู่แล้ว ถึงคราวก็ต้องไปไล่คนที่อยู่ในนั้นคือคนที่ไปอาศัยอยู่ในป่า ถ้าท่านทั้งหลาย เป็นฝึกฝนในกฎหมายจะต้องถาม เคยถามมาแล้วก็ไม่ตอบ เคยถามว่าถ้าหากว่ารัฐบาลหรือทางราชการกำหนดว่าที่ตรงนี้ ตรงนี้เป็นป่าสงวน หรือเป็นอุทยานแห่งชาติหรือเป็นที่ คุ้มครองสัตว์ป่า ในปีหนึ่ง แต่ว่าบุคคลหรือคนที่อยู่ในนั้นอยู่ ก่อน ใครเป็นผู้ผิด คือ ผู้ที่อยู่ก่อนในนั้นเขามีได้บุกรุก เขาอยู่แล้ว จะเป็นรัฐบาลบุกรุกเขาหรือเปล่า อันนี้เป็นตัวอย่างที่ จะต้องพยายามที่จะไปพิจารณาในปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งความจริงถ้าอยากจะศึกษาจริง ๆ ก็เห็นได้ว่ากฎหมายผิด ไม่ใช่ผิดกฎหมาย...กฎหมายป่าสงวนหรืออุทยานไปตั้ง กฎหมายทีหลัง เหตุที่เขาไปอยู่นั้นจะดำเนินคดีเขาได้หรือไม่ คือ ถูกต้องที่จะไปดำเนินคดีเขาหรือไม่ อันนี้เป็นคำถาม ถ้าเขาเข้าไปทีหลังที่มีกฎหมายคุ้มครองหรือกฎหมาย ป่าสงวน ผู้ที่เข้าไปบุกรุกนั้นผิด แม้จะไม่รู้กฎหมายก็ผิดตาม กฎเกณฑ์ของกฎหมาย แต่ถ้าเขาอยู่ก่อนก็จะเป็นปัญหา อันนี้ท่านทั้งหลายก็คงมีเครื่องหมายคำถามอยู่ในหัวของท่าน ทุกคนว่าใครผิดใครถูก”

ในส่วนนี้จะเห็นพระอัจฉริยภาพของพระองค์ท่านที่ทรงมีพระราช ดำรัสว่ากฎหมายผิด เพราะกฎหมายในลักษณะนี้อาจขัดต่อบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญในเรื่องสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินและสิทธิของชุมชน ตามรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ รวมทั้งฉบับปัจจุบัน ในมาตรา ๔๑ และ มาตรา ๖๖ ซึ่งรัฐธรรมนูญรับรองไว้ และรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด บทบัญญัติของกฎหมายใดที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญย่อมใช้บังคับมิได้

จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสต่าง ๆ ในเรื่องที่ดินที่เป็นปัญหาของราษฎรมานานแล้ว และหลายครั้งมาก ครั้งแรกเท่าที่หาได้ คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งเป็นเวลากว่าสี่สิบปีมาแล้ว ในขณะที่ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับป่าที่ประชาชนจะใช้ประโยชน์ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน

บุคคลทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม พระองค์ท่านได้ทรงกล่าวว่าทุกคนนอกจากมีสิทธิแล้ว ต้องคำนึงถึงหน้าที่ของตนหรือสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญ เช่น ในพระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ คณะกรรมการจัดงานวัน นิติศาสตร์จุฬาฯ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๑๒ มีเนื้อความบางตอน ดังนี้

“เมื่อไม่กี่วันมานี้ไปที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปพูด ถึงคำพอสสมควรว่าเป็นหัวใจของประชาธิปไตย อธิบายว่าคนเรามีสิทธิ เสรีภาพ แต่ถ้าใช้สิทธิเสรีภาพของแต่ละคนเต็ม ร้อยเปอร์เซ็นต์ เชื่อว่าจะต้องไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของคนอื่นด้วย คนเราจึงมีสิทธิเสรีภาพเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ ต้องมีพอสสมควร เสรีภาพ ต้องมีจำกัดจะว่าไม่จำกัดไม่ได้ ในสังคมหรือในประเทศ เสรีภาพของแต่ละคนจะต้องถูกจำกัดด้วยเสรีภาพของผู้อื่น จึงเห็นได้ว่า “พอสสมควร” เป็นสิ่งที่สำคัญ”

จากพระบรมราโชวาทนี้แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ โดยมีรัฐธรรมนูญคุ้มครอง แต่การมีสิทธิเสรีภาพนั้นจะไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นไม่ได้ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๘ และการมีสิทธิ

เสรีภาพนั้นอาจถูกจำกัดได้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ตามรัฐธรรมนูญ
ดังกล่าว มาตรา ๒๙

เนื่องจากพระบรมราชาโฆวาทพระราชดำรัสและพระราชกระแสของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องระบอบประชาธิปไตยและกฎหมายที่
กล่าวมาแล้วเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสะท้อนถึงสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่มี
ปัญหาต่าง ๆ และจำเป็นต้องมีการการปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนการ
บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทยทุกคน
ที่ควรน้อมรับพระบรมราชาโฆวาท พระราชดำรัสและพระราชกระแสของ
พระองค์ท่าน ไปประพฤติปฏิบัติ กล่าวคือ ประชาชนในฐานะผู้ปฏิบัติตาม
กฎหมาย ก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดไม่ควรหาวิธีการ หรือ
ช่องทางที่จะหลีกเลี่ยง หรือหลบเลี่ยงกฎหมาย แต่ถ้าหากกฎหมายนั้นเป็น
กฎหมายที่ไม่มีความชอบธรรม หรือหากเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมทาง
กฎหมาย ก็ควรดำเนินการร้องเรียนต่างๆซึ่งปัจจุบันหลายหน่วยงานทั้งของ
เอกชนและรัฐ ไม่ว่าจะเป็นสภานายความ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงาน
ศาลยุติธรรม และอื่น ๆ ส่วนผู้ใช้กฎหมาย ซึ่ง คือ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่
ของรัฐก็ต้องใช้กฎหมาย “เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน” ให้มาก
ที่สุด ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม ไม่ใช้กฎหมาย
โดยเพียงแค่อึดตามถ้อยคำสำนวน หรือลายลักษณ์อักษรที่ปรากฏในกฎหมาย
เท่านั้นแต่ต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของกฎหมาย
และจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณ หรือดุลพินิจในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นธรรม
และเหมาะสมอีกด้วย

ดังที่ ท่านทั้งหลายได้ตระหนักดีแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจของพระองค์ท่านมายาวนานแล้วและทรงดูแล
ทุกข์สุขของประชาชนมาโดยตลอดด้วยพระวิริยะอุตสาหะเพื่อประโยชน์สุข
แห่งมหาชนชาวสยามตามพระปณิธานของพระองค์ท่าน และได้ทรง
พระราชทานพระบรมราชาโฆวาท พระราชดำรัส พระราชกระแสต่าง ๆ
เพื่อแนะนำบุคคลต่าง ๆ และประชาชนในวโรกาสต่าง ๆ ซึ่งทุกคนควรน้อมนำ

สิ่งเหล่านี้มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชน โดยทั่วไปโดยปฏิบัติตามรอยพระยุคลบาทของพระองค์ท่าน และประชาชนชาวไทยควรภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาในแผ่นดินนี้ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร และประเทศไทยจักต้องมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตลอดไป

ศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ

กราบเรียนท่านประธานศาลรัฐธรรมนูญ ท่านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทุกท่าน เวทีอภิปรายในวันนี้ ผมได้รับความกรุณาจากศาลรัฐธรรมนูญให้มาเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับเกียรติให้ร่วมสนทนาในช่วงเช้าวันนี้ด้วย ขอกราบขอบพระคุณท่านประธานและท่านตุลาการ ที่กรุณาให้ผมมาร่วมกิจกรรมในเช้าวันนี้ อย่างที่ท่านอาจารย์บรรดาศักดิ์ได้เล่าให้เราฟังรวมทั้งท่านเสาวนีย์ด้วยว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินของเมืองไทยมา ๖๕ ปี ในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของเราประมาณ ๗๙ ปี เป็นตัวตั้ง ตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ ถึง ๒๕๕๔ ปัจจุบัน ก็ ๗๙ เกือบ ๘๐ ปีแล้ว มิถุนายนหน้าจะครบ ๘๐ ปี ตัวเลข ๖๕ ปีในรัชกาลปัจจุบันเข้าไปลบก็จะได้ตัวเลข ๑๔ ปี ซึ่งเป็น ๒ ปีในรัชกาลที่ ๗ และอีก ๑๒ ปีในรัชกาลที่ ๘ พูดกลับอีกมุมหนึ่งเราก็อาจจะบอกว่าในประวัติศาสตร์การเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของเราเรามีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาแล้ว ๓ พระองค์ คือรัชกาลที่ ๗ รัชกาลที่ ๘ และรัชกาลที่ ๙ มีข้อควรสังเกตว่าในรัชกาลที่ ๗ นั้น ทรงเริ่มความเป็นพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๗ นั้นด้วยความเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะฉะนั้น

บริบทของความเป็นพระเจ้าแผ่นดินของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ นั้น จึงมีอยู่ ๒ ฐานะ ท่อนแรกท่านเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ และท่อนท้ายท่านเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบ ประชาธิปไตย ส่วนรัชกาลที่ ๘ นั้นอย่างที่ท่านอาจารย์บรรดาศักดิ์ได้เล่า ให้เราฟังแล้วว่า ถึงแม้ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินอยู่ ๑๒ ปี แต่ต้องนึกว่าเป็น เวลาที่ยังมีพระชนมพรรษาน้อย เสด็จอยู่ต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ดูเหมือน เวลาที่ทรงบริหารพระราชภาระในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ด้วย พระองค์เองโดยไม่ต้องมีผู้สำเร็จราชการแผ่นดินนั้นน่าจะประมาณ ๖ เดือนท้ายในรัชกาลเท่านั้น ตั้งแต่วันที่เสด็จกลับมาถึงพระนครในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘ จนถึงวันสวรรคตในเดือนมิถุนายน ๒๔๘๙ ก็ ๖ เดือน ส่วน ๑๐ กว่าปีข้างต้นนั้นไม่ได้เสด็จอยู่ในพระนคร แม้เสด็จอยู่ในพระนคร พระชนมพรรษาก็ยังไม่ถึงบรรลुरुชานิติภาวะ เพราะฉะนั้นก็มีผู้สำเร็จมา ตลอดตั้งแต่ต้น พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันนั้นทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ ก็จริงอยู่ แต่ในช่วงแรกต้นรัชกาลนั้นก็ เสด็จอยู่ต่างประเทศมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เช่นเดียวกัน จะเสด็จ กลับมาประทับอยู่ในเมืองไทยเป็นการถาวรน่าจะประมาณ ๒๔๙๕ จะอนุมานว่าประมาณนั้น ถึงแม้ว่าจะทรงรับบรมราชาภิเษกเมื่อปี ๒๔๙๓ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการอย่างที่ได้มีการ อัญเชิญมากล่าวอ่าังกันอยู่เสมอ แต่เสด็จกลับไปทรงพระอักษรทรงไปเรียน หนังสือในต่างประเทศอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง ที่พูดมายืดยาวทั้งหมด ผมอยาก จะบอกว่าถ้าเราสังเกตดี ๆ แล้วจะพบว่าตั้งแต่วันแรกที่เรามีระบอบ ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๗๕ จนถึงนาที่นี้ปัจจุบันนี้ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์หรือวิถีปฏิบัติใน ระบอบประชาธิปไตยมีความคลี่คลายหรือมีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ แม้กระทั่ง รัชกาลปัจจุบัน ขออนุญาตท้าวความอ้างอิงสิ่งที่อาจารย์บรรดาศักดิ์ได้เล่าให้

เราฟังเมื่อครุ่นแล้ว ในพระราชดำรัสทรงเปิดการประชุมรัฐสภาในช่วงต้นแห่งรัชกาลนี้เอง ก็จะมีพวกลีลาหรือวิธีปฏิบัตินั้นก็เป็นการเดินตามประเพณีของอังกฤษซึ่งรัฐบาลเป็นผู้กรา่งพระราชดำรัสถวาย แล้วเนื้อความนั้นก็พูดถึงว่านโยบายของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ จะประพฤติปฏิบัติอะไรบ้างในสมัยประชุมนี้ แต่ปี ๒๕๐๐ เป็นต้นมาจะพบว่าแนวพระราชดำรัสในการเปิดประชุมรัฐสภานั้นก็จะเปลี่ยนแปลงไปมีความสั้นลง เพราะไม่ต้องแถลงนโยบายอะไรมากมาย และเป็นพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีอิสระในการที่จะรับสั่งอะไรกับรัฐสภา แต่เราไปพบดูว่าความเป็นอิสระตรงนี้ก็จะมีไม่ได้ทรงแต่ในประเด็นเรื่องการเมืองว่ารัฐบาลควรจะทำอย่างนั้นสภาควรจะทำอย่างนี้ แต่เป็นการให้แนวคิดให้แนวทางในการประพฤติปฏิบัติว่าต้องยึดประโยชน์ของประเทศประชาชนเป็นสำคัญ วิธีการประชุมของสภาต้องฟังความคิดเห็นกัน คือเป็นพระราชดำรัสในทางการเตือนสติอย่างกลาง ๆ

ที่พูดมายืดยาวเยิ่นเย้อนี้เพื่อจะบอกว่าแม้ในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตั้งแต่ต้นมาจนถึงปัจจุบันและคงจะต่อไปในอนาคตด้วย ผมเห็นว่ามิ่วพัฒนาการแล้วก็เป็นสิ่งซึ่งยังไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ เมืองอังกฤษตั้งในระบอบนี้อยู่มาหลายร้อยปี จนทุกวันนี้ก็ยังมีวิวัฒนาการอยู่และในเมืองไทยก็จะมีวิวัฒนาการอย่างนี้ต่อไปในวันข้างหน้า สิ่งที่ได้เกิดขึ้น ๖๐ กว่าปีในรัชกาลปัจจุบันก็คงจะเป็นแนวทางของประเทศ แต่คำว่าแนวทางในระบอบประชาธิปไตยนั้นก็ไม่ใช่ตัวบทกฎหมาย เป็นสิ่งซึ่งคนทั้งหลายจะต้องศึกษามีความลุ่มลึกเพียงใดแค่ไหน เหตุผลเบื้องหลังแนวทางหลังนั้นเป็นอย่างไรมีการบ้านที่คนรุ่นหลังจะต้องตามมาศึกษาค้นคว้าดู

ผมขออนุญาตลงเล่าถึงเหตุการณ์เฉพาะในรัชกาลปัจจุบันและอาจจะถอยไปเรื่อย ๆ ในรัชกาลที่ ๗ ประเด็นที่อาจารย์บรรศักดิ์พูดถึง

การยับยั้งร่างกฎหมาย เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจว่าแม้เรื่องเดียวกันในประวัติศาสตร์เกือบ ๘๐ ปีของเราก็มีวิวัฒนาการมาพอสมควรและต้องบอกว่าเป็นพระอัจฉริยภาพหรือเป็นเพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลปัจจุบันนี้ที่ทรงเข้าไปวางบรรทัดฐานวางแนวทางในเรื่องนี้ไว้พอสมควร สิทธิในการยับยั้งร่างกฎหมายของประมุขของรัฐที่ในระบอบประชาธิปไตยที่เรียกว่าวิไลนั้นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นประมุขแบบพระมหากษัตริย์หรือแบบประธานาธิบดีก็ตามก็เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะร่างกฎหมายที่ผ่านการประชุมเสร็จจากสภาแล้วอาจจะมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ท้วงติงอยู่บ้างที่ประมุขของรัฐอาจมีมุมมองที่เห็นต่างอย่างไร้ก็แล้วแต่ ในรัฐธรรมนูญฉบับแรก ๆ ของเราที่เขียนขึ้นหรือตราขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๗ บทบัญญัติที่เขียนเรื่องนี้ เป็นคราวแรกนั้นไม่ได้อยู่ในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองสยามชั่วคราวเพราะตรงฉบับนั้นที่ออกเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน รัชกาลที่ ๗ ทรงตราขึ้นโดยไม่มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการนั้นสั้นมากและก็ได้ไม่ได้แตะประเด็นเรื่องนี้ รัฐธรรมนูญฉบับที่เราเรียกในภายหลังว่าฉบับถาวร ซึ่งสุดท้ายแล้วก็ไม่เห็นจะถาวรสักฉบับเดียว ในวันที่ ๑๐ ธันวาคม ก็แตะเรื่องนี้เป็นเรื่องแรกว่าพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะทรงยับยั้งร่างกฎหมาย แต่การยับยั้งร่างกฎหมายบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญปี ๒๔๗๕ วันที่ ๑๐ ธันวาคม ที่ว่านั้นบอกว่าถ้าหากพระมหากษัตริย์ทรงยับยั้งร่างกฎหมายเมื่อใดก็แล้วแต่ย้อนกลับไปสภา สภาจะลงมติยืนยันหรือไม่ยืนยันด้วยคะแนนเสียงข้างมากของสภาข้างมากปกติ เวลานั้นนั้นควรจะตักย่อนถอยกลับไปดูประวัติศาสตร์ด้วยว่าในเวลานั้นสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท ไม่มีสมาชิกวุฒิสภา มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ประเภทที่ ๒ ประเภทที่ ๑ มาจากการเลือกตั้ง ประเภทที่ ๒ มาจากการแต่งตั้ง และการแต่งตั้งในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อตรงนั้นก็ต้องบอกว่าคณะราษฎรก็คงมีส่วนมี

เสียงมากพอสมควรในการคัดสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งดังกล่าว เพราะฉะนั้นจำนวนสมาชิก ๒ ประเภทนี้มีจำนวนเท่ากัน เมื่อเท่ากันแล้วพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในภายหลังเมื่อรัฐธรรมนูญปี ๒๔๗๕ ออกมาแล้ว ทรงทักว่าการที่พระมหากษัตริย์จะทรงยับยั้งร่างกฎหมายเรื่องใดก็แล้วแต่ ย่อมแปลว่าเรื่องนั้นเป็นประโยชน์ได้เสียสำคัญของประเทศชาติและประชาชน การที่ย้อนกลับไปถามหาคะแนนยืนยันในสภาผู้แทนราษฎรแล้วผ่านด้วยคะแนนเสียงข้างมากเช่นว่านั้น ไม่ทรงแน่ว่าพระราชหฤทัยว่าสุดท้ายแล้วประชาชนเห็นอย่างไรในเรื่องอย่างนั้น เพราะเหตุว่าคะแนนเสียงของสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งรัฐบาลแต่งตั้งไว้มีจำนวนถึงครึ่งหนึ่งแล้ว บวกด้วยคะแนนเสียงจากอีก ๑ - ๒ เสียงของสมาชิกที่มาจากกาเลือกตั้ง สุดท้ายแล้วร่างกฎหมายนั้นก็อาจได้รับการยืนยันก็ได้ ประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็นที่ได้มีการอภิปรายระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับคณะผู้แทนของคณะราษฎรที่ไปเฝ้าในระหว่างใกล้จะสละราชสมบัติ อาจกล่าวได้ว่าเป็นประเด็นสำคัญ ข้อหนึ่งที่น่าไปสู่การตัดสินใจหรือตัดสินใจพระราชหฤทัยสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระราชหัตถเลขา สละราชสมบัติมีข้อความที่อ้างอิงกันหลายตอนว่าทรงเต็มพระราชหฤทัยสละพระราชอำนาจของพระองค์แต่เดิมให้ราษฎรโดยทั่วไป แต่ประโยคสำคัญอีกประโยคหนึ่งอาจจะผ่านตาเราไปแต่ไม่ได้หยิบยกมาพูดกัน ผมจำถ้อยคำเป๊ะ ๆ ไม่ได้ แต่ทรงเห็นว่าเป็นการพันวิสัยหรือพันโอกาสที่จะทรงดูแลประโยชน์ของราษฎรอย่างแท้จริง ทรงทำเต็มที่แล้วได้เพียงนี้ เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องการภายหลังจะว่ากันต่อไป แปลว่าประเด็นเรื่องการยับยั้งร่างกฎหมายเป็นประเด็นสำคัญในการเขียนรัฐธรรมนูญในการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ของเรามาตั้งแต่ต้น ในรัชกาลที่ ๘ อย่างที่ได้เรียนแล้ว ส่วนมากเป็นเรื่องของคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นผู้ปฏิบัติในหน้าที่แทนพระองค์ พระมหากษัตริย์ ความขัดแย้งที่จะมีเหตุจำเป็น

ที่ทรงยับยั้งร่างกฎหมายนี้ก็ไมปรากฏร่องรอยอะไรชัดเจน มาในรัชกาลปัจจุบัน สดุดท้ายแล้วก็มีการแก้กฎหมายรัฐธรรมนูญเหมือนว่าปี ๒๔๙๐-๒๔๙๒ แถว ๆ นั้น เปลี่ยนจากตัวเลขเมื่อปีที่ว่าเสียงข้างมาก ข้างมากธรรมดาข้างมากครึ่งเดียว เปลี่ยนมาเป็นตัวเลขสองในสาม การยืนยันกรณีร่างกฎหมายต้องใช้คะแนนเสียงสองในสาม ตั้งแต่ปี ๒๔๙๐ เป็นต้นมา ถ้ามว่าพระมหากษัตริย์คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลปัจจุบัน ก็ทรงครองราชย์ตั้งแต่ปี ๒๔๘๙ ได้เคยทรงยับยั้งร่างกฎหมายหรือไม่ ตรงนี้อาจจะขออนอกเรื่องไปสักกรณีหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นการอธิบายภาพของสังคมไทยในสังคมไทยโดยรวมไม่ได้พูดถึงสถาบันพระมหากษัตริย์หรือสถาบันใดสถาบันหนึ่งโดยเฉพาะ การที่อยู่กันโดยความประนีประนอม สมัยนี้ต้องใช้คำว่าปรองดองหรืออะไรก็แล้วแต่เป็นลักษณะสำคัญของสังคมไทยอยู่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเรื่องของการใช้พระราชอำนาจในการยับยั้งร่างกฎหมาย ถ้าเรา มาวิเคราะห์กันในบริบทของสังคมไทย เราก็จะพบว่าการยับยั้งร่างกฎหมายนั้นถ้าว่ากันตามตำราก็คือพระมหากษัตริย์ ทรงไม่เห็นชอบด้วยกับร่างกฎหมายที่รัฐสภาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายขึ้นมาว่าน่าจะมีข้อบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดที่เป็นประการสำคัญถึงขนาดต้องทรงยับยั้งร่างกฎหมายฉบับนั้น เมื่อทรงยับยั้งและผลที่เกิดขึ้นคืออะไร ร่างกฎหมายนั้นจะย้อนกลับไปที่สภาเพื่อยืนยัน ถ้าสภายืนยันด้วยคะแนนเสียงสองในสามบอกว่าเอาเหมือนเดิมในกรณีนั้นก็คงจำเป็นที่จะต้องเรียนว่าเป็นข้อเท็จจริงว่าเราคงมองเป็นอย่างอื่นไม่ได้นอกจากว่ารัฐสภายังยืนยันว่าความคิดของสภานั้นถูก และสิ่งที่ทรงหักท้วงสิ่งที่ทรงยับยั้งนั้นแล้ว สภาเห็นว่าไม่มีนัยสำคัญพอที่จะพลิกเสียงของสภาไปเป็นประการอื่น ในทางกลับกันถ้าทรงยับยั้งแล้วย้อนกลับไปสภาแล้วสภาไม่ยืนยัน สภาก็อยู่ในฐานะซึ่งกลืนไม่เข้าคายไม่ออกเหมือนกัน เพราะว่าพูดภาษาชาวบ้านก็จะบอกสภาไปว่าสภาก็ต้องหน้าแตก เพราะสภาก็ต้องยอมรับว่าทำไมประเด็นนี้เรื่องนี้จึงไม่ตำริตรรองให้

รอบคอบเสียก่อน จนกระทั่งกระบวนการนิติบัญญัติผ่านไปจนถึงทุลเกล้า
ทุลกระหม่อมถวายแล้ว จะพบว่าในรัชกาลปัจจุบัน ๖๐ กว่าปี การยั้งยั้งร่าง
กฎหมายนั้นมันน้อยมาก ผมเคยทำงานวิจัย อาจารย์บรรศักดิ์ก็กรุณาเป็นที่
ปรึกษาตอนที่ผมทำวิทยานิพนธ์ กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วตอนผมเป็นเด็ก
กว่านี้ อาจารย์บรรศักดิ์ก็ยิ่งหนุ่มกว่านี้ แล้วก็ทะมัดทะแมงกว่านี้แต่ความ
เฉียบแหลมไม่แปลกเปลี่ยนไป ตอนนั้นเราพูดถึงเราย้อนกลับไปศึกษาคุณกรณี
ศึกษานี้ น่าสนใจคือรัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ ในการทำรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗
หลายท่านน่าจะร่วมสมัยกับผมในท้องถิ่น เป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นหลัง
บรรยากาศของการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การเมืองครั้งสำคัญในวันที่ ๑๔
ตุลาคม ๒๕๑๖ ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวที่ใช้อยู่ในเวลานั้นพ้นยุคพ้น
สมัยไปแล้ว สุดท้ายก็ต้องทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมา ในการทำรัฐธรรมนูญ
ฉบับใหม่ขึ้นมาคราวนั้นมีประเด็นสำคัญเรื่องหนึ่งที่เป็นข้อถกเถียงทุกคราว
ที่ทำรัฐธรรมนูญ ผมมีโอกาสเป็นกรรมาธิการรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ก็ดี
เป็น สสร. ปี ๒๕๕๐ ก็ดี คำถามหนึ่งพูดกันหลายวันหลายคืนทุลรอบไป
ประเทศไทยจะมีกี่สภาแล้วแต่ละสภามาจากไหนบ้างยังเถียงกันไม่รู้จบจน
บัดนี้สำหรับประเทศไทยแล้วจะเถียงกันต่อไปไม่รู้จบเหมือนกัน ในการทำ
รัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ ก็เช่นเดียวกันก็พูดถึงเรื่องนี้ และสุดท้ายก็บอกต้องมี
สองสภา เพราะเรารู้สึกว่าการมีสองสภานั้นอย่างน้อยก็เป็นการชักรถที่มี
เบรกไม่ขับฉิวฉิวลมโดยขาดเบรกมือเบรกเท้า พอถึงคราวต้องมีสมาชิก
วุฒิสภาแล้วสมาชิกวุฒิสภามาจากไหนเป็นคำถามโลกแตกของประเทศไทย
อีกคำถามหนึ่ง ในปี ๒๕๑๗ เขาคิดกันว่าอย่างนี้ ว่าแต่เดิมเขียนให้นายก ฯ
เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการตั้งสมาชิกวุฒิสภา ให้นายก ฯ
รับสนอง ฯ ก็เป็นธรรมดาที่นายกจะเลือกสมัครพรรคพวกของนายกมาเอง
ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ จอมพลถนอม ที่ต่อเนื่องกันหลายสิบปีช่วงนั้น
ประวัติศาสตร์การเมืองก็บอกว่าจะอย่างนั้น ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ

เมื่อปี ๒๕๑๗ ที่ว่านั้นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งมาจากการเลือก
กันเองที่สมัชชาแห่งชาติ เรียกสภาสนามม้า ซึ่งมีความเป็นอิสระทางการเมือง
พอสมควรก็ดำริกันบอกว่าถ้าเช่นนั้นน่าจะมีความกลางสักคนที่เป็นผู้ลงนามรับ
สนองพระบรมราชโองการคนกลางที่ว่านี้หันซ้ายหันขวาหาไม่เจอก็เขียนเป็น
รัฐธรรมนูญเขียนเข้าไปเลย ร่างถวายขึ้นไปว่าถ้าเช่นนั้นให้ประธานองคมนตรี
เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการก็แล้วกัน เมื่อทูลเกล้าทูล
กระหม่อมถวายขึ้นไป ประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็นสำคัญ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงลงไม่ทรงยับยั้งร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้
ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทาน แต่ในขณะที่เวลานั้นมีบันทึกพระราชกระแส
เป็นสาธารณะเชิญมาแจ้งอย่างเป็นทางการว่าไม่ทรงเห็นด้วยกับบทบัญญัติ
ร่างรัฐธรรมนูญที่ทูลเกล้าถวายขึ้นมา ที่ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนาม
รับสนองพระบรมราชโองการ โดยพระราชทานพระบรมราชาธิบายว่า
เพราะเหตุที่ว่าทรงเลือกสรรประธานองคมนตรีด้วยพระองค์เองตามพระราช
อภัยค้าย การที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ
ตั้งสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งสมาชิกวุฒิสภาต้องไปทำหน้าที่ทางการเมืองมีความคิด
ความเห็นทางการเมือง โดยอ้อมแล้วก็เท่ากับให้ประธานองคมนตรีอยู่ใน
ฐานะซึ่งต้องรับผิดชอบต่อความเสี่ยงภัยในความเห็นทางการเมือง
ของสมาชิกวุฒิสภา แล้วสุดท้ายก็จะย้อนมาหาพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นคนทรงตั้ง
ประธานองคมนตรีตามพระราชอภัยค้ายอยู่ดี ซึ่งขัดต่อหลักยุติธรรมตามที่
อาจารย์บวรศักดิ์ได้บอกแล้ว The King can do no wrong ว่าในระบอบ
ประชาธิปไตยการที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชดำริ พระราชวินิจฉัย
ทางการเมืองใด ๆ เป็นเรื่องที่สุ่มเสี่ยงต่ออันตรายอย่างยิ่งเพราะทางการเมือง
แล้วจะให้คนเห็นด้วยร้อยเปอร์เซ็นต์เหมือนกันได้ยากเย็นแสนเข็ญแล้วดู
เหมือนจะเป็นไปไม่ได้เลย แต่ในขณะที่พระมหากษัตริย์ต้องทรงเป็นมิ่งเกล้า
เป็นร่มขวัญของคนทุกคน พวกเราต้องช่วยกันทำให้ทรงไม่มีฝ่ายทางการเมือง

เมือง ทรงอยู่ในฐานะซึ่งเป็นที่เคารพกราบไหว้ของคนทุกคนได้ จึงมีนัยสำคัญมาก จะพบว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ ที่ได้กราบเรียนอยู่ในเวลานี้ ไม่ได้ทรงยับยั้งแต่ทรงใช้วิธีแบบไทยคือไม่ยับยั้งแต่บอกให้ทราบว่ามีข้อบกพร่อง ในเวลาหลังจากรัฐธรรมนูญประกาศใช้แล้วประมาณ ๑ เดือน ก็มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้เปลี่ยนผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการจากประธานองคมนตรีเปลี่ยนมาเป็นนายกรัฐมนตรี แล้วเป็นอย่างนี้เรื่อยมาจนกระทั่งถึงรัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๙ ก็ยังเป็นอยู่ จนถึงปี ๒๕๔๐ จึงเปลี่ยนให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง ถ้ามว่าหลังจากปี ๒๕๑๗ แล้ว ที่แปลว่าผมพูดมาจนถึง ๒๕๑๗ พระมหากษัตริย์หรือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลปัจจุบันยังไม่เคยทรงยับยั้งร่างกฎหมายอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจังตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มีกรณีศึกษาอีกเรื่องหนึ่ง เรื่องนี้เกิดขึ้นหลังจากผมทำงานวิจัยกับอาจารย์บรรดาศักดิ์ตั้งแต่นั้นแล้ว เพราะเรื่องนั้นเก่าก่อนเต็มที่แล้ว ผมจะกลับมาอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องการยับยั้งร่างกฎหมายในรัชกาลปัจจุบัน ตอนท้ายซึ่งอาจารย์บรรดาศักดิ์อาจจะพูดแล้วด้วยเข้าไปเรื่องร่างกฎหมายสองฉบับ

ผมจะเรียนว่าทั้งหมดนี้ กราบขอร้องที่ผมไม่ได้มาฟังท่านพูดเมื่อช่วงเช้า แต่ว่าอย่างน้อยทำให้เราเห็นว่าการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในเมืองไทยมีวิวัฒนาการและมีจังหวะมีท่วงที่ที่เปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ ถ้าหากจะเป็นข้อสังเกตของเราในเวลานี้ก็ต้องบอกว่าที่สำคัญก็คือว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงเป็นแบบอย่างในการที่ทรงยึดมั่นในความเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยว่าที่ถูกต้องแท้ที่ควรนั้นควรจะเป็นอย่างไรมาโดยตลอด ได้ทรงวางพระองค์ให้เห็นเป็นแบบอย่างอาจจะเรียนต่อที่ประชุมสาธารณะแห่งนี้ว่า ความจงรักภักดี ความศรัทธา เลื่อมใส ความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่เรามีอยู่ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลปัจจุบันนี้ มีล้นเหลือในหัวใจคนไทยทุกคน ใช้คำว่าทุกคน และอาจจะทำให้หลาย ๆ ท่านในบางโอกาสบางเวลาอาจจะรู้สึกว่

ตัวเองหาที่พึ่งอื่นไม่ได้ท่ามกลางความสับสนอลหม่านทางการเมืองในเมืองไทย แล้วก็อยากจะน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายพระราชอำนาจให้เพิ่มพูนขึ้น อาจจะไม่สุดโต่งถึงขนาดจะไปเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ก็ละม้าย ๆ ไปทางนั้นแล้วในหัวใจของบางท่าน แต่สิ่งเหล่านี้เราจะพบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้ทรงระมัดระวังพระองค์ว่าใครจะเอาพระราชอำนาจไปเพิ่มพูนให้ทรงมีพระราชากิสิทธิ์เพิ่มขึ้นกว่าระบอบประชาธิปไตยนั้น ทรงระมัดระวังอย่างยิ่งและทรงปฏิเสธมาโดยสิ้นเชิงอย่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ ที่ได้เรียนไปเมื่อสักครู่นี้ก็เป็นการถวายพระราชอำนาจโดยอ้อม กรณีที่เมื่อสักครู่นี้ท่านอาจารย์เสาวนีย์ได้พูดถึงเป็นกรณีศึกษาที่มีพระราชดำรัส พระราชกระแสในที่ประชุมสาธารณะในเวลาที่มีผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเกี่ยวกับเรื่องมาตรา ๗ แห่งรัฐธรรมนูญว่า หมายความว่าอย่างไรแปลว่าอย่างไร สิ่งเหล่านี้ก็คือสิ่งที่เป็นประจักษ์พยานยืนยันได้ครับว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลปัจจุบัน ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย คำถามที่สำคัญคือว่า พวกเราคนไทยทั้งหลายยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยและเข้าใจบทบาทพระราชภาระ พระราชกรณียกิจในฐานะระบอบประชาธิปไตยของพระมหากษัตริย์เพียงใดแค่ไหน เพราะดูเหมือนแต่ละคนนั้นพยายามที่จะเข้าใจในแบบที่ตัวเองอยากเข้าใจ ผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญแล้วก็ต้องช่วยกันตรึกตรองให้รอบคอบ สถาบันพระมหากษัตริย์นั้นเป็นสถาบันที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรีมีความสง่าแล้วก็ เป็นรูปแบบการปกครองที่ผมคิดว่าประชาชนคนไทยได้ตัดสินใจเลือกแล้วในวาระโอกาสต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี ๒๔๗๕ ถ้าบรรพบุรุษในครั้งนั้นคิดจะเปลี่ยนไปเป็นรูปอื่นก็อาจจะมีโอกาสแห่งความเป็นไปได้ แต่ผมคิดว่าปู่ย่าตายายของเราในครั้งกระนั้นก็ยังเห็นไม่แตกต่างจากเราในครั้งกระนี้ว่า สถาบันพระมหากษัตริย์นั้นเป็นศรีเป็นสง่าของบ้านเมืองยิ่งกว่าประมุขของ

ประเทศในรูปแบบอื่นใด สำคัญคือการธำรงรักษาสถาบันไว้ให้ควบคู่กับวิถี
ประชาธิปไตยซึ่งวันนี้นักคนไทยก็ได้เลือกแล้วเช่นเดียวกันว่าน่าจะเป็น
การปกครองที่เอื้อประโยชน์ที่จะดูแลสุขทุกข์ของเราได้ดียิ่งกว่าระบบอื่นใด
ในโลกนี้ ของดีสองอย่างมาอยู่ด้วยกันคือสถาบันพระมหากษัตริย์บวกรด้วย
ระบอบประชาธิปไตย เป็นการกำลังสอง สำคัญคือเรายึดมั่นเชื่อมั่นใน
ความดีของสถาบันและระบอบการปกครองที่อยู่คู่กันเช่นนี้เถิดครับ
กราบขอขอบคุณครับ

เรียนที่ประชุมที่เคาเพ เราติดตามพระราชกรณียกิจของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ โดยรวม ๆ แล้วอาจจะมีหลาย ๆ ท่านและไม่แน่น
ที่คิดลึก ๆ ว่าพระเจ้าอยู่หัวท่านก่อนจะเป็น พระเจ้าแผ่นดินนั้นท่านเรียน
วิศวกรรมท่านทำงานเกี่ยวกับเรื่องการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องจักรเครื่องกล
ทั้งหลาย แต่ว่าจริงแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ ฯ เมื่อก่อนจะทรงเป็น
พระเจ้าแผ่นดินนั้นทรงเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งก็คงจะใกล้เคียงกับ
วิศวกรรมพอสมควร เวลานั้นกำลังจะทรงเริ่มเป็นนิสิตปี ๑ ในมหาวิทยาลัย
โลซานน์ สวิตเซอร์แลนด์ (University of Lausanne) แต่ด้วยพระราชภาระ
ที่ทรงตัดสินใจพระราชหฤทัยว่าจะไม่ทรงละทิ้งประชาชนตราบใดที่ประชาชน
ไม่ละทิ้งพระองค์ท่าน ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินของเมืองไทย กลับไป
สวิตเซอร์แลนด์ก็ทรงเปลี่ยนวิชาที่ต้องทรงเรียนหนังสือจากวิทยาศาสตร์
เปลี่ยนไปทรงเรียนวิชานิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ เพราะฉะนั้นอย่างที่อาจารย์
บวรศักดิ์ ได้เรียนต่อที่ประชุมไปแล้ว เมื่อสักครู่ปี ๒๔๙๐ กว่า ๆ ที่พูดถึง
กรณีของอาจารย์หยุด แสงอุทัย ไปเฝ้า ฯ พระเจ้าอยู่หัวท่านเรียนกฎหมาย
มาพอสมควรในเวลานั้น แล้วก็ไม่ใช่พอสมควรเท่านั้นทรงศึกษาด้วยพระองค์
เอง ดูเหมือนจะมีท่านใหญ่ท่านหนึ่งเล่าให้ผมฟัง เข้าใจน่าจะสมัยอาจารย์
หยุด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีของสะสมในเวลานั้นคือ
รัฐธรรมนูญทุกประเทศ เพราะฉะนั้นในหน้าที่พระมหากษัตริย์นั้นทรงศึกษา

หลักวิชาในเบื้องต้น จากนั้นมาจนถึงบัดนี้ต้องทรงลงพระปรมาภิไธยใน
รัฐธรรมนูญก็ฉบับผมก็ไม่แนใจนัก แต่กฎหมายเป็นพันฉบับเห็นจะได้
มีนายกรัฐมนตรีก็ท่านก็คนแล้วไม่แนใจนัก รัฐมนตรีเห็นจะเป็นหลายร้อย
คน ผู้พิพากษาที่ไปถวายสัตย์ปฏิญาณคงหลายพัน ทรงปฏิบัติหน้าที่
พระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยมาโดยตลอด ๖๐ กว่าปี ทั้งด้วย
ความรู้ที่ได้ทรงศึกษาในทางวิชาการโดยเฉพาะเจาะจงมาทั้งด้วย
ประสบการณ์ที่ได้ทรงผ่านพบมาในตลอดเวลา ๖๐ กว่าปี ทั้งด้วยพระ
ปรีชาญาณเฉพาะพระองค์เป็นความสามารถเฉพาะพระองค์ที่ได้ทรงแต่ง
วิถีปกครองประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในประเทศไทย
ให้อยู่ในสภาพที่พอเหมาะพอสมสำหรับความเป็นไทย ไม่เหมือนใคร
แต่ก็ไม่ถึงโลกจนถึงขนาดว่าคิดเองทุกอย่างในโลกนี้ปราศจากมูลฐานทาง
ความคิดทางวิชาการ ก็ไม่ได้ไปไกลถึงขนาดนั้น แต่จะว่าเหมือนใครสนิท
เหมือนอังกฤษไหมเหมือนญี่ปุ่นไหมเหมือนสแกนดิเนเวียไหม ก็ไม่เหมือนแท้
เพราะไทยก็คือไทยนั่นแหละ สิ่งเหล่านี้คือสิ่งซึ่งคนไทยน่าจะมีโอกาสได้น้อม
รำลึกนึกถึงพระมหากษัตริย์แล้วก็นั่งไปในอนาคตทูลเกล้าฯว่าสิ่งที่ได้ทรง
สร้างทรงวางรากฐานนี้จะเป็นอนาคตเป็นความยั่งยืนของสถาบันพระมหาก
ษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยของเมืองไทยไปอีกร้อยปีก็พันปีไม่มีวัน
สิ้นสูญ ขอบพระคุณครับ

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ

ขออนุญาตท่านประธานศาลรัฐธรรมนูญ ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ
บังเอิญท่านอาจารย์ธทอง พุดถึงพระราชอำนาจของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ฯ ซึ่งทรงวางบรรทัดฐานไว้ในเรื่องการพระราชทาน
พระราชดำริเรื่องร่างกฎหมาย ซึ่งเมื่อสักครู่นี้ท่านอาจารย์ธทองได้อ้างถึง

พระราชบัณฑิตปี ๒๕๑๗ ในเรื่องร่างรัฐธรรมนูญที่จะนำไปถวายเป็นพระราชอำนาจทางอ้อมให้ประธานองคมนตรีเป็นคนลงนามรับสนองพระบรมราชโองการตั้งสมาชิกวุฒิสภาไม่ทรงเห็นด้วย ผมมีพระราชบัณฑิตอีกฉบับหนึ่งอยู่ในมือผมนี้ เป็นพระราชบัณฑิตพระราชวิจารณ์เรื่องร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม ๒๕๕๕ เมื่อครั้งมีการยึดอำนาจแล้วก็เลิกรัฐธรรมนูญปี ๒๕๙๒ วันนั้นคณะรัฐประหารที่นำโดยจอมพล ป. จอมพล ผิน ก็ทำรัฐธรรมนูญขึ้นไปถวายโดยเอารัฐธรรมนูญปี ๒๕๗๕ มาแก้ไขเพิ่มเติมก็มีพระราชดำริและพระราชดำรินี้ก็พระราชทานเป็นลายลักษณ์อักษรผมขออนุญาตเชิญพระราชดำรัสในบัณฑิตกษัตริย์วิจารณ์บางส่วนมี ๔ ข้อ รับสั่งว่าได้ตรวจพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติมที่ส่งมานี้แล้วเห็นว่ากร่างรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและเป็นหลักสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย จำต้องกระทำด้วยความพินิจพิจารณาสุ่มรอบคอบ ประกอบด้วยมีเวลาให้เพียงพอที่จะใช้ดุลพินิจให้ถี่ถ้วนเรียบร้อย การเร่งรัดรีบด่วนเกินไปย่อมต้องมีขาดตกบกพร่องไม่สมบูรณ์ตามความปรารถนา จึงขอให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกันพิจารณา แล้วร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงร่วมกันสมัครสมานเพื่อมุ่งหวังความเจริญแก่ประเทศชาติด้วยดี ตามร่างที่ส่งมาให้พิจารณานี้เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมดังนี้ แล้วก็มีพระราชดำริไป ๔ ข้อ ข้อที่ ๑ คำปรารภเบื้องต้นได้แก้ไขให้เป็นไปตามเหตุการณ์ดังที่ได้ทรงส่งมาแล้ว ข้อที่ ๒ ให้แก้ไขเพิ่มเติมบางมาตรา ซึ่งได้แก้ไขไว้นั้นแล้วโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญมากขอให้พิจารณาโดยถี่ถ้วนรอบคอบเพราะเกี่ยวแก่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองแก่สหประชาชาติไว้ด้วยแล้ว คือทรงเห็นแก่บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพโดยตรง ข้อ ๓ ทรงรับสั่งถึงการมีบทเฉพาะกาลเรื่องสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ กรรมการที่จะพิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยที่

เมื่อสิ้นสมาชิกสภาประเภทที่ ๒ ข้อ ๔ ทรงมีพระราชวิจารณ์ ขออนุญาต
ไม่อยู่เชิญมาเสนอทั้งหมดแต่จะกราบเรียนโดยสรุปว่าทรงมีพระราชวิจารณ์
ว่าการนำรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมบางมาตรา ๒๔๙๕ นั้น ทรงใช้
คำว่าควรยกร่างเป็นร่างใหม่ดีกว่าเพราะเป็นการยากแก่ประชาชนและ
ผู้สนใจที่จะค้นหารัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ ว่ามาตราใดยังอยู่และยกเลิก กับต้อง
อ่านรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ประกอบกัน ถ้าประมวลเสียใหม่ในที่แห่งเดียวกัน
ก็จะเป็นการสะดวกและเป็นการง่ายแก่ผู้อ่าน เช่น รัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕
และฉบับ ๒๔๙๒ ซึ่งอันนี้จอมพล ป. ก็นำไปสนองพระราชกระแส
อาจารย์หยุด แสงอุทัย ซึ่งเป็นเลขานุการในการยกร่างครั้งนั้น ได้มีบันทึก
ส่วนหนึ่งอย่างนี้ครับ และทำให้ได้เห็นที่พระราชดำริในเรื่องรัฐธรรมนูญนั้น
อย่างที่ผมกราบเรียนแล้ว พระราชอำนาจในการพระราชทานรัฐธรรมนูญนั้น
เป็นของพระมหากษัตริย์จริง ๆ คณะรัฐประหารก็ทำไม่ได้ต้องขอพระราชทาน
แล้วก็พระราชทานพระราชดำริจริง ๆ ครับ อาจารย์หยุด แสงอุทัย บันทึกว่า
คณะกรรมการได้เฝ้าหลายครั้งที่เดียว หลังสุดคณะกรรมการที่ไปเฝ้า
ก็มีจอมพล ป. พลเอก ผิน พระมนูเวทย์วิมลนาท พระพิณิจชนคดี
นายเสริม วินิจฉัยกุล แล้วหลวงประดิษฐไผตรี และอาจารย์หยุด และ
อาจารย์หยุดก็สรุปอย่างนี้ว่า

“คณะกรรมการปรับปรุงร่างรัฐธรรมนูญได้เข้าเฝ้าเพื่อ
ฟังพระราชกระแสซึ่งโดยมารยาทผู้เขียนไม่สามารถนำเอา
พระราชกระแสมาเปิดเผยได้ แต่กล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๆ ทรงพระปรีชาสามารถมาก พระราชกระแส
ก็ดี พระราชดำรัสที่พระราชทานแก่กรรมการก็ดีได้กล่าวถึง
หลักวิชาและความเหมาะสมกับสถานการณ์เป็นการกล่าว
อย่างมีเหตุผล และคณะกรรมการก็ได้นำพระราชกระแสมา
พิจารณาด้วยความเคารพและยกร่างตามแนวที่ได้มีพิจารณา
พระราชกระแสแล้ว” แปลว่าไม่เหมือนกับอังกฤษอีก

ผมยืนยันว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยถึงแม้จะมีแนวทางหลักคล้ายกับสถาบันกษัตริย์ของอังกฤษก็ต้องทำตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีซึ่งรับผิดชอบต่อสภาก็จริง แต่พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทยนั้นมีลักษณะเด่นพิเศษไม่เหมือนกับของอังกฤษหลายประการที่เดียวจะไปเอาของอังกฤษมาเป็นตำรับตำราแล้วต้องบอกว่าต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ได้ ผมได้กราบเรียนไปแล้วเมื่อสักครู่นี้

๑. คือเรื่องรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์อังกฤษไม่เคยพระราชทานรัฐธรรมนูญเพราะว่าอังกฤษไม่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร แต่พระราชอำนาจในการพระราชทานรัฐธรรมนูญของไทยนั้นอยู่ที่พระมหากษัตริย์ คุณจะยึดอำนาจมาอย่างไรก็แล้วแต่คุณจะออกประกาศคณะปฏิวัติอย่างไรก็แล้วแต่ แต่พอถึงเวลาพระราชทานรัฐธรรมนูญแล้วคุณต้องกลับไปขอพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ อันนี้ชัดเจน นี่คือในเวลาที่ยึดอำนาจแม้กระทั่งไม่ยึดอำนาจท่านลองนึกดูภาพดูตอนปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๔๐ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๙ ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญแล้วรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมปี ๒๕๓๙ บอกว่าทำรัฐธรรมนูญเสร็จ สภาร่างรัฐธรรมนูญให้เสนอรัฐสภา ถ้ารัฐสภาเห็นชอบก็นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ถ้ารัฐสภาไม่เห็นชอบให้นำไปหาประชามติ ถ้าประชามติไม่เห็นชอบก็ตกไป แต่ถ้าประชามติเห็นชอบให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ไม่ว่าจะเป็นการนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายในกรณีที่สภาเห็นชอบแล้ว หรือในกรณีที่ประชาชนโดยประชามติเห็นชอบแล้ว ถ้าไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยร่างรัฐธรรมนูญนั้นตกไป นี่แปลว่ารัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมปี ๒๕๓๙ ถวายเป็นพระราชอำนาจยับยั้งเด็ดขาดซึ่งแสดงให้เห็นชัดว่าแม้กระทั่งรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยที่ผ่านประชามติแล้วก็ยังคงต้องได้รับพระบรมราชานุมัติทรงลงพระปรมาภิไธย และอันนี้ต่างจากพระราชบัญญัติที่อาจารย์ธงทองฯ พุด เพราะถ้าเป็นพระราชบัญญัติที่อาจารย์ธงทองฯ พุด ทรงยับยั้งแล้วกลับมาที่สภา สภามีมติยืนยันสองในสามแล้วประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ แต่กรณีรัฐธรรมนูญนั้นเมื่อทรงยับยั้งแล้วร่างรัฐธรรมนูญนั้นถึงแม้ผ่านประชามติ

ก็ตกไป ท่านทั้งหลายไปเปิดรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมปี ๒๕๓๙ ได้

แล้วความจริงเรื่องพระราชอำนาจที่มีลักษณะพิเศษอย่างนี้ก็จะมียกเป็นอันมากบังเอิญเราไม่มีเวลาที่จะพูดกัน พระมหากษัตริย์ของประเทศอื่นไม่มีโครงการตามพระราชดำริตั้ง ๔,๐๐๐ โครงการเหมือนพระเจ้าอยู่หัวฯ แล้วว่ากันตามทฤษฎีของอังกฤษ ญี่ปุ่น สมเด็จพระเจ้าจอร์จที่เรียกว่า Tennö ไม่มีอำนาจอะไรเลยแม้แต่ชนิดเดียว พระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิยิ่งน้อยยิ่งกว่าควีนส์ของอังกฤษเยอะ แต่ทำไมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีพระราชอำนาจทางสังคมวัฒนธรรมเสด็จไปทั่วพระราชอาณาจักร แล้วทรงแก้ปัญหาให้ราษฎรทุกคนที่อยู่ห่างไกลที่คนเราไปไม่ถึง อาจารย์ธองทงกับผมคงไปไม่ได้ บางแห่งทุรกันดารเหลือเกิน บางแห่งอยู่ในป่า บางแห่งที่เขาบอกว่าเขตสีแดงสี่ชมพูที่ๆ ก็เสด็จไปโครงการทั้งหมด ๔,๐๐๐ กว่าแห่ง ด้วยพระมหากรุณาต่อประชาชนของพระองค์ท่าน ถ้าวัดจากคติพระมหากษัตริย์แบบอังกฤษ แบบญี่ปุ่น ก็ต้องบอกว่าอันนี้ไม่ใช่พระราชอำนาจ ถูกไหม นี่คือเรื่องของรัฐบาล แต่ในประเทศไทยไม่ใช่ ประเทศไทยถือว่าเป็นพระราชอำนาจทางสังคมที่จะช่วยประชาชนแล้วเป็นการเกื้อหนุนสิ่งที่รัฐบาลทำไปไม่ถึงสิ่งที่รัฐบาลไม่เห็นไม่ได้ทรงใช้พระราชอำนาจทางการเมืองในการมีพระบรมราชวินิจฉัยทางการเมืองใดทั้งสิ้น แต่ทรงพระราชอำนาจทางสังคมวัฒนธรรมแต่ดั้งเดิมมาอุดช่องว่างที่รัฐบาลอาจจะไปไม่ถึง แล้วเราจะนึกว่าคนไทยมาพูดกันเอง คนไทยมาชื่นชมกันเอง แต่ฝรั่งบอกว่าไม่ใช่อย่างนี้ไม่มีธรรมเนียมในเมืองฝรั่ง ไม่ใช่จนครับ ผมยืนยันได้ว่าสิ่งที่ผมจะอ้างต่อไปนี้เป็นคำกล่าวของคนต่างชาติที่เป็นเลขาธิการสหประชาชาติในเวลาที่กำลัง หลังจากทีสหประชาชาติได้ศึกษาโครงการตามพระราชดำริ ๔,๐๐๐ โครงการนั้น เลขาธิการสหประชาชาติก็เดินทางมายังประเทศไทยแล้วก็ขอพระราชทาน ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลสูงสุดความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนา มนุษย์ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ในคำกราบบังคมทูลของเลขาธิการสหประชาชาติซึ่งเป็นชาว

ต่างประเทศและเป็นคนสำคัญเพราะว่าเป็นตัวแทนขององค์การสำคัญ
ของโลก มีความต่อไปนี้ ตอนหนึ่ง

“สำหรับสหประชาชาติพิธีมอบรางวัลเชิดชูเกียรติ
นี้มีความหมายสำคัญยิ่งเนื่องจากเป็นครั้งแรกที่
สหประชาชาติได้จัดทำรางวัลเกียรติยศนี้ (ขีดเส้นใต้เป็น
ครั้งแรก) เพื่อมอบแก่บุคคลดีเด่นที่ได้อุทิศตนตลอดชั่ว
ชีวิตและสร้างคุณค่าของผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และเป็น
คุณูปการที่ผลักดันความก้าวหน้าในการพัฒนาคน”

ความอีกตอนหนึ่งมีว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงรับการ
ขนานนามจากชาวโลก ขีดเส้นใต้ว่าชาวโลก ว่าเป็นพระมหา
กษัตริย์นักพัฒนา พระองค์ทรงเยี่ยมเยียนพสกนิกรที่
ยากไร้และด้อยโอกาสในทั่วทุกภูมิภาค ทรงสดับตรับฟัง
ปัญหาทุกข์ยากของราษฎรและทรงพระมหากรุณา
พระราชทานแนวทางการดำรงชีพเพื่อให้ประชาชนของ
พระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน”

แล้วเลขาธิการสหประชาชาติคนเดียวกันนี้ก็สรุปว่า

“อนึ่ง ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของ
พระองค์ทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับปรุงรูปแบบ
การพัฒนาภายใต้แนวคิดใหม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
พระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งแนวทางการพัฒนา
ที่มุ่งเน้นความสมดุลองค์รวมและยั่งยืนโดยเน้นหลักการ
ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอที่จะ
ต้านทานและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่าง
รวดเร็วอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ปรัชญาดังกล่าว
ซึ่งเน้นการเดินทางสายกลางทำให้สหประชาชาติมีปณิธาน

มุ่งมั่นพัฒนาคนให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเพื่อ
ยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนต่อไป”

แล้วก็ Kofi Annan เลขาธิการสหประชาชาติเป็นคนสรุปว่า
“โครงการพัฒนาและปรัชญาแนวความคิดของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ ได้เป็นแนวทางในการพัฒนา
ของพระองค์และสำหรับประชาชนทุกหนแห่งทั่วโลก”

นี่แปลว่าถ้าเราใช้มาตรฐานอังกฤษ มาตรฐานยุโรปบางประเทศ
ก็อาจจะบอกว่าโครงการเหล่านี้ควรจะเป็นหน้าที่ของรัฐบาล แต่โดย
พระมหากษัตริย์และโดยธรรมเนียมปฏิบัติโดยประเพณีการปกครอง
ประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
นั้น ทรงแก่ทุกขบ่ารุงสุขของราษฎรช่วยรัฐบาล และการที่ทรงใช้พระราช
อำนาจเช่นนี้ไม่เหมือนกับกษัตริย์ใด ๆ ในโลก เป็นที่ยอมรับขององค์การ
ระหว่างประเทศ ที่ผมต้องเน้นตรงนี้มาก ๆ ก็เพราะว่าบางครั้งเวลา
วิเคราะห์สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยหรือการใช้พระราชอำนาจของ
สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย จะไปดูของฝรั่งอย่างเดียวไม่ได้ ต้องดูบริบท
สังคมวัฒนธรรมไทยด้วย และการที่ไปยกชาวต่างประเทศนี้ขึ้นมาก็เพื่อจะ
แสดงให้เห็นว่า บางทีสิ่งที่ทำไม่ได้ในเมืองอังกฤษ สิ่งที่ไม่ทำกันในประเทศ
ญี่ปุ่นหรือในสแกนดิเนเวีย นั้น โลกทั้งโลกยกย่องว่าพระมหากษัตริย์ไทย
ทำได้อย่างหาที่ติมิได้ นี่คือลักษณะพิเศษของระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศไทย

ความจริงผมมีตัวอย่างมีเรื่องอะไรที่จะเล่าให้ฟังอีกเยอะมากแต่
บังเอิญเมื่อเวลาผมเพียงเท่านี้ ก็ขออนุญาตกราบเรียนเป็นบทสรุปว่า พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น ได้ทรงวางบรรทัดฐาน
ในการทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรและ

ตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยเอาไว้ให้สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยมีลักษณะเด่นที่มีลักษณะคล้ายสถาบันพระมหากษัตริย์อังกฤษ คือมีความศักดิ์สิทธิ์ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาพันปี มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ทางอารยธรรม วัฒนธรรม และเอกราชอันน่าพึงพอใจของชาติไทย ทรงไม่มีพระราชดำริทางการเมือง และทรงปฏิเสธทุกครั้งที่จะคนจะไปขอให้เข้ามาตรา ๗ อย่างที่อาจารย์ธงทองพูดหรือจะไปขออนายกพระราชทานรับสั่งว่าทำไม่ได้ เพราะทรงทำตามรัฐธรรมนูญและตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรีหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญองค์กรอื่นเช่นรัฐสภา แล้วคนที่ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการต้องรับผิดชอบนี้เหมือนอังกฤษ แต่ในเวลาเดียวกันทรงใกล้ชิดกับประชาชน ทรงทำโครงการตามพระราชดำริทั้งหลายช่วยประชาชน ๔,๐๐๐ กว่าโครงการ พระราชดำรัสที่ท่านอาจารย์เสาวนีย์ยกมานั้น จะเห็นได้ว่าพระราชทานเรื่องป่าบุกรุกคนหรือคนบุกรุกป่าตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ จนกระทั่งถึงปี ๒๕๓๐ กว่า ๆ แต่รัฐบาลไม่รับใส่เกล้าไม่เคยทรงบังคับให้รัฐบาลทำ แต่พระราชดำรัสเหล่านี้ถามว่าสมเด็จพระราชินีนาถอังกฤษพระราชทานไหม คำตอบก็คือไม่พระราชทาน เพราะว่าพระราชดำรัสของพระราชินีนาถอังกฤษนั้นทุกองค์ยกเว้นอยู่ ๒ องค์ที่ผมกราบเรียนไปแล้ว รัฐบาลต้องเห็นชอบแต่ของประเทศไทยนั้นเป็นพระราชดำรัสที่ออกมาจากพระราชหฤทัยทรงเห็นราษฎรในป่าที่อยู่มาชั่วบรรพบุรุษถูกกฎหมายและการประกาศตามกฎหมายป่าสงวนไปบุกรุก ทรงรับสั่งอย่างนั้นตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ ถึง ๒๕๓๐ กว่า ๆ แต่รัฐบาลไม่รับไปใส่เกล้า ๆ และไม่ได้ดำเนินการแก้ไขกฎหมายที่เป็นปัญหาในพระราชดำรัส เมื่อรัฐบาลไม่รับไปใส่เกล้า ๆ ก็ไม่ทรงมีพระราชอำนาจจะทำอะไรทั้งสิ้น นี่ก็แสดงให้เห็นว่าทรงกังวลพระราชหฤทัยเรื่องประชาชน ทรงแก้ปัญหาของประชาชน ซึ่งทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยใกล้ชิดกับประชาชนแต่ใกล้ชิดในทางเป็นประโยชน์และอาจใกล้ชิดไปในทางที่ดีกว่าสิ่งที่เราพบในสถาบันพระมหากษัตริย์ในบางประเทศในสแกนดิเนเวียที่ทรงจกัรยานไปซื้อของในร้านสะดวกซื้อ ด้วยเหตุที่ว่าทรงใกล้ชิดกับ

ประชาชนที่เป็นคนทุกซ์คนยากคนที่อยู่ชั้นล่างของสังคม

จากทั้งหมดนี้จึงบอกได้ว่าพระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นของวิเศษอย่างที่ว่าอาจารย์ทองฯพูด วิเศษ ๒ ประการ ประการที่ ๑ คือว่า เป็นความภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนไทยแล้วรู้ว่าตัวเองมีอารยธรรมเป็นพันปีย้อนหลังในขณะที่ประเทศมหาอำนาจบางประเทศนั้นวันนั้นยังงุ่นงนงสัตว์ดิ้อหอกอยู่เลย ประเทศนี้ก็มีพระมหากษัตริย์แล้ว เป็นความภูมิใจถึงอารยธรรม วัฒนธรรมและเอกราช แต่ในขณะที่เดียวกันเรา ประการที่ ๒ ก็มีระบอบประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดนั้นร่วมกับพระมหากษัตริย์ จึงเป็นสิ่งที่คิดว่าระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศไทยนั้น ควรที่จะเป็นระบอบที่เราทั้งหลาย ท่านทั้งหลายควรจะต้องรักษาให้ยืนยงคงกระพันตลอดไป และคณะราษฎรเองชัดเจนว่าวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้นได้ตัดสินใจเด็ดขาดว่าจะอันเชิญพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ระบอบสาธารณรัฐไม่ได้อยู่ในความคิดของคณะราษฎรเลยแม้แต่น้อย ทั้งหมดนี้ก็เพื่อจะบอกว่าพระมหากษัตริย์กับระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นสิ่งที่คนไทยควรจะมีใจและรักษาไว้ให้เป็นเกียรติภูมิของชาติไทยตลอดไป ขอบพระคุณมากครับ

นายเขาวนะ ไตรมาศ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ขอขอบคุณท่านวิทยากรทั้งสามท่านครับ จากที่เราได้รับฟังการปาฐกถาพิเศษโดยองค์ปาฐกฯ ๗คนฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี ในรอบแรก รวมถึงวิทยากรทั้งสามท่าน ในรอบที่สองนี้เห็นได้ว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของไทยนั้น เป็นทั้งรากฐานของอารยธรรมและความดีงามที่มีคุณค่าอันสูงยิ่งของสังคมไทยสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลายาวนาน นับเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
ของไทยเรา สิ่งเหล่านี้เราได้รับการอธิบายอย่างรอบด้านในทุกมิติตาม
หัวข้อที่โครงการปาฐกถาพิเศษกำหนดไว้ สิ่งสำคัญที่สามารถสรุปได้มีอยู่
สี่ประเด็น กล่าวคือ

ประเด็นแรก การดำเนินชีวิตของพสกนิกรชาวไทย ภายใต้พระบารมี
ปกเกล้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ทำให้เราเห็นว่าเหล่าพสกนิกร
ต่างได้รับความร่มเย็นเป็นสุขโดยถ้วนทั่ว ดังนั้นความแตกต่างใด ๆ ไม่ว่าใน
มิติทางการเมือง วัฒนธรรมหรือทางความคิดไม่สามารถแบ่งแยกพระมหา
กรุณาธิคุณที่พระองค์ทรงมีต่อปวงพสกนิกรในทุกหมู่เหล่าได้

ประเด็นที่สอง การปกครองโดยกฎหมายโดยมีรัฐธรรมนูญเป็น
กฎหมายสูงสุดปวงพสกนิกรต่างได้รับความเป็นธรรมตามหลักนิติธรรม
อย่างทั่วถึงภายใต้พระมหากฎณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในการมีพระบรมราชวินิจฉัยให้การใช้กฎหมายเอื้อประโยชน์ต่อมวล
พสกนิกรอย่างแท้จริง

ประเด็นที่สาม การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นประมุขพระองค์ท่านได้ทรงใช้พระราชอำนาจบนฐานความเห็นพ้อง
ต้องกัน ความสมัครสมานสามัคคีร่วมใจกันของปวงชนชาวไทยได้ส่งประโยชน์
ให้แก่พสกนิกรโดยทั่วกันในคนหมู่มากเป็นไปตามหลักการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตย ที่มุ่งหมายให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุด

ประเด็นที่สี่ การปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งเป็น
เอกลักษณ์ประจำชาติของเรานี้ ทำให้เหล่าพสกนิกรได้เข้าถึงคุณค่าของ
ความดีงามอันสูงยิ่ง คือ “พระบารมีปกเกล้า” ซึ่งเป็นคุณูปการต่อการสร้าง
รากฐานความเป็นปึกแผ่นของบ้านเมืองโดยเป็นการสร้างศูนย์รวมจิตใจ
และความผูกพันในอุดมการณ์สูงสุดทางการเมืองการปกครองซึ่งเกื้อกูล
ให้เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมใช้องค์กรสถาบันด้านต่าง ๆ ได้ทำหน้าที่
อำนวยประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนตามขอบเขตอำนาจที่กฎหมายกำหนด
ทั้งในกรอบที่เป็นไปตามครรลองของรัฐธรรมนูญและเป็นไปตามประเพณี

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
จึงเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปแล้วว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นั้น พระราชภาระของพระองค์ท่าน
ทรงเป็นทั้งผู้ให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่พสกนิกรทุกหมู่เหล่าอย่างถ้วนทั่วและ
เป็นผู้สร้างคุณูปการแก่ประเทศชาติด้านต่างๆ แม้ไพศาลนับเป็นอนเอนอนันต์
ทั้งปัจจุบันและอนาคต สิ่งที่เราได้รับจากวิทยากรทั้งหลายก็คือ เราในฐานะ
ผู้รับและผู้ได้ประโยชน์จากราชกรณียกิจอันเป็นพระมหากษัตริย์คุณของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ยังได้รับการเพิ่มพูนความรู้และสามารถ
ในการนำความรู้ไปเป็นเครื่องมือ จรรโลงรักษาการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้มีความยั่งยืนสถาพร
สืบไป เมื่อเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการปาฐกถาพิเศษเนื่องในพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ทั้งใน
ด้านการเทิดพระเกียรติ ในด้านการแสดงความจงรักภักดี ในด้านการ
เผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และในด้านการ
สำนึกในพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ล้วนบรรลุผลโดยครบถ้วน พร้อมทั้งผลได้อันพึงประสงค์ตามมา ทั้งการสร้าง
ความภูมิใจในความเป็นปวงพสกนิกรของคนไทย ความสามัคคีเป็นปึกแผ่น
ของคนไทย รวมทั้งการสร้างความปลอดภัยของชนชั้นของคนในชาติ

วันนี้เราได้รับการอรรถาธิบายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
โดยครบถ้วนสมบูรณ์ จึงขอถือโอกาสนี้ขอบคุณ ศาสตราจารย์ธรรมนุญ ประธาน
ศาสตราจารย์ธรรมนุญ ตุลาการศาสตราจารย์ธรรมนุญ ข้าราชการสำนักงานศาล
รัฐธรรมนูญ ผู้ร่วมสัมมนา สถาบันวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย วิทยากร
ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน รวมทั้งองค์ปาฐกฯ ๗ คนฯ นายอรรถนิติ
ดิษฐอำนาจ องคมนตรี และขอถือโอกาสนี้ยุติการอภิปรายและปิดการ
ปาฐกถาพิเศษ ในวันนี้อย่างนี้ ขอกราบขอบพระคุณครับ

ภาพการปาฐกถาพิเศษ

โครงการปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล

เฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐธรรมนูญ

ณ อาคาร Convention Center โรงแรม Rama Gardens (หลักสี่)

กรุงเทพมหานคร

๑. หลักการและเหตุผล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ ซึ่งตลอดรัชสมัยที่ผ่านมา ประชาชนชาวไทยได้ประจักษ์และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ตรากตรำพระวรกาย สมดังพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

เนื่องในวโรกาสที่ปี ๒๕๕๔ เป็นปีมหามงคลของปวงชนพสกนิกรชาวไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชจะทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ศาลรัฐธรรมนูญได้มุ่งมั่นที่จะสนองพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชนในการยึดหลักนิติธรรมและมุ่งคำนึงประชาธิปไตย ด้วยเหตุผลดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญจึงเห็นควรจัดปาฐกถา

พิเศษเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็รัฐธรรมนูญ” เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดจนเผยแพร่ผลการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้มีส่วนร่วมในการสนองพระราชปณิธานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชน อันจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าเกิดความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนในผืนแผ่นดินไทย และเกิดความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการ

๒.๑ เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อปวงชนชาวไทย ตลอดจนการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒.๒ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนในผืนแผ่นดินไทย และเกิดความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ

๓. เป้าหมาย

ผู้เข้าร่วมฟังการปาฐกถาพิเศษ ประมาณ ๕๐๐-๖๐๐ คน ประกอบด้วย

- ๓.๑ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- ๓.๒ คณะผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- ๓.๓ หัวหน้าหน่วยงานของหน่วยกระบวนการยุติธรรมและความมั่นคง
- ๓.๔ ข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- ๓.๕ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๓.๖ อธิการบดีและคณบดีคณะนิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยต่างๆ

๓.๗ แยกผู้มีเกียรติที่ได้รับเชิญเข้ารับฟังการปาฐกถาพิเศษ

๓.๘ นักศึกษาที่สนใจเข้ารับฟังการปาฐกถาพิเศษ

๓.๙ สื่อมวลชน

๔. วิธีการดำเนินการ ประกอบด้วยการปาฐกถาพิเศษและการอภิปราย ดังนี้

๔.๑ กล่าวรายงานโดย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

๔.๒ กล่าวเปิดการปาฐกถาพิเศษโดย ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี

๔.๓ ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี ปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ”

๔.๔ การอภิปรายเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” โดยศาสตราจารย์ ดร. วิษณุ เครืองาม, ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ศาสตราจารย์ ดร. เสาวณีย์ อัครโรจน์, ศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ ดำเนินรายการโดย ดร.เชาวนะ ไตรมาศ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๔.๕ เผยแพร่เอกสารทางวิชาการ

๔.๖ การถ่ายทอดทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยและสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

๕. ระยะเวลาดำเนินการ

วันจันทร์ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๕ เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๓.๓๐ น.

๖. สถานที่ดำเนินการ

โรงแรม Rama Gardens (หลักสี่) กรุงเทพมหานคร

๗. งบประมาณ

งบประมาณ ตามโครงการศาลรัฐธรรมนูญพบประชาชนในภูมิภาค และโครงการสัมมนาร่วมกับองค์กรอื่นจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท และงบการบริหารจัดการ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๘. ผู้รับผิดชอบโครงการ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๙. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๙.๑ การเกิดพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อปวงชนชาวไทย

๙.๒ เกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนในผืนแผ่นดินไทย และเกิดความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ

กำหนดการ

วันจันทร์ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๔

เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น. - ผู้เข้าร่วมโครงการปาฐกถาพิเศษลงทะเลเบียน และรับเอกสาร

เวลา ๐๙.๐๐ น. - พิธีเปิดและการปาฐกถาพิเศษ

เวลา ๐๙.๐๐ น. •ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี เดินทางมาถึง

เวลา ๐๙.๐๕ น. •ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยและเปิดกรวย

ดอกไม้ถวายราชสักการะ พระบรมฉายาลักษณ์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

- เวลา ๐๙.๐๗ - ๐๙.๑๐ น. • ประธานศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวรายงาน
- เวลา ๐๙.๑๐ - ๐๙.๔๕ น. • ๑.พณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี
ประธานในพิธีกล่าวเปิดงาน
และปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “**พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ**”
- เวลา ๐๙.๔๕ - ๑๐.๐๐ น. - พัก / รับประทานอาหารว่าง (ในห้องปาฐกถาพิเศษ)
- เวลา ๑๐.๐๐ - ๑๒.๓๐ น. - การอภิปรายในหัวข้อ “**พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข**” โดย ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์ และ ศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ ดำเนินรายการโดย ดร.เชาวนะ ไตรมาศ เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- เสร็จสิ้นการอภิปราย
- เวลา ๑๒.๓๐ - ๑๓.๓๐ น. - รับประทานอาหารกลางวัน
- เสร็จสิ้นการปาฐกถาพิเศษ

- หมายเหตุ - การแต่งกาย : ชุดสุทหรือชุดสุภาพ
- ผู้เข้าร่วมโครงการฯ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ
ที่ ๕ /๒๕๕๔

เรื่อง แต่งตั้งที่ปรึกษาและคณะกรรมการดำเนินโครงการและกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล
เฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

เนื่องในมหามงคลวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ
ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์กรตุลาการวินิจฉัยคดีในพระปรมาภิไธย
พระมหากษัตริย์ มีความจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงพระวิริยอุตสาหะ บำเพ็ญพระราช
กรณียกิจจัดทุกข์恤คนสงเคราะห์ราษฎร นับแต่เสด็จดำรงสิริราชสมบัติครบถ้วนปัจจุบัน ปวงชนชาวไทย
ล้วนมีความร่มเย็นผาสุกได้รับพระบารมีตลอดมา

ในวาระอันอุดมมงคลยิ่งนี้ เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดีและกตเวทิตาธรรม
ศาลรัฐธรรมนูญจึงแต่งตั้งที่ปรึกษาและคณะกรรมการดำเนินโครงการและกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติฯ เพื่อ
เผยแพร่พระเกียรติคุณให้ปรากฏแก่ไพศาล พร้อมทั้งเป็นการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าเกิด
ความรักและสำนึกในความเป็นไทย มีความภาคภูมิใจและหวงแหนในผืนแผ่นดินไทย เอกราชอธิปไตย
ตลอดจนเป็นการกระตุ้นและสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจ
หน้าที่ ดังนี้

๑. ที่ปรึกษา

๑.๑ นายชัช ชลวร	เป็น	ประธานที่ปรึกษา
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ		
๑.๒ นายเฉลิมพล เอกอุรุ	เป็น	ที่ปรึกษา
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ		
๑.๓ นายบุญส่ง กุลบุปผา	เป็น	ที่ปรึกษา
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ		

๒. คณะกรรมการ

๒.๑ นายเขาวงมะ ไตรมาศ	เป็น	ประธานกรรมการ
เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ		
๒.๒ นายสนธิ จรอนันต์	เป็น	กรรมการ
ที่ปรึกษาสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ		
๒.๓ นายปัญญา อุดชาชน	เป็น	กรรมการ
รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ		
๒.๔ นางพรทิภา ไสวสุวรรณวงศ์	เป็น	กรรมการ
รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ		
๒.๕ นายพิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์	เป็น	กรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ		
๒.๖ นายสุทธิรักษ์ ทรงศิริไธ	เป็น	กรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักอำนาจกิจการศาลรัฐธรรมนูญ		

/๒.๗ นายธีรพงษ์ ...

- ๒.๗ นายธีรพงษ์ อิติช่างกร เป็น กรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาบุคลากรและระเบียบ
วิชาการในตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศ
- ๒.๘ นายสิทธิพร เสภาภายน เป็น กรรมการ
ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี ๒
- ๒.๙ นางฉัตรแก้ว เลิศไพฑูรย์ เป็น กรรมการ
ผู้อำนวยการกลุ่มงานสัมมนาและเผยแพร่กฎหมายรัฐธรรมนูญ
วิชาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
- ๒.๑๐ นางอัจฉริยา อนันตพงศ์ เป็น กรรมการ
ผู้อำนวยการส่วนการคลังและพัสดุ
- ๒.๑๑ นายบุญเสริม นาคสาร เป็น กรรมการ
ผู้อำนวยการส่วนประชาสัมพันธ์ ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง
ผู้อำนวยการส่วนบริหารและพัฒนาบุคคล
- ๒.๑๒ นางวิภาวรรณ หะวานนท์ เป็น กรรมการและเลขานุการ
ผู้อำนวยการสำนักประธานศาลรัฐธรรมนูญ
- ๒.๑๓ นางสาวสาวิตรี อมรตานนท์ เป็น กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- ๒.๑๔ นายคณินทรีย์ กาญจนารักษ์ เป็น กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

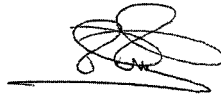
๓. อำนาจหน้าที่

- ๓.๑ พิจารณาความเป็นโครงการและกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔
- ๓.๒ แต่งตั้งอนุกรรมการ/คณะทำงานเพื่อปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือคณะกรรมการฯ ได้ตามความเหมาะสม

๓.๓ ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

(นายชัย ชลวร)
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญ

อาคารศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

(อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์) เลขที่ ๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ

แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

หมายเลขโทรศัพท์ : ๐๒ ๑๔๑ ๗๗๗๗

หมายเลขโทรสาร : ๐๒ ๑๔๓ ๙๕๒๒ สายด่วน ๑๒๐๑

หอสมุดกฎหมายรัฐธรรมนูญ

570015817